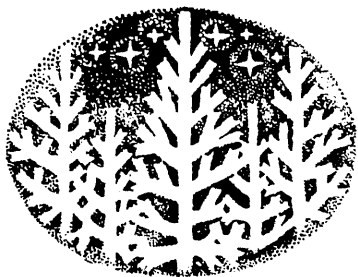

EESTI NOORUS

SISUS:

- Prof. V. Paavel:* Töö ja omakultuur
Dr. O. Liiv: Eesti maatõhiskond 18. sajandil
T. Kadak: Omakultuurse kodu poole
A. Tamm: Meie kujutavad kunstid ja omakultuur
Dr. J. Manninen: Mis arvati rahvariidest ärkamisajal
J. Pert: Eesti kirjanduse omapärast
A. Meikop: Omariiklus ja omakultuur
R. Viidalepp: „Targa rehealune“
Mag. R. Kulpa: Inimene ja kõlbeline ideaal
U. T.: Pillimees Peeter
J. Maisma: Omakultuur ja kodutööstus
Varp: Meie laulupidude fassaadi väljaehitamisest
U. Toomi: Karutants

Sigella
parim poonimisvaha

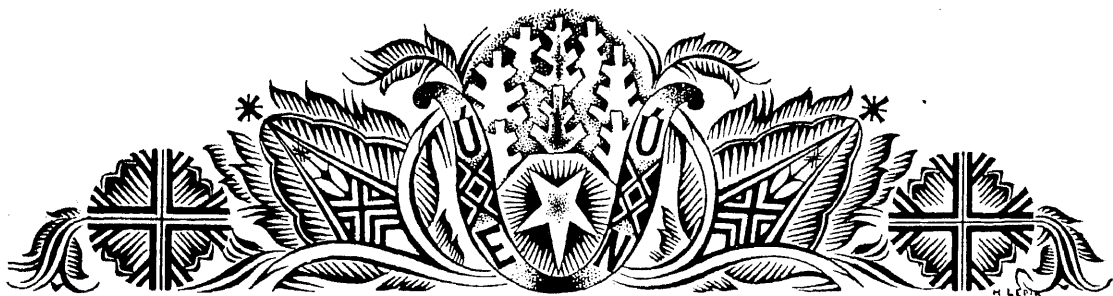
Lodix parim
kinga kreem

**TRÜKIKODA
ESTOTRÜKK**

Ilgasugu trükitööd

MÕÕDUKAD HINNAD

**TALLINN, SUUR KARJA 8
TELEFON 445-25**

EESTI NOORUS

Nr 3

TALLINNAS, 23. MÄRTSIL 1938

X AASTAKÄIK

E. Eastlake

„Eesti talutüdruk voki taga“

Töö ja omakultuur

Tammsaare ütleb, et õigel noorel peaks olema põhimõte: alati teha midagi ja teha seda hästi. Miks peab olema selline põhimõte noorel? Esijoones peab ta olema selleks, et noor saaks võrsuda tubliks ja ühiskonnale kasulikuks liikmeks. Teiseks aga, selline ühiskonna kasulik liige on suuteline töötama üldisel kultuurilisel alal. Kui kõik rahva noored on selliste põhimõtetega, siis areneb kogu rahvas terves ja elujõulises vaimus, siis suudab ta välja arendada oma rahvuslist omapära, siis saab tema arendada ka omakultuuri ja säilitada rahvuslikku ja riiklikku iseseisvust.

Kultuuri all mõistame nii välise kui sise-mise maailma kujundamist. Kitsamas ulatuses mõistame kultuuri all inimese väärtuse tõstmist tema moraalsete, vaimsete ja kunstiliste jõudude arendamisega. Rääkides aga rahva omakultuurist, mõistame samade jõudude arendamist rahvusliku ilme ja omapära väljakujundamiseks, rahvusliku ja riikliku iseseisvuse kindlustamiseks ja süvendamiseks.

Sisemiste väärtuste arendamine sünnib töö läbi. Pole ükskõik, kas teeme tööd või mitte. Samuti pole ükskõik, kas teeme head tööd või halba. Tööta olek, samuti kui halb töö demoraliseerib inimest, takistades tema vaimsete jõudude arengut. Nad ei rahulda isikut ega tema ümbruskonda. Seevastu innukas ja edukas töö tõstab suurel määral eneseteadvust, arendab kõiki inimese vaimseid andeid, andes usku oma jõusse ja oskustesse ning võites inimesele tema ümbruskonna tunnustuse.

Edukal ja heal tööil on väärtus, mis kaugelt ületab töötegitaja elua. Nii näeme kauges minevikus kasvanud ehitusi, kunstiteoseid ja teaduse saavutusi, milliste ees seisatame, aupaklikult imetledes töö tegija geeniust.

Vaadates ringi näeme, kuidas elu keeb; riigid tõusevad ja varisevad kokku, vanu hooneid lammutatakse ja nende asemel püstitatakse uued, teaduslikud teosed ilmuvad, vanad satuvad unustusse. Selline keev töö pole iseloomustav mitte ainult meie tehnilisele ajastule, mis taltsutamata tormab edasi, vaid kogu maailma elule enne ja pärast meid. See on elu üldine tunnus, mis peegeldub meile vastu kõikjalt ajaloos: üks jõud kaob ja tema asemele tõuseb hiilgusse teine.

Selles üldises vahelduses ja lainetuses vaid üksikud kõrgeväärtuslikud teosed suudavad säilitada oma väärtuse kaugelt üle oma sünitaja ea. Selliseid nimetame kultuuriväärtusteks. Nad moodustavad oma ajastu saavutuste reas tipud, mis kaugelt ületavad keskpärased saavutused. Nad jäävad tulevastele põlvedele tunnistuseks möödunud aegade suurusest. Sellised kultuuriväärtused meelitavad oma imetlemiseks sõna tõsisel mõttes terveid palverändamisi. Ka meie kodumaa piires näeme sageli külalisi kaugeilt mailt, isegi meretagusest Ameerikast, imetlemas Tallinna omapäraseid torne ja muistseid ehitusi. Kui vähe on aga selliseid ehitusi, mis tõmbavad maailma tähelepanu endale, meie kodumaal! Kui vähe on neid üldse terves maailmas! Loendamatud inimpõlved on töötanud, järele on jäänud nende tööst vaid üksikud tõesti suured mälestusesemed.

Kultuuriväärtuste vähesus on seletatav sellega, et tippsaavutuste loomine nõuab väsimatut tööd. Nii on töötanud mõne kuulsa kiriku juures mitmed inimpõlved. Nägin kord muuseumis üht lauda, mis äratas oma kauniduse ja peene viimistlusega tähelepanu. Juht seletas mulle, et see laud olewat ühe meistri elutöö. Kogu eluaja olewat ta töötanud selle lauakese juures, ööd kui päevad mõeldes ainult oma teosele. Aeg on andnud sellele meistri oma tunnustuse; laud on säilinud ja äratas oma kõrge väärtusega meie aupaklikku imetlust. Nii kui selle lauaga, nii on ka iga teise kultuuriväärtusega. Kõik nad on nõudnud oma loojalt armastavat andumist tööle ja ennastsalgavat püsivust.

Rahvas, kes suudab kinkida maailmale palju kultuuriväärtusi, tõuseb oma ajastus teiste rahvaste hulgas kõrgele esile. Tema loovad jõud kindlustavad temale hooga arengu ja kindla seisukoha teiste rahvaste peres. Need rahva loovad jõud, mis rahvast selliselt esile tõstavad, on tööüsinus ja tööind. Andekus mängib küll suurt osa, kuid tööüsinuseta ei suuda geniaalseimigi and esile tuua erilisi väärtusi. Seoses töökusega aga sünnitab andekus imesid.

Spengler ütleb rahvaste kohta, kes kannavad kõrget kultuuri, et nad on „vormis“. See

E. EASTLAKE

„Eesti talupoeg vikatiga“

sõna on arusaadav igale sportlasele. Kui ta tahab saavutada tipptulemusi, peab ta olema „vormis“. Rahvas, kes omab palju sportlasi kõrge vormiga, tõuseb teiste spordirahvaste hulgas esiritta. Ümberpöörduvalt, rahvas, kes soovib tõusta spordialal kõrgele, peab laiades massides arendama „vormi“, millest suudavad üksikud tipud tõusta eriti kõrgele. Sellise „vormi“ saavutamine on raske. Iga sportlane teab, kui palju rasket vaeva ja püsivat harjutamist nõuab temalt hääde tagajärgede saavutamine.

Rahvad, kes püüavad kindlustada oma olemasolu, peavad kõikidel elualadel näitama kõrget vormi. Sellise vormi saavutamine on võimalik ainuüksi usina ja pideva töö abil, samuti nagu spordialal. See töö vabastab rahvast eeskujude kammitsast, lubades rahva hingestügavuses peituvat omapära esilekerki-

mist ja soodustades selle arengut iseseisvaks rahvuslikuks omapäraks. Selliselt sünnib rahva omakultuur.

Kultuuri kõrge tasemeta ei suuda ükski rahvas luua uusi ja erilisi väärtusi, mis vastaksid tema omapärale, vaid peab leppima väga keskpäraste saavutustega. Selline rahvas võib aga kergelt kaotada oma rahvusliku iseseisvuse ja isegi ilme, kuna ta kergelt sulab kokku teise rahvusega, kellel on suuremad kultuurväärtused ja kõrgem kultuuriline tase. Nii näeme ajaloo Rooma riigi provintside rahvuslist kokkusulamist emalinnaga, kes laotas oma kultuuri üle terve riigi ulatuse.

Seega on usin ja edukas töö omakultuuri loomises ja arendamises tähtsaim tegur. Ühtlasi on ta ka kindlaim pant omakultuuri säilitamiseks. Seepärast peab õige noor seadma oma ideaaliks püsiva ja eduka töö.

Eesti maaihiskond 18. sajandil

Ajaks „enne kukke ja koitu“ on sümboolselt nimetatud 18. sajandit meie rahva ajaloo. Pärast kohutavalt laastanud Põhja sõda ja 1710. a. katku soigus elu maal ja võttis hiljem hoopis raskema kuju. Nii kirjutatakse tavaliselt. Mis puutub rahva elujärje ja õigusliku olukorra halvenemisse 18. sajandil, siis selles ei ole mingit kahtlust. Teatava õigusega on kujutatud 18. sajandit kui raskemat ajastut Eesti ajaloo. Suhtelisest vabadusest, mis valitses Rootsi ajal eriti kroonumõisade talupojaskonnas ja Põhja sõja keerises üle maa, jäi 18. sajandi keskel väga vähe järgi.

Peeter I oli toonud Venemaa väliselt Euroopasse. Sisemiselt oli Venemaa veel kaua aega idamaine riik. Peeter I tõi uued kihid Venemaa valitsemisele, kuid ta järglaste ajal Venemaa troonil tekkis kitsas ülemuslik ja kojakondlik kildkond, kes haldas kõiki asju ja tugines ka ainult kõrgemaile seisustele. Baltimaade aadel korvati rikkalikult nende sammude eest, mida Rootsi valitsus astus aadli eriõiguste kitsendamiseks. Maarahval polnud enam seda tuge, mida pakkus talle Rootsi ajal kuningas ja valitsus. Sellest selgub, et aadel võis koondada oma kätte ikka suurema võimu talurahva üle. Talupoegade olund hakkab teravamalt halvenema 1730-ndais aastais. Kurikuulsaks saanud Roseni deklaratsioon aadli õiguste suhtes talupoegadele, mille aluseks oli Virumaal, Kadrina kihelkonna Vohnja mõisa mõldri väljaastumine oma mõisniku Behri omavoli ning valjuse vastu, kajastab iseloomulikult aadlile antud kõikvõimsaid positsioone Eesti- ja Liivimaal.

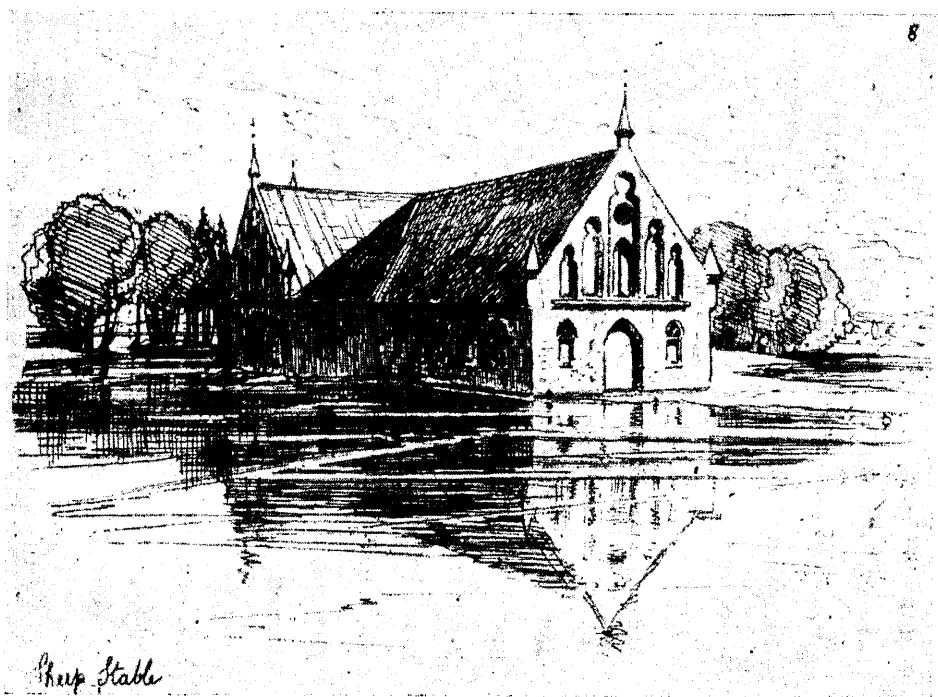
Siiski esimesed aastakümned Vene võimu all polnud nii lohutamatud, kui seda harilikult kirjeldatakse. Meie võiksime neid kümnendeid nimetada toibumis- ja kohanemisajajärguks. Kriisidele ja katastroofidele järgnevad elus ikka rahunemis- ja toibumisperiodid. Katk oli lõpetanud ränga ajastu väga karmilt. Suurem osa rahvast oli sur-

nud. Ellujäänud olid tugevamad ja tervemad. On silmapaistev suremuse järsk langus aastail pärast Põhja sõda, kui võrdluseks kasutame suremuse kohta andmeid Rootsi rahuaja lõpult. Seda tihedamaks muutub abiellumus ja sündimus. See on rahva loomulik enesekaitse, mis siin avaldub.

Asustuse hõreduse tõttu on nõudmine esimestel aastakümnetel tööjõu järgi väga tugev. Mõisad hoidsid olemasolevaid talupoegi ja käitlesid neid paremini, sest ühelt kohalt teise liikumine oli sõjaaastail muutunud tavaliseks ning nüüd tekkis kartus kaotada olemasolevaidki tööjõude. Peale rahva loomuliku suurenenud juurdekasvu tuli sel ajal palju inimesi Soomest, kes asusid tühjunud taludesse, eestistudes kolme-neljakümne aasta jooksul. Suurte salkade kaupa tuleb soomlasi Eestisse eriti aastail 1718. ja 1719. Ka venelasi on tulnud siia.

Meie maaihiskonna üldiseloom ei muutunud märgatavlt 18. sajandi jooksul, püsid visalt neis traditsioonilistes vormides, mis olid kujunenud juba 16. ja 17. sajandil. Kolm üksteisest sõltuvat ühikut valitsevad Eesti maaihiskonda ka sel sajandil: talu või pere, mõis, kihelkond. Neis piirides liikus maarahva elu harilikult. Muidugi tulid siia kaastegureiks ka linn, rannik, välised sündmused, kuid need mängisid alati teisejärgulist osa.

Kihelkonna piirides oli talurahva omavaheline läbikäimine väga tihe, üle selle harvem. Ühendajaks oli peamiselt kirik, kuhu tavaliselt mindi igal pühapäeval; samas asus sagedasti külastatava kohana kirikukõrts, siin peeti mõnikord ka midagi laadataolist. Kihelkonna piirides toimus mõisa-alade talupoegkondade vahel abiellumine, kuigi sagedasemad olid abielud ühe ja sama mõisaala inimeste vahel. Kuid tihti abiellutakse ka naabri- või veel kaugema kihelkonna inimesega. See oli loomulikuks nähteks kihelkonna piirivõtmes elavate talupoegadega. Abiellumisel peeti silmas talupoegkon-

E. EASTLAKE

„Valtu mõisa lambalaut“

nas olevaid kihistusi seisukoha ja jõukuse järele. Talupidaja abiellus enamasti talupidaja tütrega, sulane teenijatüdrukuga, mölder teise möldri või mõne muu maakäsitöölise tütrega ja nii edasi. Muidugi tuli ette palju kõrvalekaldumisi sellest enamuse-tavast. Pulmi armastati pidada rohkete külalistega ja mitu päeva.

Tühjade hällide küsimus polnud siis üldse probleemiks. Talul oli vaja tööjõude ja lahenduse pidid enamasti tooma lapsed. Õige harilikud olid pered 8—10 lapsega. Kuna tervishoidlike ja sotsiaalsete elutingimuste madalseisu juures oli laste suremuse protsent palju kõrgem, tuli hoolitseda, et oleks küllalt palju lapsi. Kes õrnema noorusaja läbi elas, see oli peagi karastatud karmile elule.

Kirik ja rahva vahekorid oli seaduslikult reguleeritud. Kirik oli lülitatud taluraha ellu tihedalt, kuid ametlikult. Ametliku kohustusena võttis seda enamjaolt juba kirikuõpetaja ise, pidades silmas, et väliselt oleks üsuelu enam-vähem korras ja et ette-

nähtud maksud õieti laekuksid. Sisuliselt ei olnud ametliku kiriku ja rahva kontakt väga lähedane ega sügav; sel alal nautis rahvas suhtelist vabadust ja rakendas seda ohtrasti ebaususse ja lahkuskudesse. Vaimustava vastuvõtu osaliseks saab üle Eesti sel ajal levima hakanud herrnhutism, toidetud juba mõnikümmend aastat varem, Rootsi ajal maal juurduma hakkavast pietismist ja aktiivsemast usuotsimisest ja -tõlgitsemisest rahva keskel. Isetegevuse võimalus veetleb alati ja siin oli see kui mitte just lubatud, siis „läbi sõrmede“ vaadatud ülemuse poolt. Paljud lihtsad talupojad herrnhutistliku liikumise mõjul tõusid silmapaistvaiks jutlustajateks, veel enam: kohaliku rahva juhtideks. Sellele aitas kaasa lugemisõskuse levik, mis laienes järjest.

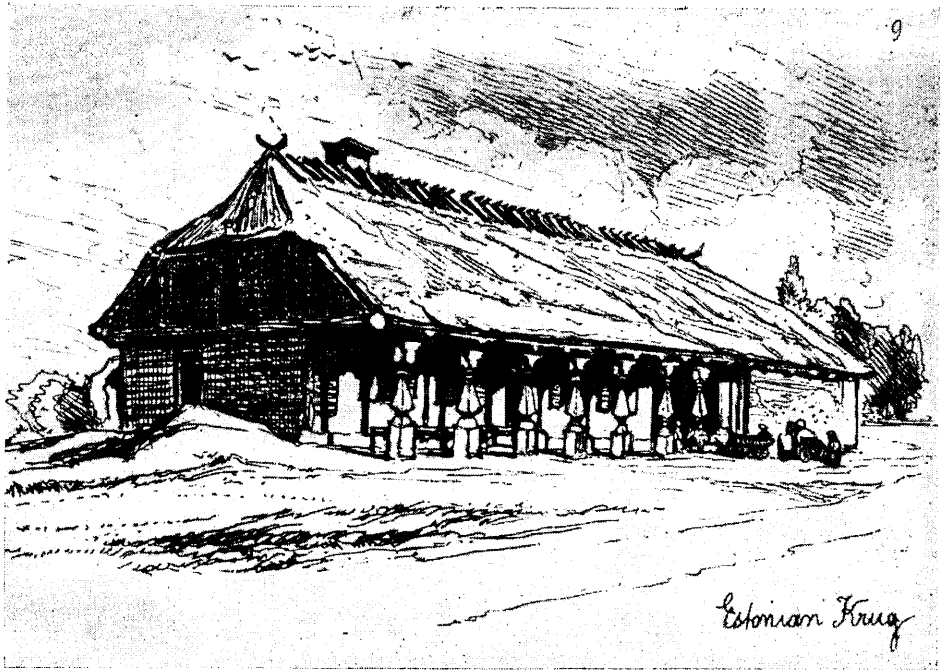
Võrratult sügavamalt ja laiemalt haaras rahvast teine ühik — mõis. Kirik reguleeris üht osa rahva elus, vaimu ala, millele üldse ei tahtud teiste seisuste poolt erilist rõhku panna. Mõis aga kõigikülgselt määras

talurahva elu: administratiivselt, õiguslikult, majanduslikult, sotsiaalselt. Mõned baltisaksa ajaloolased on püüdnud seda mõisa suhtumist rahvale ilusõnaliselt märkida mõisniku patriarhaalseks, isalikuks suhtumiseks oma ala talupoegkonnale. Meie võiksime öelda, et patriarhaalne suhtumine leidis aset vaid väga väikeses osas mõisadest, olenedes täielikult mõisaomaniku isikust. Valdav enamik mõisaomanikke käsitles oma võimu aga eneminim omavoliliselt ja kõigis asjus valjult, kui mitte öelda kohati türanniliselt. Kõik omatav võim rakendati talupojaskonna võimalikult põhjalikumaks majanduslikuks ekspluateerimiseks ja see sündis sellise lühinägelise tegumõega, et püüti lämmatada talupojaskonnas igasugu algatusvõime nii majanduslikes küsimustes, aga ka hariduse saamise ja isegi usu alal. Igasugune lihtne protest ja talupojaskonna eluliste vajaduste rahuldamise soovid, kui nad väljusid alt poolt, rahvalt, tembeldati mässuks ja vastuhakuks. Kuna aga kardeti kogu aeg allasurutud rahvast, pidi tihti siin riigivõim sõjaväega appi tulema. Samal ajal suur osa mõisu ei suutnud valitseva olukorra juures isegi oma enda majapidamist niivõrt ratsionaliseerida, et otstarbekalt ja elule kasulikult toime tulla. Ülejõu elamine, mõttetult veeteerimine ja laisklemine ühenduses mõisade võlgadesse asetamisega oli tolaeagsete mõisnike küllalt suure osa ühiseks iseloomujooneks. See joon läks nii kaugemale, et ta püüdis lämmatada ka oma enda kihist pärinevate väheste kaasmõisnike ja aadlike katseid, tuua parandust ebaloomulikku olukorda. Neid üksikuid õilsamaid päid, nagu teame seda ajaloost, ei salinud maapäeva enamus ja siin tabavad naela pihta samast aadlist pärinevad kõrgem kohalik ametnik parun Rosiljon, dr. Schultz-Bertram ja mõned teised, kui nad küll eri kohtadel ja eri aegadel iseloomustavad Eesti ja Liivimaa aadli valdavat enamust vaimutute kuid aplate mehikestena, kes meeletlikult oma sajandivanuste ja iganenud eesõiguste-kuhja otsas istuvad, sel ajal kui uus aeg ja uued eluvormid neist mööda lähevad, aga viimaks neid

ka hävitavad. See oli ideoloogia, mis sarnles teataval määral sellele, mida meil mainiti valitsevat veel kümme-kond aastat tagasi mõne alevikolka majaomaniku hingeelus, kes nägi ainult oma maja õue-esist ja kellele kustki kaugelt, nagu võõralt planeedilt paistis Eesti riik ja tema rahva elulised küsimused, millistel näis olevat selle majaomaniku seisukohalt enam kui kõrvaline tähtsus.

Alles 18. sajandi lõpupoolel hakkab Eestissegi tungima valgustusaja mõju, leides innustatud pooldajaid ka mõisnike-kihis eneses. Alles siis hakkavad küpsema talurahva elu parandamiseks reformid. Aga vaatamata mõisavõimu igakülgele suurele survele rahva ellu ei suudeta siiski täielikult ka sel sajandil lämmatada siin-seal valitsevat algatusvõimet kui ka üldiselt külaühiskonna vaimu. Puutumatuks jääb külaühiskonna ilme oma elukorraldusega ja kirjutamata seadustega, tavadega. Selles külaühiskonnas leidis ruumi veel paljaks muukski, kui ainult mõisaorjuseks. Väljaspool mõisatööd ja kohustusi jätkus töö ja tegevus oma talukambris, talu põldudel, karjamaal, heinamaal, mis sagedasti ühised olid. Kuigi suureviisilisem küttimeine talupoegadele keelatud oli, toimus jahipidamine ja kalastus salajases vormis, elukutselise mõisaküti poolt või lubatud kitsamal määral. Talvised metsatööd ja -veod, sügisel ja talvel linnasõidud, kaubitsemine, käsitöö, halli argipäeva sekka perekondlikud pidustused, suvised simmanid, jaaniõhtud, kiigel- ja ehalkäimised, talgud ja tantsumused, saun ja rahvaomane haigustevavitsemine, puhketunnid ja poliitilise elu keskus — külakõrts, mured ja igatusused, see oli väga avar vald, kuhu ka mõisavõim tahes-tahtmata ei ulatunud ja kus maksid ainuüksi külaühiskonna seadused ja normid. Mõis ja linn, eesti rannikuelanike, meremeeste, sõdurite ja teistegi laiem maailmanägemine, postivankri veeredes mööda meie maanteed ka muu välismaailmaga rohke kontakt, kool oma aeglaselt tõusva õpetustasemega, kõik need mõjustasid ja vormisid meie rahva üksikuid liikmeid ja pahatihti lõtvus selle taga-

E. EASTLAKE

„Eesti kõrts“

järjel viimaste kontakt oma rahvaga. Aga üldiselt kasvas kogu see rahvas üles, andis elu ja ruumi uuele põlvele, ikkagi külaühiskonna piirides ja seadustes. Nii pärandusid need traditsioonid rahvapõlvelt põlvele ja alles 19. sajandi teisel poolel moodsa majanduselu ja tehnika sisse murdmisega meie maaühiskonda hakkasid need külaühiskonna põlised vormid ja normid üha enam taganema uute elukommete eest. See muutus ei toimunud järsku ja seda muutumisprotsessi elame meiegi praegu kaasa. Kõrvutage kas või olukorda maal viieteistkümneme aasta eest, 1923. aastal ja nüüd. Maa linnastumine on vahepeal väga tugevasti arenenud.

Meie nägime, et mõisa-orjus jättis siiski oma kõrvale veel avara ruumi rahvale muuks tegutsemiseks, kuigi see orjus armutult vali oli. Siiski ei tohi meie järeldada asjaolust, et meie ajaloos näib olevat 18. sajand raske-aks ajastuks, veel seda, et rahva olukord ainult Baltimail oli väga raske. Kuigi rahva tegelikku rasket olukorda see ei muuda, on siiski tähtis üldise ajavaimu mõistmiseks mainida, et orjus valjul kujul oli maksvel samal ajal

muudeski Euroopa riikides, väljaarvatud Itaalia, Tirool, Norra ja Rootsi koos Soomega, kus talurahvas oli alati isiklikult vaba. Inglismaal sai talurahvas vabaks 15. ja 16. sajandi jooksul, Preisias 1807. a., Poolas samuti 1807. a., Mecklenburgis 1820, Baieris 1808. a. paiku, Württembergis 1817. a. Badenias 1783, Taanis 1784 ja 1788, Šleswigis ja Holsteinis lõplikult 1805, Pommeris 1806, Venemaal teatavasti alles 1861. Eestimaal vabastati talupojad 1816 ja Liivimaal 1819. Nii viisi oli talurahva priikslaskmine Baltimail selle valgustusajastu ja Prantsuse revolutsiooni vabaduse ideestikuga seoses nagu Saksamaalgi, ja seda üheaegselt, kui silmas pidada, et reformide ettevalmistus Eesti- ja Liivimaal algas juba 18. sajandi teisel poolel.

Võiksime öelda, et läbi 18. sajandi raskuste kandis ja viis meie rahva 19. sajandi suuremaile vabadustele, majanduslikule kosumisele ja rahvuslikule ärkamisele vastu meie külaühiskonna tugev korraldus ja vaim, mis olid sajanditevanuste tavade ja traditsioonidega.

Eduard Türgi

Käesoleva kuu 30-l päeval, sel ajal, mil ülemaailises ulatuses ja igalpool elatakse omakultuuri nädala tähe all, üks meie omakultuurilise loomingu suurmeestest — näitleja ja näitejuht Eduard Türgi — saab 50 aastat vanaks.

Nende rohkete õnnitluste ja hääsoovide seas, mis kunstnikule tema tähtpäeva puhul kuuluvad ja kuuluvad, on ÜENÜ'l eriline põhjus oma otsekoheste tunnete väljendamiseks.

Sedavõrd kui ÜENÜ-s laiemas ja suuremas ulatuses lavakunstilisi ettevõtteid on teostatud, on need seotud Ed. Türgi nimega. Ligi kümme aastat tagasi laululaval Tallinnas ettekantud vabaõhu „Sinimandria“ õnnestus peamiselt ja ainult Türgi teeneil. Veel värskemalt on pealtnägijail meeles 1935. a. suvel Porkunis ette kantud M. Metsanurga „Ümera jõe“ kuuepildiline dramatiseering.

See ehtsal, looduslikul laval teostunud etendus jäi küll nägemata ja selle tõttu ka hindamata meie avaliku sõna esindajate poolt. Seda enam on meil põhjust „Ümera jõe“ lavastuse

esile tõstuks, kuna ka praegused juubelikirjutused seda üldiselt mainida ei märka.

Soome-Ugri kultuurkongressi aegne „Tõivupüha“ killapeo lavastus, mis esile kutsus pikka poleemikat, oli nii-võrd kui ta õnnestus kahtlemata Türgi teene.

Kuid meie noored ei tunne Türgi ainult oma juhina lavalt, vaid samavõrdselt juhatajana ja õpetajana mis näitlemisega seotud teoreetilistes küsimustes. Ed. Türgi on olnud lektoriks paljudel noortejuhtide kursustel ja kuulub praegu ÜENÜ kirjanduse ja kunstide keskoitmkonda.

Ei tarvitse Ed. Türgi teeneid hinnata ainult sellelt kitsalt vaatekohalt, mis ta otseselt meile on annud. Tema töö ulatusest ja väärtusest kuuleme tema juubelil palju mitmelt poolt.

Kogu oma kahekümnetuhandelise noorteväega, kes Türgilt üht kui teist tema kolmekümne aastase lavategevuse kestel saanud, ühineme õnnitlejate hulgaga ja avaldame oma siirast tänu kõige olnu ja tuleva eest!

PEET AREN

„Portree“

Tiina Kadak

Omakultuurse kodu poole

Iga üksikisiku, aga ka iga rahva kultuursuse ilmseks tunnismärgiks on tema kodu. See kodu võib oma sisustuse poolest olla tagasihoidlik või tore, rikas või vaene, kuid alati on selles midagi, millest igan tingimisel võib välja lugeda selle omaniku maitset ja tema vaimse meele suunitlust.

Iga rahva kodu on saanud kujuneda selle järele, missugusel määral tema kultuursed, majanduslikud, ühiskondlikud, usundilised ja teised võimalused selleks eeldusi on pakkunud. Nii on rahvaid, kelle n. ö. keskmine kodu on praegugi veel mingi vaiehitus, on aga ka niisuguseid, milles on rakendatud kõik moodsa tänapäeva laheduse, käepärasuse, ülima ilu ja otstarbekuse mõisted.

Eesti kodu oma välisilmelt pole praegu õnneks ei üks, aga paraku mitte ka veel teine. Eesti kodu elab õieti just käesoleval ajal üle suurt otsimise, eriti aga just omakultuurse ilme otsimise ajajärku, milles rõhutatakse küsimuse mõlemat poolt, nii et see

kodu kujuneks niihästi oma välisilmelt kui ka sisult täiesti meile vastavaks.

Kuigi välise omapära kajastusena on vanem põlv pärandanud meile nii mõndagi kasutatavat materjali, on üldised eeldused esialgu selle tegelikuks stiilipäraseks rakenduseks siiski veel võrdlemisi piiratud. Sest meie oma kodu ja oma lapike maad, kui niisugused, on meil suhteliselt veel väga noored. Enne seda aga pidime oma kandvamas enamuses maal üldiselt koduks nimetama mõisale kuuluvat korstnata ja sageli ka akendeta maapõrandalist hoonet, milles seega elati ainult hädasunnil. Kuid niipea, kui olud vähegi lahedamaks muutusid, kui kerkisid majadele korstnad peale, eriti aga kui tekkisid hoonekülgedesse aknad, hakati ka oma kodu sisemuse eest rohkem hoolitsema. Toolid ja lauad olid siingi vist esimesed mööblitükid, millele rohkem tähelepanu hakati omistama, edasi tulid vist küll voodid ja teised suuremad esemed, kuni lõpuks jõuti välja meie maakodude esindus-

likumate mööbliteni — kapini ja kummutini. Nende kõrval on muidugi ka kirstul või veimevakal alati tähtis koht esindada olnud, kuid et tema ase oli siiski rohkem aidas kui kambris, siis ei saa temaga üldise kodusisustusesemena just eriti arvestada. Lisaks neile võiks hilisemal ajal ja väga ettevaatlikult nimetada veel väikest ja tagasihoidlikku raamaturiiulit, ning veelgi harukordsemalt — mõneoktavilist koduorelit.

Mööblite kõrval hakkas arenema ka tekstiilne kodusisustus, ennekõike voodivaipade ja osas maakondades ka käterättide, või õigemini küll pühazerättide näol. Neile järgnesid mõne aja järele aknakardinad ja veelgi hiljem laua- ja põrandakatted. Polstermööbli riie aga, sohvapadjad, kohvilaualinad ja teised sedalaadi välispidise kodukultuuri kõrgema taseme tunnusmärgid on ilmunud meie maa kodudesse üldiselt alles möödunud viimase aastapaarikümne kestel.

Ka puhtdekoratiivne kunst meie kodudes ei küündinud varem kuigi kaugele. Pea ainuliste seinailustistena olid kõikjal tarvitamisel keisri ja tema perekonnaliikmete pildid või siis jälle sildikesed pühakirja salmidega. Esimest liiki pilte tänapäevane kahekümne- ja nooremaastane noorsugu üldse ei mäleta oma kodu seinal näinud olevat, teine liik sildikesi aga elab endiselt edasi, olles omale hiljem lisaks saanud veel saksapäraseid romantilisi trükipilte kuupaisteliste ööde ja kummaliste kaljude kujutustega. — Piltide kõrval võiks nimetada veel toalilli, milledest on rikkalikult esitatud kummipuu, asparaagus, vastu akent surutud palsam ja ilmtingimata — mirt.

See olekski üldine kokkuvõte meie möödunud aegade kodukultuuri silmatorkavamast esemelisest pärandusest. Et selles nii vähe peegeldub meie omakultuuri, see on tingitud asjaolust, et meie kodukultuuri ärkamine ja esimene arenguäeg on langenud ühte meie

poliitilise, haridus- ja majanduselu erilisel siksakilise aga ka kiire arenguga, ühtlasi ka kõigi nimetatud ajajärguga kaasaskäinud välismõjutistega, mis meie omakultuurile lihtsalt ei annud vaba võimalust otsida ja minna iseenese teed. Kuid seda rohkem kohustusi on meil tema väljaarendamise kaasaaitamiseks praegu, ajal, mil kogu maailm tunnustab, et omakultuuri esiletõstmise ja kõvendamine on ühtlasi ka kultuursemaks ja haaravamaks võtteks rahvaste enesemääramise probleemid.

Kuidas aga seda omakultuurset joont oma kodudes ja eriti selle rakenduskunstis rohkem ja võimalikult puhtalt ning stiilipäraselt esile tuua, selle üle on seni juba palju pead murtud ning rohkesti katsetusi sooritatud. Jah, eeldusi selleks on meil olemas külluslikult; meie muuseumi varaaidad näitavad igale, kui meisterlikult meil on osatud käsitada puud ja kui taidurlike tagajärgi on saavutatud naiskodukäsitöö alal. Meil on loodud ja tallele pandud hea ülevaade meie rahvale omasest töökäsitlusest, maitsest ja arusaamistest. Kuid selle kõige tänapäevane rakendamine on seni läinud siiski vist küll liiga individuaalset rada mööda, miks muidu sellest ei ole võrsunudki juba välja midagi niisugust, mis oleks kujunenud suunaäitajaks meile kõigile. Seega näib, et oma kodude kultuurse ja üldse meie omapärase joone väljaarendamiseks ei puudu meil kõige paremad eeldused, ainult selleks peame enne veel väga palju tööd tegema, omakultuuri mõtet lähemalt tundma õppima, teda süvendama ja selgitama, olevaid rahvakunsti kogusid põhjalikult uurima ja paljuga lihtsalt katsetama. Kuid kindel on ka see, et ühel heal päeval me selle joone ometi kätte saame ja siis võime kõige sügavama veendumusega ütelda, et see on see, meie omapärane ja ainult meile vastav omakultuurne kodu.

Meie kujutavad kunstid ja omakultuur

Praeguste omakultuuripäevade osatähtsus üldises eesti elu arengus seisneb eeskätt selles, et neil päevadel endi ühtekuuluvuse ja ühistahte väljendusena võime korraks jälle ammutada uut jõudu ja julgust ülevaatest meie kultuuriliste elutarvete ja -nõuete rahuldamise senisele edukäigule. Ja nii tõesti, kui seejuures iga üksik kõnekoosolek, sõnavõtt kuski trükitootes ning näitus või demonstratsioon filmilinalgi keskendab üldist tähelepanu meie kultuurisaavutustele pisimalgi määral, osutub selline aktsioon tarvilikuks ja ei mõju kuidagi õõnsalt paraaditsevana täpselt samas ulatuses, mil määral me taotle-tavas lõppefektiivselt ühtlasi tajume ka endi seniseid saamatusi ja selle tööhulga pakit-sevat suurust, mis meid ühel või teisel kul-tuurialal veel ootab ees.

Kujutavate kunstide vallas see teostamata tööhulk on suur paratamatult, kuna kujutavad kunstid, — maalikunst, skulptuur ja arhitektuur teiste kunstide hulgas juba endi olemuselt ja mõjulaadilt küll ei või pre-

tendeerida niisugusele, laiemaid masse haa-ravale populaarsusele, nagu seda näeme näit-muusikas, luules, tantsus ja näitekun- stis. Kui mulje näit. mõnest näidendist või helindist nautijale lõppotsuse langetamiseks saabub ik- kagi kohe momendiliselt, kusjuures järelkorri- geeringuteks igaühel jääb toetuda vaid oma mäluvõimetele, siis aga iga kujutavkunsti ese püsib vaatleja silmis vahetumalt ja liikuma- tult, ning temasse aktiivselt suhtumiseks vaat- leja peab omaenda vaevaga pingutama oma naudingulist meeleteravust ja eritlusvõimeid. See aga juba eeldab nii vastuvõtlikkust kui ka enese sundimise tahet kas suuremal või vähemal määral. Ning kui see eeldus ja püüe jääb oluliseks iga kunstiloomingu tajumi- sel, siis veelgi enam tuleb temaga arves- tada kunsti tootmisel, — kunsti loojal endal.

Süübides meie iidsest minevikust säi- linud rahvakunsti varasalvedesse, näeme, et iga selline loomingu, — olgu see mõni muistne sõlg, mõök, peen vöökiril või mõni muu ese, —

ANTS LAIKMAA

„Männiku“

JAAN KOORT

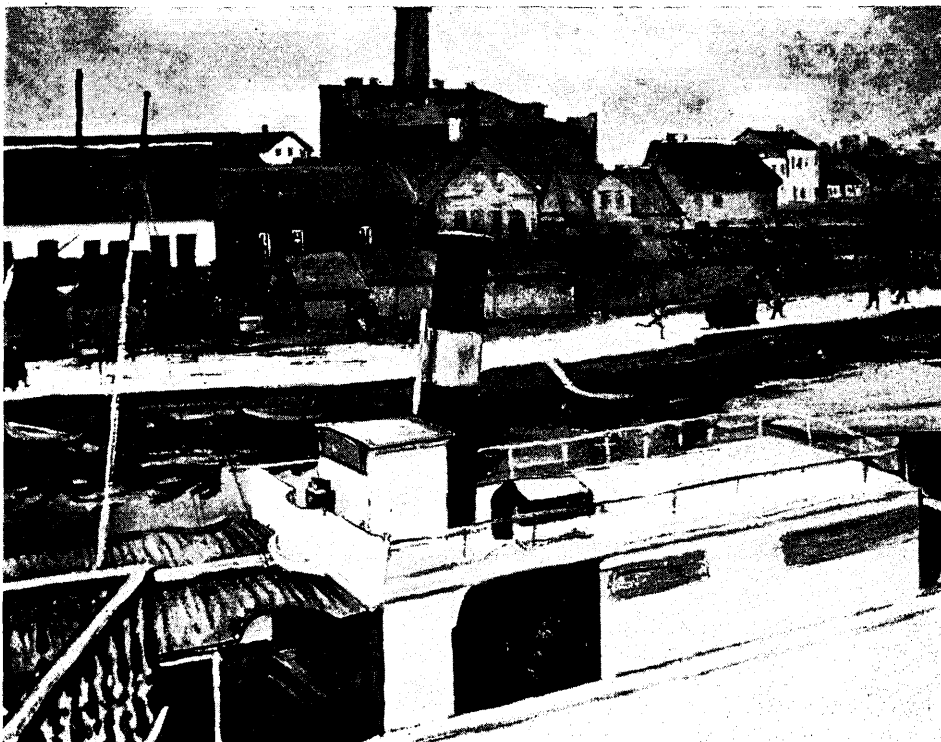
„Proua Koorti pea“

kannabki endas alati nimelt seda loomingulise enesedistsipliini pitserit, ilma milleta ei tule toime ükski eneseväljendus ilmekal ja kooskõlastatud kujul, — kujutava kunstina, mis oleks tõeliselt kaunis, omane, meelsasti mõistetav ja soojalt südamelähedane igale rahva liikmele üksikult.

Neisse, kujutava kunsti tajumisel ilmnevatesse põhilise iseloomuga raskustesse loomulikult takerdub ka iga, laiematele hulkadele sihitud kunstipropagandiline üritus. Kunstiaasta korraldamise aktsioonist, mille soovitavuse kallal l. a. sügisel korra juba pidevalt murti piike ajakirjanduses, nüüd kuuldavasti on jäänud järele vaid kunstikuu hoogtöö-kavatsus, — ehkki ka kunstikuu, juhul kui ta s. a. kevadel siiski teostub, saaks olla vaid hetkeks selles pidevas tähelepanus, mida iga kultuurivõimeline rahvas peaks osutama oma kunstile alati. Meie kunstihuvilistest kui ka kunstnike eneste ringidest kuulduv aga juba kartusi nendegi pingutuste puhul, mida nõuaks kunstikuugi tõhusam korraldamine. Sest meie kunstnike arv ja kunstitoodang riikliku iseseisvuseaja kestes on küll paisunud mitmekordseks, — tõeliselt, pü-

siva väärtusega kunstiloomingut aga meil soetub juure siiski vaid tilkhaaval. Ning päriselt hõredaina näiksid meie uusimate kunstiaarete hulgad küll siis, kui püüaksime neid vaadelda nimelt läbi rahvusliku omapära prismi.

Tõsi, rahvusliku omapäraga eesti kujutavas kunstis viimastel aastatel on lugu juba paranemas. Vähemasti väliselt meie kunstnikkonnas juba lepitakse, et laitus mõnes paarikuu-lises „moeekskursioonis“ võõrsilt kaasatoodud ja meil nägemata uute võtete ja voolude kopeerimisele pole surmapatt. Näib, et see osa meie kunstnikkonnast, kes on suuteline rohkem omaette mõtlema, praegu on süübibmas enesesse on asunud otsima teid viljelemiseks nii, et leida elu mõtet, elu mõistmist ja sihti loomingus oma lipu all. Nimelt selliselt idealismilt võimegi oodata ka rahvusliku omapära käsitamist kunstis mitte ainult „pastlakultuuri ja muistsete vöökirjade elustamise“ näol, vaid eeskätt omaenese otsese eluümb-ruse ja oma rahva geograafilise eluruumi võimalisema tõlgendamisenä kunstiloomingus. Isegi näit. meie kunstiringide „enfant terrible“ Adamson-Eric, kellele seni on tehtud ettehei-

NIKOLAI TRIIK

„Tartu motiiv“

teid, et ta oma vaieldamata andi on tahtnud uputada vaid poosi, äsja, oma erinäituse eel, järeilmärkeis mõningaile Hanno Kompuse kergekäelistele komplimentidele „Päevalehe“ veergudel (nr. 36 s. a.), mõõnis samas oma tööde kohta: „ehk sobivad nad siiski Eesti tänapäeva raamidesse, on suutelised mõnevõrra tunnistama meie omapära nii vormis kui värvis“.

Küünal, — kui ümbruse tuuled teda ei kustuta ja kui ta ongi suuteline leegitsema heledas säras, — vajab põlemiseks siiski ka muid eeldusi ja soodustusi. Kunstnik väärib oma nime vaid siis, — jõuab oma loomingus tippudeni üksnes seejärele, kui tal ei puudu tarvilik eel- ja eriharidus. Meie kunstnike enamikul ettevalmistus on olnud äärmiselt lünklik. Mis ime siis, kui oma küündimatuste varjamiseks osa meie kunstnike meelsasti on laskunud vastastikesse, egotsentrilistesse intriigidesse, ning heade, asjatundlike kunstiarvustajate põud ja följetonlik, pealiskaudne kunstiarvustus ajakirjanduses sellel pahel on aidanud süveneda veelgi enam.

Kunstiloomingu realiseerimine meie omakultuuri ja ka kunstnikele igapäevase leiva

kindlustamiseks nõuaks senisest suuremat leidlikkust ja aktiivsust kahtlemata nimelt ka kunstnikelt endilt. Selleks, et meie pinnaliste maitsetega, tõusikliku hingeoluga ühiskonda muuta sügavamalt kunstiarvustajaks, ei piisaks ka mingist ametlikustki propaganda-aktisioonist, — siin on vaja pidevat, aastatepikkust selgitustööd ja õhutust kõikidelt asjast huvitatult. Pealegi on meie kunstnikepere arvuliselt juba küllalt suureks paisunud, ja vastavalt toodangu mahutamiseks võimalused iseenesest ei avardu. On tõsi, et valdav enamus meie kodudest alles kisendab kunstiloominguliste väärtuste, — maalingute ja skulptuuri järele, aga siiski nii mõnegi jõukama haritlase korteri seinad juba ongi täis pilte, mida temale on müütanud üksikud agaramad kunstnike hulgas.

Nii iga üksiku kunstniku kolgata-tee kergendamisel kui ka puhtrahvuslike suundade näitamisel ja hoidmisel kunstis suur töö langeb muidugi ka ametliku, riikliku kunstipoliitika hooleks. Juba tosin aastaid tagasi kadunud Jaan Koort ühes oma kirjutuses „Päevalehes“ (nr. 286, 1926) osutas nii mõnelegi valusale tolleaegsele väärnähtele meie kunsti-

elus, ja selleks, et näeksime, kuivõrd nii mõnigi neist puudustest on kadunud, mõni aga ka säilinud ja juurdunud, toome alamal tema kirjutuse lõppkokkuvõtte:

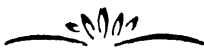
„Noh, seltskond pole ju täiesti pime ja arvustuslage, ning on külmalt ja tagasihoidlikult suhtunud meie kunstirühmitustele ja nende kunstile, teadlikult või alateadlikult tundes, et sellega ei ole kõik korras. See tunne ei ole ka seltskonda petnud, sest mida enam langeb kunstiline oskus, mida enam alla läheb kunstnike haridus, intelligents ja nende looming, seda rohkem tärkab ellu igasugu kunstirühmitusi, liite ja ühinguid, seda rohkem peetakse kongresse, koosolekuid ja karjutakse ning hädaldatakse kunsti saatuse pärast ja süüdistatakse loiduses ja kunstihuvide puuduses seltskonda. Millest aga meil nõupidamistel ja koosolekutel ei räägita, see on kunst ise. Ja meie pole kunagi kuulnud, et mõni ühing oma koosolekul ka puudutanud oleks peaküsimust — et on tarvis ennast kokku võtta, enese ja teiste vastu kunstilise loomingu alal nõudlikum ja ausam olla. — Seda ei tehta, küll aga nägeletakse ja intrigeeritakse oma vahel, üks ühing süüdistab teist, üks kunstnik protsessib teisega, Jansen Sepaga, Sepp Janseniga ja nii lõpmatuseni. Seltskond aga austagu kunstnikku ning võtku iga tema toimingu ees müts maha.“

„Kogu see korralagedus meie kunstielus ja kunstilise tasapinna langemine on suurel määral meie vildaku ja sihita riiklise kunstipoliitika tagajärg. Igat diletanti, õpilast ja käperdajat on võetud kunstnikuna, igale on püütud vastu tulla, igat nõudmist rahuldada, igaüht küll ostuga, küll preemiaga, küll muu toetusega rahuldada. Kas pole siis ka loomulik, et meil kunstnike arv viimase 4—5 aasta kestes tõusnud on paarikümnest paarisajani, loodud väärtuste arv ja kaal aga suhteliselt langenud.“

„Miks õppida, töötada ja pingutada, — kunstnikeks loetakse meid samutigi ja raha antakse ka! — nii vaatab silmanähtavalt enesele ja oma meestele suurem osa sellest paarisajapealisest kunstnikeperest, eriti selle pahem tiib — kubistid, konstruktivistid ja muud sarnased, ning kasutavad kujunenud olukorda. Ent isegi Venemaal on juba aru saadud sarnase anarhia lubamatusest ja kunstipoliitika juhtimisel tüür pööratud paremale. Seal, kasutades revolutsioonija segadust, tungisid

igasugused -istid samuti kunstielus võimule, nagu seda püüavad ja osalt saavutanudki on meie omad, ning surusid tagaplaanile andelised vanad meistrid. Kommunistidele oli see kasuks vana korra hävitamisel ja nad ei keelanud toetust neile kunsti-avantüristidele. Nüüd hiljuti aga pidi hariduskomissar Lunatscharski avalikult tunnistama: See ei ole kunst, mida meie tänapäevani lugesime proletarseks kunstniks: kubistid, konstruktivistid ja süprematistid, keda meie toetanud oleme, on meile küll poliitiliselt kasu toonud, kuid Vene kunsti ei ole nad millegagi rikastanud; rahvale on aga praegu tarvis head, tõelisele oskusele rajatud kunsti ning meil tulevad uuesti korralikud kunstikoolid sisse seada tõelise kunstioskuse levitamiseks.“

Jaan Koorti aegadel ilmnunud nõrkused ja pahed meie kunstielus ongi juba mitmeti vähenenud, inetu kius meie kunstnike keskel sumbunud, kunsti-inflatsioon ühes eputuslike moevooludega on asendumas kainema eneskriitikaga, ning mis lõppeks kõige tähtsam, — meilgi juba olud nõuavad kunstnikelt paremat kvalifikatsiooni. Oma rahvuslike kunstide kustumata ajaraamatuse võime Eesti riigi 20. juubeliaastal kanda juba nii mõnedki iseisivsusaega kandnud kultühelised, — Kr. Raua, Laikmaa jt. nimed. See oleks meie praegune vanapõlv. See kunstnikegeneratsioon aga juba on nihkumas minevikku, paratamatult kaob ta tegevus kunstinäitelavalt. Koos oma õpilastega see põlv juhatas ja viis eesti kunsti Euroopasse, aga Euroopat võita, vallutada nad ei suutnud. Seda aga polegi tarvis. — Algab järgmine lehekülg meie kunstilises loomingus. See saagu veelgi suurem, selgem ja sirgejoonelisem. Kui tahetakse sel murranguastmel kindlustada meie kujutava kunsti tulevik meie paisuva omakultuuri raamides, siis tuleb mitte üksnes kunstnikelt, vaid ka meie haritlasrahvalt nõuda enese käsilevõttu ja elustiili muutmist üldiselt, kuna siis, esteetilise kultuuri kõrgele miinimumis, ka iga võimeline töomees kunstialgi saaks — ja julgeks enda loominguks segamata ammutada eeskätt nimelt oma maa ja rahva elu hõngust ja tükslemist. Ainult niisuguses suunas iga kunstitarvitaja, — rahva viimane kui üksik liige suudab tungida oma kunstilise ilumeele tuumani, ja üksnes nõnda pälvime kord ülima tunnustuse ka teistelt.

Mis arvati eesti rahvariitetest ärkamisajal

„Argem imestellegem mitte ükski võerast maad ja võerast ilu!“ (Sakala 1882, nr. 26)

Sellest suurest tähtsusest, mis vanavara korjamisel on olnud eesti rahvusliku liikumise ja rahvus- ning enesetunde arenemise ajaloos, tunnistavad kõige pealt meie muuseumide suured kogud. See aeg, kus meie mõlemad suuremad muuseumid tekkisid, kuulub alles värskesse minevikku. Sellevastu maksab vaeva pilku heita vanemasse aega ja vaadata, mis vanavarast eriti aga eesti rahvariitetest arvati mineva sajandi kolmel viimasel aastakümnel.

Nendes soovides ja üleskutsetes, mis tol ajal ilmusid ja millede rahvariite tarvitamist taheti elustada, näeme taga ühe juhtiva mõtte: olgu eesti rahvas truu iseenele. Pidagu ta kinni sellest, mis on tema oma. Nii kirjutab K. A. Hermann 1886. a.: „Kui meie rahvariie koguni kaob, siis on see meist üks märk, et meie oma esivanemate väärilised ei ole.“ Vähe oli tol ajal eesti rahval seda, mida ta kultuuri alal päris omaks võis nimetada. Raske tundus sellepärast rahva ärksamatele meestele mõte, et kaoks eesti omapärane rahvariie, mis ometi väliselt avaldas eesti talupoja iseolemist ja kahtlemata ka seesmiselt toetas tema iseolemise tunnet ja eneseteadvust.

Nende hulgas, kes rahvariide alahoidmise ja kandmise tähtsust rõhutasid ja õhutasid, tuleb kõige pealt mainida kaks suurt nime: peale K. A. Hermann'i ka C. R. Jakobson. Viimane kirjutab nii mitmelgi korral oma „Sakalas“ rahvariitetest, ülistas nende ilu, soovitas nende kandmist ja kahjatses tarvitusest ära jäämist. Juba 1878. a. näeb Jakobson kurva silmaga, kuidas mõnes kohas talu tütreid ja naised „omad vanad ilusad kalevised kampsonid, kellest ilusamaid ja viisakamaid naisterahvale ei võigi välja mõelda, kuhvtade vastu ära on vahe- tatud, keda seiemaale mustlaste ja juu- tide naised üksi avalikult kandsivad.“

Jakobson tahtis omale ka rahvariideid ja üldse niisugust vanavara, mil-

les rahvakunst avaldus, koguda. Enne mainitud 1878. aastat kirjutab ta „Sakalas“, et ta juba on saanud hulga tanusid ja käterätte ning avaldab soovi, et selletaolisi asju temale igalt poolt toodaks. „Kõige mõnusam oleks — ütleb ta — kui ühest ehk teisest kohast terved vanaaegsed naisterahva ülikonad meie kätte saaksivad saadetud.“

Nagu teada, näitas Jakobson ise head eeskujut rahvariite kandmises. Igale eestlasele on koolipõlvest jäänud meelde tema pilt, kus ta kannab Vändra pikk-kuube, mis teisel hõlmal tiheda nõopide reaga ilustatud.

Ka Jakobsoni vend Edward Magnus ja tema õde hindasid rahvariit kõrgelt ning püüdsid kaasa aidata mis võimalik selle kandmise jäädvustamiseks ja elustamiseks. Viljandi Põllumeeste Seltsi maja pühitsemise pidul

LYDIA KOIDULA rahvariideis

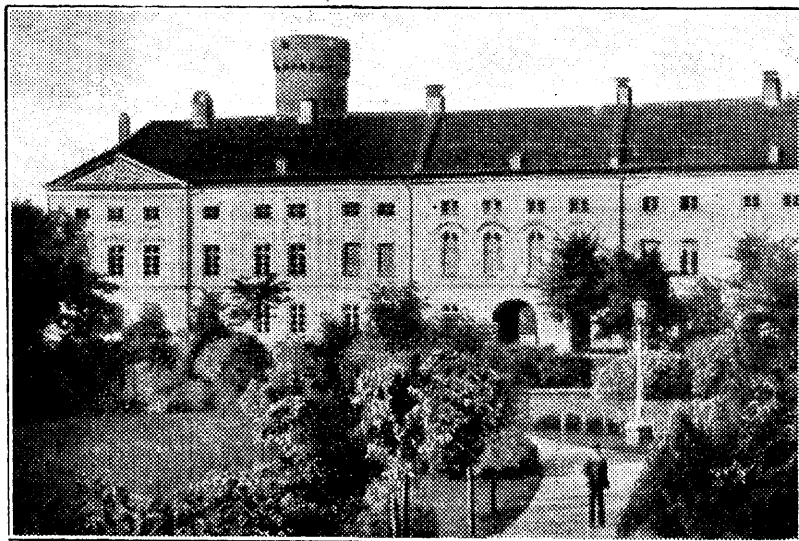
1882. a. esinesid Jakobsoni õed kõik rahvariides. Üks oli neiu Rosalie Jakobson, kaks õde juba noorikud, nimelt Ida Thomson ja Natalie Pärna-Jakobson. Jaanipäeval samal aastal olevat „Pärna-proua“ Tartus riietanud „omad noored koolineid“ rahvariietesse, mis olevat olnud väga ilus, nii et vaataja südame põhjast olevat pidanud rõõmustama.

Kuni kõrgema kraadini tündeküllased on sagedasti tra ajal avaldatud kirjutused rahvariieetest. Vaimu silmil näeb Jakobson oma töölaua tagant tõusvat rahvariides maali — ilusad kujud: neid ilus pärg pääs, paatrid ja preesid „särades kui vanaema noorepõlve ehted“. Pikk „linalakk või käharrjuuks nagu laene selja ja kaela peal.“

kui ükski linna või Euroopa moodi ülikond seda iganes jõuab.“

Samal korral kirjutab Hermann ka rahvusliku muuseumi asutamise tähtsusest. Tuleks asutada sarnane rahvusliste asjade kogu nagu seda soomlased omale on asutanud. Selles kogus peaks leiduma kõik, mis eesti rahvas teeb ja valmistab ja mis temale igapäevases elus tarvis läheb, iseäranis aga riided ja käsitööd.

Eriti arvati rahvariide kandmist naisrahvastele kohaseks. Jakobsoni arvates on rahvuslikud riided eesti naisele „mitu sada korda mõnusamad, kui muud, moodu järele riided“. Pealegi on vana eesti ülikond nii mitmestki küljest vaadates õige praktiline. Jälgime jälle Jakobsoni, kuidas ta kujutab

Toompea lossiesine ilupark mõõdunud sajandi lõpul

Nagu eel mainiti, kuulus ka K. A. Hermann eesti rahvariide sõbra eesrinda. „Postimehes“ 1886. a. kujutab ta romantiliste värvidega, missugusena ta näeb eesti rahvariides neidu. „Kampsun kõige pehmemast, peenemast kalevi sarnasest Eesti villasest riidest, aluskuub sarnasest ilusavärviliste triipudega kangast, särk hästi valgest peenikesest ilusast linasest riidest, siis veel helmed ümber kaela, vanad hõbetaalrid ka veel ümber kaela, üle rinna ja rinna ees ilus sõlg, pärg pääs, valged sukad ja kenad kingad jalas, vaat' kas siis Eesti rahvusline ülikond ei tee neiu ilusaks nagu ingli veel ilusamaks

meile ette kahte neiukest. Teine neist on linna sitsikleidis, teine aga vanas eesti ülikonnas. Neid jäävad vihma kätte. Eesti riides neiu pole häda. Tema „riided on tugevad, kes ka märjalt oma iluvormi ära ei kauta. Neiu on küll märg, aga ta on just nagu lillgi, kelle ilusad lehed ja õitsmed märjaks saanud.“ Kuid kuidas on lugu teise neiuaga, kes sitsikleidis välja oli läinud. „Vaata siis ja pea naer kinni: sitsiriie on nagu plaaster käevarte ümber kinni ja neitsikene on nagu sooja liimi sisse kastetud.“

Eesti riided olevat ka sellepärast paremad, et need kandja tervist ei

rikkuvat, nagu moodsad riided pidavat tegema. Ei olegi ime, et see võrdlus esile kerkis tol ajal, kus korsetiga tõesti palju üleliiga tehti. Ajaleht kirjutab moodsatest riietest, „mis nende kandjaid sipelga taolisteks muudavad.“

Eesti rahvariideid kaitsti ka tuues ette võrdlusi välismaalt ja avaldades välismaalaste arvustusi eesti rahvuslike ülikonna kohta. Magnus Jakobson jutustab, kuidas ta kord juhatas ühe mulgi nõorkuues peremehe Peterburis kunstinäitusele. Seal jäid kõik Peterburi ausad ja rikkad mehed ja naesed selle Eesti mehe eesimekspannes seisma, teda rõõmuga vaadates. Mõnel teisel korral mainitakse, kuidas Venemaal neiu haritud perekondadest olevat hakanud rahvariideid kandma ja kuidas isegi „meie armuline keisrinna“ olla lasknud ennast rahvariides pildistada. „Miks Teie Eesti neiud siis muid lipmeid hakkate taga ajama? Teil on ise ilus, ema emadest päritud riiete mood.“

Vähemalt Hermann on selgesti asunud seisukohale, et muistseid riideid just niisugustena ja niisugusest materjalist, nagu neid esivanemad kandsid, ei võiks uuemal ajal enam tarvitusele võtta. Rahvariie tuleb tema järele teha „ilusamaks, peenemaks ja paremaks.“ Eesti naised ja neiud peaksid õppima

niisugust rõivast kuduma, mis käiks üle poeriidest. Pastlad mõistab Hermann hukka. „Meie ajal peame meie nüüd muidugi jala kattedeks üht varju otsima, mis mitte loomulikku jala ilu ei moonda.“ Muidugi mõista ei tahtnud ta tööriideid soovitada, mitte siis niisuguseid, mida kannavad „sõnnikutöölised, rehe-peksjad ja lina-leotajad“, vaid niisuguseid, mida pühapäeviti ja pidudel enne seljas on kantud.

Eriti sündsaks arvati rahvariide kandmist rahvuslikkudel pidudel. Nii kirjutab keegi „Lindas“ 1888. a.: „Oma eesvanemate riidid piaks igal tähtsal seltslikul koosolekul vana kultseaja mälestuseks kannetama ja auustadama.“

Ei ole kahtlust, et need selletaolised äratuskirjad ja üleskutsed, nagu neid siin oleme koht-kohti tsiteerinud, mõjusid palju rahvariide alalhoidmiseks, kui mitte igapäevases elus, siis ometi piduriietena. Eriti laulukoorid haarasid mõttest kinni ja esinesid hää melega rahvariies. Praegusel ajal on rahvariie ikka rohkem ja rohkem maad võtmas. Leidub rohkesti juhuseid, kus rahvariide kandmine on sünnis ja soovitatav, eriti noortele naistele. Iseäranis suvel sobivad rahvariided, sulades oma ilme ja värvidega kokkukõlla suve eluse ja värvihelgiga.

Muhu nelud

Eesti kirjanduse omapärast

1.

Eesti kunstkirjanduse sünd toimus tagasihoidlikuna, teda kiigutati esialgu võõras kätkis — ta oli vaimuliku kirjanduse noorem arg kasuvend.

Tähtis oli aga see, et ta sündis. Esimesel soodsal hetkel, ajajärgul ta lehvitas tiibu ja juba lendaski oma lendu.

Praegu on kirjandus meie kunstialadest kõige iseseisvam, omapärasem, isiklisem, kuigi on ka mitmekesisem ja paljupalgeline.

Näha ja ära näidata, mis selles isikulist, omapärast või tõupärast — on ülesandeist kahtlematult raskeim, ühtlasi ka hädaohtlikem.

2.

Eesti rahvaluule, meie palju-tuhandeid rahvalaule, on ikka see, millest uhkusega võime kõnelda, millele teised rahvad võrdset ei suuda vastu panna.

Kuid ka meie kunstkirjandus, arvesse võttes selle lühikest iga ja päälegi meie omakultuuri lühikest ajalugu, võrrelduna teiste rahvaste omaga, kes meiega on käinud võrdset teed — neid asjaolusid arvestades ja märgitud aluseid võrdluseks võttes meie kirjandus on eriti viljakas olnud.

Meie lavateosed, Hugo Raudsepa, M. Metsanurga, A. Mälgu ja teiste kaasaegsete autorite omad, on kogu aeg mängus olnud naabrite, nii lätlaste kui ka soomlaste teatrilavadel.

Neil on olnud, mida meilt heameelega võtta. Aga neil samal ajal pole olnud vastu anda. Parimagi tahtmise korral meie teatritel pole võtta ei soome ega läti kirjandusest peale selle vähese, mis juba mängitud.

Meie teatrikirjandus antud silmapilgul on meie naabritest ees. Aga samuti neist ees on meie luule. Marie Under, Heiti Talvik, Henrik Visnapuu, Gustav Suits — nende looming on ikka säärane, millele vastu kergesti panna ei suudeta.

3.

Meie kirjanduse tase, võrrelduna teiste rahvaste omaga, peab võrdlust, see ei ole madalam euroopa kirjanduse tasemest, ükskõik milise ala või liigiga me ei kõrvutaks,

Eesti kirjanduse üheks esimeseks omapäraseks jooneks on selle mitmepalgelisus.

Küpsenud autoreist igaüks omab oma maailma ja maailmavaate, mis vaevalt ühtuvad teiste omadega. Seetõttu on meie kirjanduslikud rühmitused, vendlused pea alati sisemiselt paljukeelsed ja vastuolulised. Seetõttu puudub meil ka kirjanduslik epigonism sõna parimas mõistes.

Tammsaare oma „Tõe ja õigusega“ kahtlematult avas isikupärase laia tee maaelu käsitlemiseks, eesti hingeelu vastuoksuste kirjeldamiseks. Kuid me võime auga kinnitada, Tammsaarel pole ühtki ilmset jäljendajat. Sama kordus H. Raudsepa „Mikumärki“ puhul, olgugi et viimase teose kahvatuid jäljendusi on ilmunud ka trükist.

See, mida on J. Semper — autor suure eruditsiooniga, prantsusliku väga eritleva, analüüsivä ja peenemaidki tundeirvendusi registreeriva ajuga, säärana on ta meil ainuke.

See, mida on Hugo Raudsepp — satiiriline muhelus prillidel, kes sorib inimtunnetel filosoofilise koomikuna, tal puudub sugulaskirjanik. Sama pilt kordub ka teiste meie väljaistvate kirjanike puhul.

4.

Mida aasta edasi, seda iseseisvamaks, mõjutamatumaks, omasemaks muutub meie kirjandus, ja juba paistab, kuigi ähmaselt, selle isikupäraseid kontuure.

Romantitsev kõla-heli, huvitav, tundub üha tõsielulisemaks, kainemaks, inimlikumaks muutuvat kunstilise karguse ees.

Nii iseloomustav — meie kirjanduses puuduvad romantilised suurkujud üldse!

Kus aga kirjeldatakse suurelamusi, kuõ kujutatakse suurte kirgede loitmisi — on need ikkagi inimestatud, on tõelised inimesed neid kandma seatud.

Meie ajaloos leidub vägagi eredavärvilisi pilte. Võtame 1905. aasta verised sündmused tules lõõmavate mõisalossidega foonil. Neid sündmusi kajastav meeldejäävam teos on — Aino Kalda „Bernhard Riives“, kus jutustuse peategelane ei lase end peksta, vaid peksu

F. R. Kreutzwald

asemel läheb püssiotste ette — paatoseta, suurte sõnadeta; ta vaid kinnitab, et eestlast enam ei pekseta, et teda enam ei peksta ja ta lastakse maha.

Tulvil suurt romantikat ja sügavaid elamusid on lugu prohvet Maltsvetist, kes külade viisi tõi Järvamaalt rahvast Tallinna alla pilvest ootama valget laeva, kes nad pidi viima siit ära paremale maale. —

Selle suuraine kasutas kirjanduslikus vormis — realismi esindav Eduard Vilde asjalikkuse ja kainusega, stiliseerimata ja romantiseerimata seda iseenesest väga romantilist ainet.

Isegi Kalevipoja kuju ühes uusimas teoses, L. Kibuvitsa romaanis — lahkub oma seniselt romantiliselt pjedestaalilt ja rakendub ellu, õlle-piima väljavedajaks. . .

See tendents inimsustada kõike, reaalne, tõeline, tundev-kannataja inimene seada sündmuste ja ideede keskpunktiks, see on meie kirjanduse üheks omapärasuseks.

Sellega on nähtavasti ka seletatav, et meil puuduvad idee-draamad, maailmavaadete ristlemistelt fantastilised romaanid kandvate inimkujudega. Kui meil on siiski ehk ka sääraseid teoseid, siis ikkagi varemalt aegadelt, ja tunduks, välise eeskujude poolt mõjustatuna.

5.

Meie kirjandus läheneb üha tõsielulise isiku, eestlase kujutamisele töös ja võitluses. See meie kirjanduse tendents ja iseloom on ilmne. Huvitav, sealjuures meie kirjanik on vastuvaidlematult rahuldavate vormitundmise voo-rustega. Meie kirjanduslik teos pea eranditult on terviklikult üles ehitatud, kusjuures meie kirjanik ka omab stiilitunde. G. Suits, F. Tuglas, Joh. Semper, Joh. Sütiste, Heiti Talvik — need on ühtlasi head vormimeistrid, keda igal maal võidaks eeskujuks seada.

Võib-olla meie kirjandusliku teose dramaatilisuus, pinevus pole mitte alati haarav, intriig hästi peidetud ja keeruliselt lahendatud. Selles meie ehk ei võistle paljude teiste maadega. Sellega on ka seletatav, miks meil puudub hea ajaviite-rakenduskirjandus kriminaalromaanide ja muu kerge žanri näol.

Kuid mis meie kirjanduses on eeskujulikku ja kadetsetavat: see on elulisus, kujude värskus. Meie kirjanduse tegelasiks on elavad inimesed, peamiselt töötavad kodanikud, ei blaseerunud aadlikud ega teised vegeteerivad elasklejad. Esimesel hetkel me ise ehk ei märkagi, kuivõrd meie kirjandus praegu suurjoones on terve, meie eluga kaasa-kõndiv. Ta omab praegu ühe noore rahva kõiki nooruse voorusi.

Omariiklus ja omakultuur

Kõneleme võrdlemisi palju meie omariikluse tähtsusest ning väärtusest ja toonitame iseseisvuse säilitamise vajadust. Eriti teeme seda pidupäevade kõnedes. Kuid tavaliselt see aktuste hoogne meeleolu kipub kiirelt jahtuma. Need ilusad mõisted oleks nagu jäetud rahvajuhitide asjaks pühapäevadel kõneleda. Võib olla on see meie tõupärane aeglane süvenemine uutesse tõekspidamistesse, kuid praeguses olukorras näib laialiste masside isamaalik mentaliteet veel hõredana. Meie olemasolu senine tee, meie geopoliitiline asend, nõuab laiade rahvahulkade süvenemist meie iseseisvuse sisse. Vabaduse mõte on olnud meie eelmiste sugupõlvade alaline unelm ja nõue ning peab jääma meie rahva põhiliseks elumõtteks ka tulevikus. Eesti vabaduse hind on kogu rahva alaline ja igavene valvelolek. Vähe oleks ainult sõjaväest ja piirivalvest, vähe ainult riikliku ühiselu jooksvate küsimuste lahendamiseks. Iseseisvus ja omariiklus tähendavad eelkõige eestlase sisemist tugevust ja ühtekuuluvust ning laiade rahvahulkade aktiivset ja elavat huvi rahvuslike küsimuste vastu. Üheks niisuguseks sisemiselt siduvaks teguriks on pidev tegelemine rahvusliku omapära ülesannetega, meie omakultuuriga. Mida suuremaid masse suudame rakendada nende ülesannete ümber, seda tugevamini ja kindlamini püsib meie riik.

Võtame visalt tuld ega või just hoobelda oma rahvustunde erksusega. Kui nõuame, et iga eestlane kannaks eesti nime, saadaks lapsed eesti kooli ja ostaks eesti kaupa, siis pole see kaugeltki tüürimine marurahvustuse poole, vaid rahva olemasolu endastmõistetavaid algnõudeid. Lähedaste vepsa ja vadja hõimude hukkimine slaavlusse, liivlaste sulamine lätlusse ja meie läinud sajandi kurjakuulutatud verekaotused kadaklusele on küllalt kurjad ajaloolised koolmeistrid ja kutsuvad meid äärmisele ettevaatusele. Näib, nagu oleks meie lõunanaabrite rahvustunne tugevam ja lõõgivõimsam. Kuid võib olla näib see nii. Lätluses on ehk enam õletuld ning nii internatsionalismile kui ka patriotismile süttutakse seal kiiremini. Eestlase rahvustunne võtab tuld visalt ja põleb aeglasemalt, kuid tuli on püsivam ja valusam.

Iga rahva olemasoluks ja püsimiseks on pääle territooriumi ja kaitseabinõude vaja sisemiselt sütitavat ainet. Üheks niisuguseks on suurem tegelemine sellega, mida üldkultuuriliste väärtuste kõrval nimetame oma väärtuseks, oma varanduseks. Igaüks meist peab tundma, et ta on eestlane ja et ei saa olla lääneeurooplane eestlane olemata. Ainult sellele sisemisele omaväärtuse ja omapära tundmisele võib baseeruda õige omariiklus, mis annab õigustuse olemasoluks ka lääneeurooplaste silmis, kus niivõrt ei olda huvitatud meie piiridest kui meie kultuurilisest kvaliteedist ja omapärast. Ainult omakultuuriga võidame teiste rahvaste lugupidamise ning meie iseolemise vajaduse mõistmise.

Omariiklus ja omakultuur püsivad koos ja võivad ühes kaduda. Ajaloo õigeks mõistmiseks, oma emakeele, rahvuslike teaduste ja oskuste arendamiseks polnud vene surve ajal kaugeltki nii soodsaid võimalusi, nagu neid nüüd meie omakultuurile annab meie omariiklus. Oleme neid võimalusi seni üsna tagasihoidlikult kasutanud. Laialised rahvahulgad pole veel omakultuurile põlema lõõnud. Omakultuuri nädal ongi mõeldud selleks, et nende võimaluste kasutamisele senisest enam õhutada.

Rahvuslike küsimustega tegeledes, märkame omakultuuri alal üha uusi seni lahendamataid ülesandeid. Meie omapära paljud alad nõuavad põhjalikumalt uurimist ja rahvahulkadele kättesaadavaks tegemist. Ja küllalt on rahvateaduslike ülesannete kõrval ka kiireid praktilisi ülesandeid, olgu kodude ja ametasutuste sisustamise, meie omapärase ehitus-, kunsti arendamise, kodukaunistamise või ühislaulude soetamise näol. Ülesandeid meie meele ja keele, omapära ja omakultuuri alal on palju. Vaevalt suudaksime neid siin mainidagi. Omakultuuri nädal ja sellega seoses algatatud omakultuurilised üritused peavad seda selgitada aitama. Meie lähem tulevik, meie omariiklus nõuab, et kiirelt saaksime asuda nende ülesannete lahendamisele.

„Targa rehealune“

kui Muhu pulmanali ja rahvatants

I.

„Targa rehealuse“ kui Muhu rahvatantsu on esimesena üles kirjutanud U. Toomi ja avaldanud selle „Eesti Nooruses“ 1933, lk. 179 (sama teiskordselt „E. Noorus“ 1937, lk. 255—256). Selle järgi on „T. reheal.“ ringtants ainult naistele. Tantsijad moodustavad ühendatud kätega suletud ringi. Liigutakse vahetussammudega. Pöörduakse nägudega ringi keskme poole ja tehakse kummardus. Siis võetakse ring teistpidi kokku ja tehakse kummardus väljapoole. Iseloomustavad on just need kummardused. — U. Toomi kommentaaride järgi see tants pidavat kujutama targa (teadja, nõia) ohvritalitust. Niisuguses redaktsioonis on ÜENÜ rahvatantsijad esitanud seda kodu- ja välismaal (Saksas, Rootsis). Kuuldavasti hea eduga.

Nende ridade kirjutajas äratas juba esimesel lugemisel tähelepanu ja ühtlasi kahtlust U. Toomi seletus, et „T. reheal.“ kujutavat ohvritalitust. Sest meil kahjuks puuduvad rahuldavad kirjeldused eestlaste ohvritantsudest vanemastki ajast. Ja oleks arusaadamatut, kuidas see Muhus siis nii tähelepanematult on võinud püsida meie päevini.

1937. a. suvel oli allakirjutanul võimalus ühe kuu kestel töötada Muhu saarel ja koguda mitmesugust rahvaluule alale kuuluvat materjali. Seal kogunes mul algul päris juhuslikult üksikuid huviaratavaid kirjeldusi „Targa rehealusest“. Et need olid üksteisest väga erinevad ning suuresti lahku minevad ka U. Toomi kirjeldusest, hakkasin selle kohta andmeid koguma süstemaatselt. Peaaegu iga vanem muhulane teadis midagi seletada. Muidugi on need teated kõik veel esialgsed ja puudulikud. Nendele pidi järgnema üksikasjalisemate tantsukirjelduste kogumine, mis aga mõningate takistuste tõttu lükkus edaspidiseks.

Praegu on mul kasutada ligemale kolmkümmend kirjeldust või teadet, mille põhjal on siiski võimalik vähemalt esialgselt selgitada, mis see „T. reheal.“ õieti on. Mida rohkem kirjeldusi kogunes, seda kindlamaks sai veendumus, et sellenimelisel mängul või tantsul pole kõige vähematki ühendust targa-ga-ga kui maagiliste võimetega isikuga ega tema ohvritoimingutega. Kuid selle asemel selgus mõndagi muud huvitavat.

Käesolev kirjutis pole siis lõplik uurimus, vaid ainult esialgne kokkuvõte senisest materjalist. Detailsemaks uurimuseks on ainest veel vähe. Seda tuleks alles koguda. Seepärast ei süveneta järgnevas väikestesse üksikasjadesse, vaid püütakse selgitada „Targa rehealuse“ eri redaktsioone ja esinemiskujusid enam üldistes joontes. Esmalt esitatakse kõik materjal kokkuvõtlikul kujul tüpoloogilises järjestuses, siis käsitletakse selle omavahelist ühtekuuluvust ning oletatavaid arenguvõimalusi ja lõpuks võetakse kokku tulemused.

II.

Järgnevas esitatud kirjeldused on ruumi säästmiseks osalt lühendatud või ainult kokkuvõttena avaldatud. Sõnasõnaliselt edasiantud seletused on jutumärkides. Teated on järjestatud külade kaupa põhjast lõuna poole. Et peaaegu kõik siiakuuluv materjal leidub Eesti Rahvaluule Arhiivis samas köites (ERA II 130), siis on allikaviidetest märgitud ainult selle köite leheküljed. Mõned teated leiduvad veel minu isiklikes paberites.

A. „Targa rehealune“ kui rehepeksmist jäljendav pulmanali.

1) „Targa rehealune.“ Kubu õlgi pandi keskpaika. Kümmekeond meest ümberringi põlvili maas, igaühel kepp või vits käes, ja löid õlgede pihta. Ja see oli mees, kes teisele käte pihta sai lüüa.

Nähtud Nõmmküla Antsul 20 a. eest.
Lk. 401/2 (2) < Raugi k. — Mihkel Lember,
87 a. v.

2) „Targa rehealust“ nägin viimati poisikesepõlves. (Lehtmetsa külas nähtud.) Lalli külast Mihail Kippar õpetas. See olli üks seoke vigur: kõik mehed pulmas tegid üks suur rink ja põhud toodi maha, ja meestel kepid käes ja löid kõps-kõps põhkude peale. Teised püüdsid tüdrukuid kinni ja viisid keskele. Seal anti neile pisut naha peale. Seal olli siis seda löbu ja kilkamist!

Et Targa pool olli kord sedasi tehtud, tüdrukud rehe ajal kinni püütud ja niiviisi peksa antud. Ja siis tehti pulma ajal järel seda.

Pillimees istus keskpaikas ja õllekannud käisid ringi. Vanad mehed — 20—30 meest — peksid, suured poisid töid tüdrukuid. Ot-siti naasama-pikukesed puukepid, et põhk vähe kopsis. Istusid põllil põhkude peal. Reheall tehti. Tüdrukud patsti ette, et „töö peab käima“! Tüdrukud põgenesid ära. Vahel toodi teisest-kolmandast perest, kui tahteti. Kui pulmaseltskond läbi, siis mäng lõppend ka.

Lk. 397/8 (2) < Lõetsa k. — Vassili Tustit,
63 a. v.

3) „Targa rehealune. Lalli Ants olli Kesses (= Kessulaiul) tein, kui Tahena Mihkli pulmad ollid. — Muist patserdasid moas, teised läksid padinal üle. Neil ollid pulgad käes ja peksid neid sassi, mis moas ollid. Nagu sõjaväed läksid üksteise vastu.“

Lk. 410 (22) < Lalli k. — Riiu Tamm,
74 a. v.

4) Jutustaja olevat Targa rehealust näinud esmakordselt 13-aastasena Kessulaiu külas,

Mihail Kõvamees, kes „Targa rehealust“ mitu korda esitanud pulmanaljana. Pildist. 15. juulil 1937.

Autori foto

kus seda kord pulma ajal demonstreerinud Ants Lember, Tooma t. peremees Lalli külast. Hiljem olevat jutustaja ka ise mitu korda juhtinud seda pulmanalja.

Mängu käik: a) Vartamine. Õlgedest tehtud rehealuse põrandale „laed“ maha. Kuus meest või rohkemgi olnud selle ümber, harilikult rehepeksu vardad või kepid käes. Mehed seisnud harkijalu ja peksnud neid õlgi. Kõik lõõnud korraga ja iga löögi puhul astunud väike samm edasi (pahemale). Vardatud kord või kaks üle.

b) Puistamine. „Kui laed löödud, siis visati vardad ära, akati puistama. Siis puistasid laed läbi, saputasid, kogusid endile kupesse (= sülle).“

c) Puhkamine. „Kui puistatud, lasksid perseli või istusid, mõni ka seliti, õlekahl süles, puhkasid natuke.“

d) Rabamine. „Siis üks ütles: „Siin oo viljaivasid sees veel, need tarvis koa veel ää rabada.“ Siis akkasid vaatama, et „on jah“, ja tõusid korraga üles, akkasid üksteise vastu rabama, ajasid üksteist taga, pildusid õled puhtaks pulmaliste kaela laiali. Eks siis old palju kisa ja karjumist!

Üks küla või pere oo Kirguvaldas „Targa“, siis kutsutse „Targa rehealune“. (Kuid jutustaja ei tea siiski lähemalt seletada, miks just nii nimetatakse).

Mõnikord olevat „T. rehealust“ tehtud torupilli saatel.

Lk. 334/5 (20), 364 (93), 370 (106) < Lalli k. — Mihail Kõvamees, 80 a. v.

5) „Targa rehealune. Enne olid vardad, vartadega pekseti rehte.

Meheed mängisid pulmas „Targa rehealust“. Seliti maas ja kummuli olid, peksid üksteist kätega. — Sasidest tehtud pundid, nendega pekseti.“

(Jutustaja olevat seda õige ammu näinud. Ei mäleta lähemalt.)

Lk. 147 (16) < Võlla as. — Rosiina Meisterson, 71 a. v.

6) „Targa rehealune. See'p ole tantsmette. Õlevihk toodi pulma ajal sisse, rehetuppa. Vanad mehed asusid ringi ümber vihu, jalakandade (?) peal seisvad ja liikvad edasi kua ja peksvad seda õlevihku. Mõni vanamees põlide peal. Pulgad olid käes, nii nagu vanasti reht vardati.

(Küsin: Miks just „Targa rehealune“?). Ei tea. Kirguvaldas olid Targa pered...“

(Et tüdrukutele oleks peksa antud, polevat näinud.)

Lk. 456 (3) < Lahe k. — Madis Saarik,
71 a. v.

B. „Targa rehealune“ kui meeste pulmatants, mida iseloomustavad trampimissammud.

1) „Targa rehealune. Meheed ikka olid enam, siis kui seda tehti. Pulmade peale ikka kõige rohkem, siis olid joonud mehed. Ka niisama, käte alt aeti läbi ja tehti.“

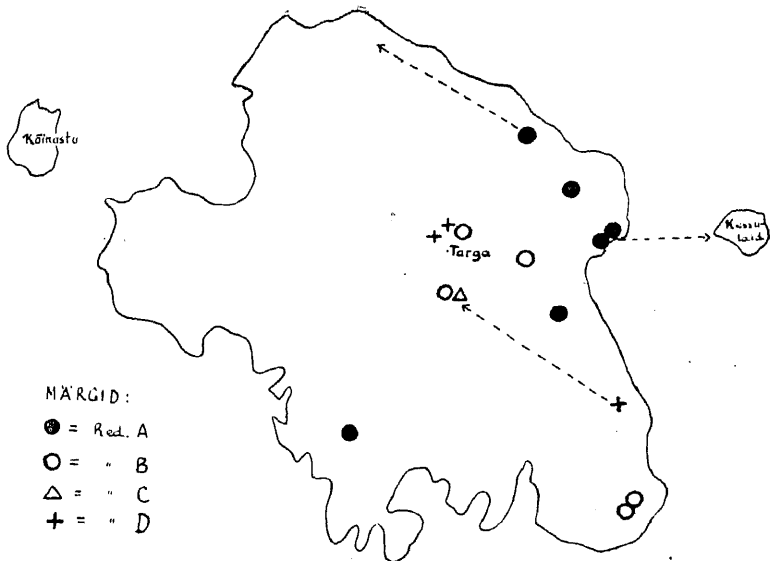
Lk. 316 (8) < Pärase k. — Riina Kask,
78 a. v.

„Targa rehealuse“ teisendite paiknemine

MÄRGID:

- = Red. A
- = „ B
- △ = „ C
- + = „ D

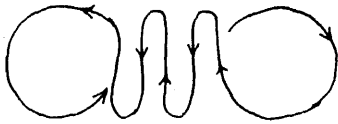

2) „Targa rehealune“ ehk „Peasuke aiarioika otsas“.¹

Meeste tants. Naisi polnud. Mehed kõvasti jalgega pörutasid — kus oli õhuke paepõrand, tallati vahel paed puruks. Siis olid saabastel paksud tallad ja kõrged konsad.

Nagu obused pahma peal, üksteise käest kinni.

Pulma ajal läksid välja õue peale ja tulid tagasi. Kui ring lahti löödi, siis üks läks ees ja teised järgi ja tegid jonksusi sisse.

Kui jonksusi tehti või reas läksid, siis ei trampind, aga kui said endid ringi võtn, siis oli trampimine lahti. Kui trampimine oli, siis olid küirakil. Põrandale õlgi ei toodud.

Pillilugu oli küll — „Päasuke aiarioikas“: Tada-tale-ridi...

50—60 aasta eest olnud see tants täies hoos. 40 aasta eest olevat veel tantsitud. Alt läbipugemist olevat ka olnud; „see käis tükati nii, et ühed hoidsid käed üleval.“

(Arvab, et) „see oo vana teopoiste tants, — kui Targal reht tehti. — Targa oli kirikumõisa kuendik, oli üks talu (100 aasta eest oli veel ühes), nüüd ära lõhutud kolmeks.“

Lk. 441/3 (2) < Lepiku k. — Andrus Müürpeal, 60 a. v.

3) „Targa rehealune. Mehed tegid, pulmas enamasti ja kui joobnud olid. Mehed rinkis, kätest kinni, näod vahel sissepoole, vahel väljapoole (— üks käsi lasti lahti ja pöörati ring teisipidi ringlema). Tantsiti küürakil, hüpates. Raske tants. Põrutati jalgadega. Torupill mängis: tuuli-luuli, tuulitat, tuulitat... Kui seda tantsiti ja torupill mängis, siis oli tuba müra täis, et kole.

¹ Nii olnud pilliloo nimi, mille järgi seda tantsitud.

Targa küla mehed olid selle välja mõelnud.“ (Keert olevat noores eas näinud.)

Lk. 296 (1) < Soonda k. — Andres Keert, 48 a. v.

4) „Targa rehealune. Muistne tants. Va mehed tegid seda pulmas, joosid risti magudega vasta ja jälle laiali. Neli tükki olid koos, oidsid kätest kinni. Ennem löid kaks kokku, siis teised kaks. Rampisid jalgu ja läksid üppasid nagu varesed vastamisi. Kui ära väsisid, lasksid lahti. Ainult neli tükki korruga. Vanad ja noored mehed. Purjus peaga tegid. Kes targa peaga muidu tansib. — Pill tüdis ikka.

Minu oma pulma aegas tantsiti seda (68 a. tagasi).

Lk. 170/1 (9) < Võiküla — Maria Pere, 88 a. v.

5) „Targa rehealust — ma seda tea küll, aga map oska seda mette. See oli meeste tants. Seda tehti nii vähe ja purjus peaga. Nüüd see uuesti üles võetud.“

(Alles mõne aasta eest siin talgul üks vana mees hakand Targa rehealust tegema. Teised saand pahaseks, pole teinekord vanameest enam kutsund.)

Lk. 187 (4) < Võiküla — Välja Mare, 63 a. v.

C. „Targa rehealune“ kui naiste ringtants, millele on iseloomustavad kõigi tantsijate ühised kummardused sissepoole ja väljapoole.

Kirjeldus ilmunud „E. Nooruses“ 1933, lk. 179 ja „E. Nooruses“ 1937, lk. 255/6.

D. „Targa rehealune“ kui tavaline ringtants.

1) „Targa rehealune oli üks tants. Torupilliga mängiti lugu. Mehed ja naised olid segi, suuremast jaost naised üksi. See oli pulmade tants. Suur ümmargune ring oli,

15—20 inimest.“ (Jutustaja arvates oli „Targa rehealune“ seesama mis „ringitants“.)

Lk. 194 (8) < Kuivastu as. — Juri Ake, 67 a. v. < Soonda k.

2) „Targa rehealune. Ma ole näin küll, aga põle mu meeles ühti. Segamini mehed ja naised, kätest kinni, teisipidi ja teisipidi rinkis. Vahel lasksid lahti. Vahel (olid) küirakil, vahel sirgel.“

Lk. 440 (5) < Lepiku k. — Mare Jürjestaust, 85 a. v.

3) „Targa rehealune.

1. Mehed ja naised segamini rinkis, käest kinni, valsisammudega edasi.

2. Ennem ühtpidi, pärast teistpidi, näod sissepoole.

3. Kaks hoiavad käed üleval, teised käte alt läbi. Kui rinki lastakse, ööritatakse persseid. Siis kui ma noor olli, siis see see tants oligid, muud es olegi.

Sedasama kõverikku (vanamees ütleb vahele: see see päris nimi ongid!) tansiti pulmade peal, talgutes ja igalpool. Jõulu aeges ka tansiti.“

Lk. 450/1 (1) < Lepiku k. — Leena Tamm, 64 a. v. — Jutustaja olevat „Targa rehealust“ eeltoodud kujul siin teistelegi õpetanud ja ise talgutel demonstreerinud.

III.

Kõigi eelesitatud tekstide ühenda-jaks on vähemalt nende ühine nimetus — kõiki kutsutakse „Targa rehealuseks“. Kuid sisuliselt näeme suuri erinevusi, nii et nende kokkukuuluvus näib esimesel pilgul küsitav. Et mõnest mängust või naljast oleks arenenud tants, selliseid juhtumeid pole meil seni veel kindlaks tehtud. Kuid võimatu see pole. Ja kui õnnestuks niisugust arengut usutavalt tõestada, oleks meil teada vähemalt üks täiesti algupärane eesti rahvatants.

Analüüsime üksikuid redaktsioone lähemalt.

Redaktsioon A näol on meil tege-mist pulmanaljaga (mänguga), mille osalisteks olid mehed. Osaliste arv pole piiratud. Kord nimetatakse osalistena kümme-kond (A 1), teisel jälle 20—30 meest (A 2)². Vahel rõhutatatakse, et osavõtjad olnud vanad mehed (A 2 ja 6). Mängu puhuks toodi põrandale kas õlgi (A 1, 4, 6) või

² See eriti suur meeste arv Lehtmetsa k. pulmas saab usutavaks, kui võtame arvesse sealset põlist traditsiooni: kui Lallis või Lehtmetsas vanasti pulmi peetud, siis kõik kahe küla rahvas olnud pulmalised.

põhku e. sasisid (A 2, 3, 5?). Neist tehti lade („laed“), mis kuju poolest on olnud enamasti vist ümmargune (A 2), kuigi seda alati pole lähemalt seletatud. (Saside vartamine toimub Muhus veel nüüdki ümmarguses lademes.) Ümber lademe olid mänguosalised ja nimelt põlvili (A 1, 2, 6), harvem kükili (A 6), „seliti maas ja kummuli“ (A 5) või harkijalu seistes (A 4). Igal mehel oli käes kepp e. pulk, harukorral vits (A 1) või harilik vart (A 4), millega ladet peksti. Et sellega on tahetud imiteerida vartadega rehepeksmist ja ei midagi muud, see on mitmes kirjelduses otseselt nimetatud ega vaja enam lähemaid kommentaare. Et see oli siiski naljategemine ja mitte tõsine töö, siis on varda kui liiga tugeva pek-suriista asemele astunud kepid ja pulgad.

Kuid milleks niisugust lavastust üldse tehti? Milles seisab siin nali? Ainult õlgede või saside peksmises poleks ju midagi naljakat. Nähtavasti on peapunkt selles, et seejuures peksti ühtlasi ka inimesi, mitte küll tõsiselt, vaid ainult naljaks. Mõne teisendi järgi peksjad püüdsid lüüa üksteise kätele (A 1) või peksti („rabati“) õled lõpuks pulmaliste kaela laiali (A 4), teisel jälle peksti üksteist kätega ja sasidest tehtud „puntidega“ (A 5). Vastastikusest peksmisest võib olla juttu ka A 3-s. Eriti tähelepanav on aga seletus, et selle mängu juures peksti korrast läbi kõik pulmatüdrukud (A 2) ja peksjateks olid vanad mehed. Selles teendis antakse huvitav seletus ka nalja tekkimise kohta: see olevat alguse saanud sellest, et „Targa pool“³ olevat kord rehtede ajal niiviisi tüdru-kuid pekstud. Sellest siis ka nimetus „Targa rehealune“ (vrd. A 4. ja 6. lõpp). Kuni meil muud seletust pole, väärrib see kindlasti arvestamist ja tundu-b usutavgi. Targalt on see levi-nud teistesse Muhu küladesse, arva-tavasti juba pulmanaljana.⁴ Lalli külas

³ „Targa“ on enim olnud üks talu, mis hiljem jagatud kolmeks. Praegu kuuluvad need talud Lepiku küla juurde.

⁴ Muhus tuntakse veel teistki pulmanalja, mis seisab pulmaliste peksmises. Selle nimeks on „rattapeks“. Vankrirattast, mille kodarate külge on seotud vitsad või vihad, aetakse

on see arendatud mitmeosaliseks (A 4) ja keerukamaks kui mujal. Vist ei tule seda tõlgitseda juhusena, vaid oma-moodi „kunstikavatsusliku“ võttena, et selles Lalli teisendis rehepeksmise üksikud toimingud esinevad vastupidises järjestuses kui tavaliselt. Rukkirehel on harilikult tööde järjekord (ka Muhus): rabamine — vartamine — puistamine, siin pulmanaljas aga: vartamine — puistamine — (puhkamine) — rabamine. Olgu veel lisatud, et muhulastel on olnud muidki pulmanalju, mis on imiteerinud igapäevaseid töid: „Harva võrgu kudumine“, „Laevaankru võtmine“ jt.

„Targa rehealuse“ kui pulmanalja vanuse kohta kuuleme tekstidest, et seda olevat viimati nähtud Nõmmkülas 20 a. eest (A 1), Lehtmetsas viimati u. 50 a. eest (A 2). Mõni teade näib ulatuvat tagasi isegi üle 60 a. (A 4). Ants Lember, taluperemees Lalli külast, kes „Targa rehealust“ olevat esitanud Kessulaiu elanikele (A 3 ja 4), olevat surnud umbes 40 a. eest. Esialgselt saame siis väita, et siin on tegemist võrdlemisi vana pulmanaljaga, mis seesugusel kujul ei näi praegu enam esinevatki. Vanuse kohta saame kaudseid lisatõendusi veel levikust.

Kõik eelkäsiteldud teisendid (A 1—6) põlvnevad rannalähedastest küladest. Teisend A 1 põlvneb õieti Nõmmkülast, mis on Muhu põhjatipus, Lõetsa (A 2), Lalli (A 3—4) ja Võlla (A 5) on idaranniku külasid ning Lahe küla (A 6) asub lõuna-läänes, jällegi mere lähedal. Vahepealseis rohkem sisemaa külades ja Targa talude otseses naabruses „Targa rehealust“ sel kujul enam ei tunta ega mäletata. See on seletatav niimoodi, et „T. reheal.“ kui pulmanali (red. A) on oletatavast tekkimispaigast levinud laiali igasse külge ning jäänud kauemini püsima rannaküladesse peamiselt seetõttu, et see esialgsel tekkimispaigal on varem moest läinud ja unustatud, või on seal saanud populaarseks mõni teine redaktsioon, mille levimisala on väiksem.

puu läbi ja asetatakse harkidele; ratas pannakse kõiest tõmmates pöörlema ja viiakse peksetavad juurde. — Ühe teate järgi olevat Muhus vanasti pulmatüdrukuid pekstud ka „karu“ selja peal. Karuks olnud keegi mees, kel kaks kasukat pahupidi seljas (Lepiku k.).

Saside vartamine Lõetsa külas Sassi talus
28. juulil 1937. *Autori foto*

Kas A redakts. on võinud edasi areneda tantsuks, sellele ei saa veel lõplikku vastust anda. Ühes teisendis on öeldud, et pillimees istunud mängijate ringi keskel (A 2) ja torupilli kaasmängu kohta on teateid veel teisaltki (A 4). Pilli kaasmäng võis tegevusse tuua ühtlase rütmi ja niimoodi hõlbustada edasiarengut tantsuks. Kuid saside vartamine, nagu see on nähtav esit. pildil, toimub ikka nii, et kõik löövad korruga, samas taktis, ja astuvad korruga edasi. Nii oli üheaegseld rütmilisi liigutusi selles olemas juba ilma pillimängutagi. — Loodetavasti saab viimasele küsimusele anda usutava vastuse edaspidi, kui on kogutud veel uut lisamaterjali.

IV.

Redaktsioon B-st on kasutada 5 teisendit, mis kõik on saadud vanemalt kohalikele elanikele, kellest kõige vanem on 88-aastane ja olevat „Targa rehealust“ kirjeldatud kujul näinud oma pulma ajal, mis olnud 68 aastat tagasi. Noorim teadeteandja on 48-aastane taluperemees. Kõige üksikasjalisem kirjeldus on saadud vanalt pillimehelt ja harmoonikameistrilt 60-aastaselt Andrus Müüripeal'ilt.

Peaaegu kõigi teisendite järgi kujutab redaktsioon B vana meeste pulmatantsu, mida olevat tantsitud enamasti purjuspäi. Seejuures ajalisel kõige vanem, Võikülast põlvnev kirjeldus (B 4) on teistest erinev ja üksiseisev. Selle järgi olevat „Targa rehealust“ tantsinud neli meest, kes hoidnud üksteise kätest kinni, näod ringi keskme poole. Tantsimist ise loomustatakse: „... joosid risti magu-

dega (üksteise) vasta ja jälle laiali. Rampisid jalgu ja üppasid nagu vare-
sed vastamisi.“ Ennem olevat keskele
kokku tantsinud kaks vastamisiseivat
tantsijat, siis teised kaks jne., kuni
väsinud. Seda olevat tantsinud nii van-
nad kui noored mehed ja korraga ainult
4 tükki. Pillilugu olnud ka. Teise
teate järgi samast külast (B 5) olevat
seal üks vanamees veel mõne aasta eest
esitanud „Targa rehealust“ talgutel,
kuid teistele talgulistele polevat see
esitis meeldinud ja vanamees jäetud
teinekord kutsumata. Nähtavasti pol-
nud see tants mitte ainult groteskne,
vaid vist juba ebaviisakana tunduv
(kõhtude kokkulöömine), mispärast
selle esitamine ei leidnud heakskiitu.
Peale muu on sellele teisendile (B 4)
siiski karakterised trampimis- ja hüp-
lemissammud, mispärast võime seda
käsitleda koos muude B redakts. tei-
senditega.

Ülejäänud teisendite järgi (B 1—3)
on see tants olnud ringtantsu ise-
loomuga: tantsuosalisi mehi oli vaba
arv ja nad moodustasid ühendatud kä-
tega kinnise ringi. Liiguti kaht pidi,
ennem näoga ja siis seljaga ringi kesk-
me poole; on esinenud ka läbipugemist
kahe tantsija ülestõstetud käte alt (B
1—2). Mõnikord on pärast ringi kat-
kestamist ja teisipidi ühendamist teh-
tud juhtantsija eestvedamisel „jonk-
susi“ (vt. joonis), mindud isegi toast
õue ja tulnud tagasi (B 2). Hüviära-
tavad on teated sellele tantsule ise-
loomulikest trampimis- ja põru-
tamisammudest: „Mehed kõvasti
jalgega põrutasid — kus oli õhuke
paepõrand, tallati vahel paed puruks...
Nagu obused pahma peal...“
(B 2). Kui torupill mänginud ja mehed
jalgega põrutanud, siis olnud tuba
müra täis et kole (B 3). Trampimine
esinenud just siis, kui tantsijad lii-
kunud suletud ringina, mil ühtlasi hoi-
dutud küürakili ja isegi hüpatud (vrd.
B 2 ja 3). Seepärast nimetatakse seda
raskeks tantsuks. Sel on olnud ka oma
pillilugu, mida on mängitud kas har-
moonikal või torupillil. Tantsu sele-
tamiseks kuuleme väiteid, et see ole-
vat vana Targa teopoiste tants (B 2)
ja Targa küla meeste poolt „välja
mõeldud“ (B 2); need seletused üht-

lasi annavad rahvapärase põhjenduse
tantsu nimetusele — „Targa rehe-
alune“.

Mis puutub levikusse, siis red. B
on tuntud väiksemal alal kui red. A.
Või küla teisendid (B 4—5) on küll
kaugemalt, kuid nagu nägime, oli seal
ka tants ise erinev, ülejäänud teisen-
did (B 1—3) põlvnevad aga võrdlemisi
kitsalt alalt, võiksime ütelda — Tar-
ga talude lähemast ümbrusest. — Mis
puutub vanusesse, siis Või küla ala-
redaktsioon 68 aastaga oleks kõige
vanem. Ülejäänud teisendeist kuule-
me, et tantsu esinemist olevat nähtud
umbes 30—50 a. tagasi. Praegu nii-
sugust „T. rehealust“ enam ei tantsita.

Enne kui selle tantsu kohta teha
nende andmete põhjal esialgsetki lõpp-
otsust, ei saa jätta märkimata, et Mu-
hus on esinenud veel muidki „Targa
rehealuse“ B redaktsiooni meenutavaid
tantse.

Olgu näiteks „Paistu poiste
norutis“. See olnuvat samasugune
meeste ringtants, nagu „T. reheal.“ B
red. ja samuti trampimisega: „Kui siis
lõid ennast küiru ja trampisid, et maa
värises. Mehed tantsisid pulmade peal
— niisama nagu „Targa rehealust“ —
kui pea soe, ja kõrtsis ka. Kui pea
soe, siis põrutamine läks korda. Kis
targa peaga põrutada tahtis! Selles
oli trampimist rohkem kui „Targa
rehealuses“ ja aeglasem oli ka.“ (Lk.
443 (3) < Lepiku k. — Andrus Müüri-
peal, 60 a. v.) Paistu talu on Kallaste
külas, Muhu põhjarannikul. Jutustaja
arvates võis tants nime saanud olla
pilliloo järgi, sest Paistu Mihkel olnud
pillimees. Kuid seda nimetust tunti
siiski mitmes külas, mis Kallastest on
võrdlemisi kaugel. Lahe külas oli
„Paistu poiste norutis“ tuntud nõoka-
misütlusena laisa tantsija kohta.

„Trampimise moodi“ on mõnede se-
letuste järgi tantsitud ka „Järis-
kiutu“ (= „Järise kiutu“), mis on sa-
muti vanu Muhu pulmatantse ega ole
praegu enam tantsitav. Kuid üldise-
malt näib „Järiskiudul“ olnuvat siiski
ka tähtsaid erinevusi: seda olevat tantsi-
nud nii mehed kui naised vabas jär-
jestuses, hoidnud üksteist kas kesk-
kehast, sabadest või õlgadele asetatud
kätega. Viimaksmainitu oleks selle-

Targa rehealune,
tantsitud Soonda k. naiste
poolt Tallinnas 1922.

Foto Vannas

järgi võrreldav Kuusalult põlvneva „sabatantsuga“, mis avaldatud vastilmunud rahvatantsude valimikus (R. Põldmäe ja H. Tampere, Valimik eesti rahvatantse, lk. 69/70).

Kuidas seletada „T. reheal.“ B redaktsioonile iseloomulikku trampimist? Ühes kirjelduses leidub viide, et see tants olevat meenutanud hobuste pahmamist. Kuid meil leidub teateid ka selle kohta, et vanasti olevat inimesed vahel ise rehte pahmanud, olgu siis hobuste puudusel või muil põhjusil. A. W. Hupel kirjutab, et mõnes kohas toimuvat rehe pahmamine inimeste jõul, kes secjuures veel tantsivat ja laulvat (Topogr. Nachrichten II, 1777, lk. 295). Kuid pole päris selge, kas see teade käib eestlaste või lätlaste kohta. Lisaks sellele kõige vanemale teatele leidub õige huvitavaid andmeid inimeste pahmatallamise kohta Eesti Rahva Muuseumi etnograafilistes kirjeldustes. Saaremaal ja Läänemaal näib see paiguti olevat säilinud kuni meie päevini; suuremalt osalt käivad teated siiski mineviku kohta. Kaarmas olevat veel mõne aasta eest inimesed ise pahmanud herneid; Kihelkonnal esinenud inimeste pahmamist harva ja nimelt neil, kel puudunud hobune. Käinas olevat inimesed ise pahmanud lina- ja kanepiseemneid, Emastes vanasti ka ube, herneid ja otri. Noarootsis näib inimjõuline pahmatallamine püsivuvat kuni viimse ajani ja olevat toimunud palja ja jalu. Lääne-Nigulas ja Märjamaal olevat inimesed vanasti pahmast tal-

lanud puukingadega („puuklompidega“), mis mõnikord olnud alt naelutatud.⁵ Muhust kahjuks puuduvad jaatavad teated. Kuidas on pahmatallamine just toimunud, kas sealjuures on esinenud laule ja tantse, selle kohta pole veel andmeid kogutud. Kuid on teada, et isegi pintamisel ja vartamisel on vanasti lauldud, et hõlpsamini hoida ühist rütmi, mis tundus tööd kergendavat. — Võtame veel arvesse, et Pärnumaalt on teateid ühest rehepeksmist jälgendavast ja „Rehepeksu“-nimelisest tantsust, mida olevat vahel tantsitud põrandale asetatud rukkivihkudel (E. Noorus 1937, lk. 255). Vist pahmamist jälgendades? Üksikasjalisem kirjeldus kahjuks puudub.

Neile, kuigi mõnes suhtes veel puudulikele andmeile toetudes võime siiski kujutella, et ka Muhu „Targa rehealuse“ B redaktsioon oma põrutamissammude ja nendega kaasuva küürutamise ja võib tõesti jälgendada rehepeksmist, nimelt pahmamist. See võiks heal juhul olla järelkaja muistsest töötantsust, kui selliste tantsude kunagist esinemist läheb edaspidi korda usutavamalt tõestada. Mõned B redaktsioonis esinevad ringtantsudele omased võtted, nagu käte alt läbimine ja nn. „jonksud“ võiksid olla hilisemaid laene ringtantsudest.

V.

„Targa rehealuse“ kui naiste ringtantsu, mida iseloomustavad erilised

⁵ Vt. ERM, KV. 7 ja ERM-i peakatal. nr. 11678.

„Targa rehealune“, tantsitud Muhus, Soonda k. Paali t. õuel 11. juulil 1937. *Autori foto*

kummardused, on U. Toomi 1933. a. üles kirjutanud Leena Väärtnõu'lt, 79-aastaselt vanalt taluperenaiselt Muhu-Suure vallast Soonda külast. See tantsukirjeldus on juba kaks korda avaldatud „Eesti Nooruses“ ja nüüd pisut lihtsustatud kujul ka „Eesti rahvatantsude valimikus“, lk. 73–74. Nii pole siinkohal enam tarvidust hakata seda lähemalt refereerima.

Möödunud suvel Muhus töötades ja muuseas ka „Targa rehealuse“ kohta teateid pärides, pole ma siiski kahjuks saanud ainsatki niisugust teisendit, mida saaks paigutada C redaktsiooni alla, lisaks U. Toomi tuntud tekstile. Olin ka L. Väärtnõu jutul. Ta oli nõus demonstreerima mulle „Targa rehealust“ ja rahvamänge. See demonstratsioon tuli teiste naiste ja neiu de kaasabil ka toime sealsamas talu õuel, kuid siis esitati „Targa reheal.“ tavalise Muhu ringtantsuna (vt. pilt). See võis tuleneda teiste osavõtjate oskamatusest, kuid enne siiski arusaamiste erinevusest: teiste käsitusel „Targa rehealune“ pidi olema tavaline ringtants ilma kummardusteta!

Kui sealsamas hiljem, pärast demonstratsiooni tegin veel kirjapanekuid, läks „T. reheal.“ puhul vaidlemiseks. Peremees naabertalust eitas kategooriliselt võimalust, et see oleks kunagi olnud naiste tants. Tema teada olid seda tantsinud ikka ainult mehed. Tema teisend on mul esitatud B 3 all.

Hilisemal külastusel jälle sellest L. Väärtnõuga juttu tehes sain temalt järgmise seletuse: Vanasti olevat „Targa rehealust“ tantsides pandud „pahna“ (põhku) ringi keskele. Tantsijaid olnud vähemalt 6–7. Mõnikord tant-

sinud ainult naised, kuid pulmas harilikult segamini. „Muidu (pulmas) es sünnigi teha, kui pole mehi seas mette.“ Käeliigutuste kohta nimetas, et kui seisnud tihedas ringis, siis vasem käsi olnud eespoolse tantsija kaenla all ja paremaga vehitud (üles-alla), samal ajal küürutades. Vanasti olevat ses tantsus ka tugevasti trambitud, vastavalt pilliloole. Et õieti mõista tantsu esinevaid liigutusi, pangem tähele Leena Väärtnõu sõnu: „Te teate isegi rehepeksu — mis uudist seal oo? mis sa seal ikka teha suad? See muidu üks tembutegemine. Kui laed löödud, akatse sasse peksma, siis kõik annavad pihta ja käivad ringi“ (prd. pilt).

Selle järgi ei peaks jääma mingit kahtlust, et „Targa rehealune“ ka L. Väärtnõu redaktsioonis on tahtnud jäljendada rehepeksmist ja ei midagi muud. Et see imiteerib just vartamist, oleks see red. A-le (kui võimalikule alglähte) isegi lähemal kui red. B. Kuid siin tuleb võtta arvesse, et Soonda k. naised on seda tantsu juba enne U. Toomi kirjeldust tantsinud mitte kätega vehkides, vaid kummardustega, nagu nähtub ühest Vannase fotost a-st 1922. Seda võiksime pidada Soonda küla hiliseks lokaalredaktsiooniks. On võimalik, et sellele on teatavat mõju avaldanud esinemised Tallinnas „Estonia“ laval aa. 1922 ja 1929, kus muhulaste esitisi on korraldajate poolt mõnevõrra viimistletud ja korrigeeritud.

Et aga „Targa rehealusest“ on saanud „targa rehealune“, see on võinud sugeneda Muhu kohanimede mittemundmisest. Targa ja Soonda vahet on ju ainult paar kilomeetrit. Muhus mäletatakse veel mitmeid teisigi tantse, mis on samuti ühenduses paiganimedega: Järise kiut, Paistu poiste norutis, Mustjala pukk jne.

VI.

Kui nüüd vaadelda viimasesse rühma — D redaktsiooni — paigutatud teisendeid, siis leiame siit väga vähe jälgi „Targa rehealusest“ kui eri tantsust; ennem on siis tegemist ainult nime ülekandega. Põhitantsuks on küllap olnud Muhus üldtuntud ringitants e. ringitants, mida on paiguti nimetatud veel kõverikuks,

ringivaltseriks jne. Lihtsamal kujul on selles esinenud vist ainult ringlemist (vahetus- või valsisammudega), enim ühtpidi ja pärast teistpidi⁶; käte alt pugemised, jonksud jne. tunduvad hili-semate elementidena. Et ringtantsud Muhus esinenud ka pulmakommetes kuni hilise ajani ja et väga üldiselt võib kuulda kinnitusi, et vanasti tuntud Muhus üldse ainult ringtantse, siis on põhjust pidada neid kuuluvaks Muhu vanemasse tantsuvarasse. Kui nüüd hiljem, nagu võime oletada, „Targa rehealuse“ nimetus sai Muhus võrdlemisi populaarseks, siis pole imestada, et seda on vahel üle kantud ka üldtuntud ringtantsule. Uus nimi on aga mõnikord võinud siiski põhjustada ka mõningaid vähemaid erijooni, nagu küürutamist (D 2) või koomilise elemendina istmiku ööritamist (D 3).

Nagu moesõnad ikka, nii on „Targa rehealune“ saanud veel uuemaidki tähendusvarjundeid. Targa taludes kuulsin ühelt plikalt, et tantsuõhtuil vahel hüütavat: „Nüüd tuleb „Targa rehealune“!“ Kuid see tähendavat ainult tantsu algust, alaku see mistahes tantsuga.

Kõinastu saarel nimetas üks jutustaja „Targa rehealuse tegemiseks“ ringtantsus esinevaid pöördeid ja käte alt pugemist. Sealsamas oli aga kutsutud „Targa rehealuseks“ ka üht Muhu poissi, kes oli pidevalt käinud ehal saare tüdrukute juures.

VII.

Kui meil mõnest rahvamängust või -tantsust on kasutada ainult üks üleskirjutis, siis pole hõlpus mõistatada, mida selline esitis võiks tähendada ja kuidas see võiks olla arenenud. Kui on aga kasutada rohkem teisendeid, siis juba nende isekeskis võrdlemine näitab võimalikke arengusuundi ning seletamisvõimalusi.

„Targa rehealuse“ puhul on esialgsest analüüsist selgunud, et siin nähtavasti kõige vanemaks tuleb pidada selle esinemist pulmanaljana (red. A), mis imiteerib rehepeksmist (vartamist).

⁶ Vrd. „Muhu kõverik“, Valimik e. rahvat., lk. 72–73. Selles esinev jalakannale vaatamine on aga kindlasti hilisem lisandus,

Ringivaltser, tantsitud Kõinastu saarel 1. aug. 1937. Tantsides lauldi „Tint-tint-tint tilerille“ jne. Pildistatud momendil, kui tantsijate ring on katkestatud, et seda vastupäeva uuesti kokku võtta.

Autori foto

Et osa teisendeis esinevad peksjatena just vanad mehed ja et vahel on peksitud järjekorras kõiki pulmatüdrukuid (A 2), siis on mõeldav, et selline peksmine on algselt võinud lähtuda mõnest usukombest ning alles hiljem muutunud naljatembuks. Loodetavasti võib edaspidine kogumistöö tuua juurde veel uut materjali, mis pärast meil pole tarvis selle kombe või nalja seletamisel ette rutata.

„Targa rehealune“ kui rahvatants esineb kõige vanemal kujul meeste pulmatantsuna (red. B), millele on eriti iseloomustavad trampimis- e. pörutamissammud ja küürutamine. Kuigi seda esitades ei tooda põrandale õlgi, tundub tants sellisel kujul siiski jäljendavat rehepeksmist, nimelt jalga-dega pahmamist, mida saartel ja Läänemaal on esinenud veel üsna hiljuti. Seniste ülestähenduste järgi pole veel päris selge selle tantsu vahekorde eelnimetatud pulmanaljaga. Inimeste pahmatallamisel esinenud tantse tuleb meil alles hakata koguma. Ei saa täiesti eitada võimalust, et B redaktsioon võiks olla tekkinud ka ringtantsudest lähtudes, kusjuures ta erijooned võisid kujuneda pulmanaljalt üle võetud nime-tuse mõjul.

Samuti „Targa rehealune“ kui naiste ringtants kummardustega (red. C) oleks üksikasjalisemalt analüüsitav alles uue lisamaterjali najal. Kahtlust pole aga selles, et seegi redaktsioon oma peaelementides imiteerib rehepeksmist (vartamist). Soonda naiste „Targa rehealune on tõenäoliselt arenenud eel-misest meestetantsust (red. B); kuid

Inimene ja kõlbeline ideaal

Kogu elutegelikkuse raskuspunkt on teatavasti konkreetse — üksikjuhulises, individuaalses — omalaadselt isendlikus, aktuaalses — praegu parajasti tähtsas.

Kuid elades selles mitmekülgse tegelikkuse näivalt suletud ringis kerkivad esile mõtleva inimese teadvuses vastuolud, mis seavad ta ette raske küsimuse: milleks? Igale praktiliselt tegutsevale inimesele näib selline küsimus peagu iscendastmõistetavana, sest kõik, nagu näib, tegutsevad päris kindlalt ja eesmärgipäraselt, mitte keegi ei näi tallavat tühja tuult.

Milleks? — see küsimus tõstab mõtlevas inimeses väärtuse, absoluutsuse probleemi, mis sunnib vaatlema kogu tegelikkust lähedes täiesti uuest vaatevinklist ja nimelt olulise ja tähtsa seisukohast. Seadub küsimus, mida tuleb pidada ülimalt hüveks ehk inimliku tegevuse lõppsihiks. Missuguses vahet korras on tegelikkus kõlbeliste ideaalidega? Mis on ühist ideaalidel, sellel, mida me tunnustame ülimalt hüveks, eluga? Inimesel tuleb ühelt poolt silmas pidada tegelikkust,

seada, mis on, ja teiselt poolt ideaali, seda, mida ta tõesti tahab, s. o. mida ta peab. Meie praktiline meel arvestab küll eeskätt tegelikkusega, lähema ümbruskonna, või üldse maailmaga. Meie ei saa mitte arvestada oma tegevuse keskkonda, sest see on meie olulise paratamatuks eeltingimuseks, milles kujuneme ja areneme inimesteks selle sõna ülimalt tähenduses, inimesteks kõlbelise teadvusega, mis meile ütleb mida tahta — mis peab olema. Kui meie tegelikus elus oleme sunnitud arvestama kõige olemasolevaga, siis kõlbelises, täisväärtuslikus elus on esmajärguliselt tähtsad ideaalid, mis meid sunnivad loovalt ümber kujundama tegelikkust ennast. Siin on just punkt, kus avaldub inimese kogu mõte ja sügavus, kus selgub ja avaldub tema suurim aktiivsus, tema loomeline kutsumus oma parema tahte järgi kujundada olevat, et mitte elada nii nagu saab, vaid nii nagu peab.

Ent kust otsida seda hüvet? Milles me võiksime leida kõlbelise ideaali? Kuidas mõelda ja milline sisu on niisugusel ideaalil üldse?

naised on selle raske trampimistantsu muutnud kergemaks ja naiselikumaks. — Redaktsioon D näol on meil tegemist kõige hilisema arenguastmega, kus „Targa rehealune“ moesõnana levib teistesse tüüpidesse ja saab uusi tähendusvarjundeid.

Et sageli ka ühe redaktsiooni alla koondatud teised sisaldavad paljusid erinevusi, seda pean tingituks asjaolust, et pulm pakub soodsaid võimalusi improvisatsioonideks. Seal sooja peaga ja lõbusas meeleolus kaldutakse hõlpsasti teisendustesse ja lisandustesse, mis algkuju võivad muuta üsna kiiresti. Selleks võiksime pulmanaljade ja tantsude repertuaarist esitada muidki näiteid peale „Targa rehealuse“.

Muhus on tuntud ka „tõrretantsu“ nimelist pulmatantsu, mille kõik teised on üksteisest samuti väga erinevad. Kuid just selles rohkes teisendamises ja alalises ümberkujundamises näemegi rahva omaloomingut,

mille jälgimine ja uurimine on küllaltki huvipakkuv.

Mõnelt poolt on tehtud oletusi, nagu võiks „Targa rehealuse“ kui rahvatantsu (eriti red. C) vanust hinnata kolmesajale aastale. Kuid selleks puuduvad veel objektiivsed andmed. Rahvamälestused red. A ja B kohta ulatuvad ainult kuni 70 aastani. Ja redaktsioon C tundub kindlasti noorem kui need eelmised.

Nüüdsel rahvatantsude uuestielustamise ajajärgul tuleb jätkata tantsukirjelduste ja muude asjassepuutuvate materjalide kogumist. Kui igast vanast tantsust oleks usaldatavaid kirjeldusi rohkel arvul, alles siis oleks võimalik neid õieti mõista ja interpreteerida.

¹ Kui mõnel selle ajakirja lugejal on võimalik kirja panna oma kodukohast teateid või kirjeldusi rehepeksmist jälgendavaist mängudest, pulmanaljadest või tantsudest, palutakse need lahkesti saata aadressil: E. Rahvaluule Arhiiv, Aia t. 42, Tartu.

Tavaliselt naiivne mõte ei ulatu kaugemale konkreetsest tegelikkusest ja inimene selles teadvuse astmes peab ideaaliks seda, mis on talle elu korralduse ja tingimuste seisukohalt kasulik. Kui see tõesti nii on, siis peaks olema kõik kasulik ideaalne, kõlbeline, hüveline. See lahendus on väga lihtne ja tegeliku inimese meelsuse seisukohalt kõigiti sobiv ja vastuvõetav. Elu ise näib kirjutavat ette niisuguse kõlbelise ideaali, ülima hüve käsituse. Ta kasvab välja teatavatest inimlikest elulähedastest hinnanguist ja püüdmustest, mis ei taha üle astuda tegelikkuse piiridest. Kohe algusest peale määratakse kindlaks ideaali sisu ja piirid: ülimaldaks kõlbelseks eesmärgiks peab olema õnn ja selle vajaduse rahuldamine. Ideaal saab lihtsaks tõsiasjaks muude tõsiasjade hulgas, tema nagu iga muugi tõsiasja lihtne olemasolu ja paratamatus tähendab tema endaõigustust. Kui see aga on nii, et kõlbeline ideaal on ainult kogemuslik fakt, siis pole mingit vahet tegelikkuse ja ideaali vahel, ei ole mingit hää ja kurja vastandlikkust, pole üldse kõlbelist ideaali ning sellega jõuame välja amoralismini, ideaalitusel üldse.

Nagu näeme, ideaali selline käsitus ei vii meid lahendusele, vaid ainult vastuolude umbkotti. Kasu ja õnne mõisted ei paku vankumatut alust ideaali ja tegelikkuse tõelise vahekorra selgitamiseks. Kuid ideaali sellinegi käsitus on siiski samm edasi küsimuse õige seadmise suunas; meil on siitpeale selge, et fakt ja ideaal ei saa olla kongruentsed, et fakt ja ideaal moodustavad tegelikkuse kaks täiesti erinevat palet, et kõlbelist ideaali ei saa üldse põhjendada ega kummutada kogemuslike teadmused või faktidega. Meie kogemuslikud teadmused või faktid ei suuda seda ülesannet täita seepärast, et nad ei evi siduvat ja vastuvaidlematut väärtust. Ülima hüve määramisel ei aita mingid faktid ja kõik meie tavalised kogemuslikud teadmused kaotavad oma tähtsuse. Meie teadmused ei suuda tõsta kõlbelise ideaali veenvust, sest ideaal ise peab olema ilmselt veenev, vastuvaidlematu, absoluutne.

Kõik see kinnitab, et on olemas ideaalide maailm, mis on sõltumatu kogemuslikust maailmast. Kuid veel rohkemgi — ideaalid isegi valitsevad seda näivald kõikvõimsat kogemuslikku maailma, sest maksab meil ainult meelde tuletada, kuidas erksa kõlbelise teadvusega inimene südametunnistuse nimel vabalt ja sundimatult kohut mõistab elu kõige tavalisemate ja vältimatute tõsiasjade üle. Mui-

dugi, seda ideaalide maailma ei tule mõelda erilise sealpoolse maailmana meie tavalise, oleva maailma kõrval: kui seda teha, siis valitseks mõlemate vahel ületamatu kuristik. Et see nii ei ole, seda kinnitab meile jällegi inimese kõlbeline teadvus ise, kus teostub mõlema maailma tõeline kokkupuutumine, kõlbelise tahte ja kogemuslike motiivide võitlus.

Kõlbeline ideaal on tingimatu väärtus ja see on kõlbelise ideaali üheks paratamatuks tunnuseks. Kuid kõlbelisel ideaalil peab olema veel teinegi tunnus, mis tema täiel määral eraldaks teistest väärtustest üldse, ja niisuguseks tunnuseks on, et kõlbeline ideaal on siduv, kohustav, nõudev, käskiv. Kõlbeline ideaal pole ainult väärtus vaid nõue, käsk, mille ta esitab inimlikule tahtele. Kõlbeline ideaal pole mitte ainult väärtus, vaid ta on ka imperatiiv nagu seda näitas saksa filosoof Immanuel Kant (elas 1724—1804, oli professoriks Königsbergis, Preisimaal). Kõlbeline ideaal imperatiivina omandab juba konkreetsema ilme, sest imperatiivina pole ta mõeldav kõigest muust eraldatuna, vaid lahutamatus ühenduses inimliku tahtega. Kõlbeline ideaal oleks täiel määral teostatav „puhtas“ tahtes, mis ei tunne mingit sundi ega käsku. Ent meie inimlik tahe ei ole niisugune, ta ei ole vaba, sest meie tahe sõltub kogemuslikest motiivest. Seepärast on meie kõlbeline teadvus imperatiivne.

Kõlbeline ideaal tingimatu väärtusena määrab tahte. Selliselt määratud tahe on kõlbeline tahe, milles saab tõelisuseks ka kõlbeline ideaal ise.

Kõlbeline tahe on punktiks, kus ideaal ja tegelikkus on lahutamatud.

Seega peaks olema selge, et kõlbeline ideaal oma kõrgeharavuses on elu reaalne jõud. Ta on seda kõikjal, kus inimese teod ja käitumine on põhjendatud kõlbelisest tahtest nagu näit. perekonnas, rahvas ja riigis. Inimene oma kõlbelises teadvuses teab, et ta on vastutav, sest talle on valiku võimalus vaba. Tema tegemine kui ka mittetegemine tingivad uusi ainukordseid ja vältimatuid olukordi ja seega igal juhul täismääralise vastutuse nende ees. Kõlbeline tahe määrab aktiivselt inimliku käitumise; kõlbeline tahe ei saa olla passiivne, sest sel juhul ta langeks oma ideaalselt kõrguselt minnalaskmise madalatele teedele. Kõlbeline isend pole mitte ainult oma kõlbelise tahte kuulaja, vaid tema läitja.

PILLIMEES PEETER

Omakultuuri nädalal austatakse teiste seas ka neid vanu, kes kuidagi on kaasa aidanud meie vanavara elustamisele, hoides mälestusi oma lapsepõlvest värskena ning andes need nüüd noortele tagasi.

Meie tõstaksime sel puhul esile üenülastele hästi tuntud rahvapillimehe Peeter Piilpärgi, rahvapärase kunstnikunimega „Torupilli Peeter“.

Peeter Piilpärk sündis Jõelähtmes vaese teomehe pojana. Juba 4 aastast algas karjaskäimine ja 14 aastast mõisatöö. Oma keskmises eas oli Peeter Albu mõisa kivipõletajaks ja siirdus sealt raudtee teenistusse. Praegu elab Peeter riigipensionärina Tallinnas.

Piilpärgi isa ja vanaisa on juba olnud rahvapillimehed. Peeter on selles seisuses nii siis kolmandat põlve. Ta õppis pillimängu juba 6 aastast ja tegi 12-aastasena esimesed pulmad pillimehena kaasa. Varase alguse tõttu on Peetri pillide oskus suur: ta mängib torupilli, kandlit, hiu-kandlit (rootsi-k.), viiulit, vilespilli, parmupilli, kratsipilli ja harmoonikat. Kõik pillid peale harmooniku on tema enda valmistatud. Oma 30-ndais aastais olnud Peeter eriti kuulus, sest vend saatnud talle Odessast 3-realise ja 9 paari raudadega harmooniku, mis maksnud 75 rubla. Kui siis Peeter pulmas või kõrtsis mänginud, tulnud isegi naabervaldade inimesed seda vaatama-kuulama ja imestanud, et küll on ikka pill ja mängu oskus.

Aastat viisteist tagasi Peetril oli oma 10-meheline pajuvilede koor, mille ni-

metuseks oli „Isa oma kümne pojaga“. Koor esines avalikkude ettekannetega Tallinnas ja mujal.

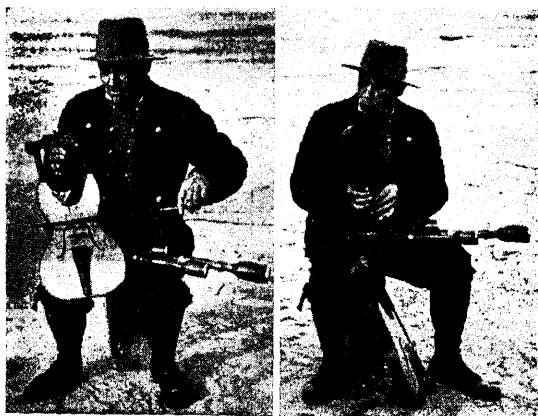
Nagu rahvapillimehel kunagi ei puudu Peetri repertuaaris omaloomingki. Palade nimed on ehtsalt rahvalikud. Toome siin näiteks mõned: „Mari oli maias maasikale“ — polka, „Tige Tiiu tuli koju, poisitel lõppes tantsu tuju“ — galopp-polka, „Suure kasemetsa vahemetsa taga“ — valss, „Lubja talu omaniku kõige noorema tütre kosjalugu“ — polka, „Tule ligemale Liisu, sind armastan ma“ polka jne.

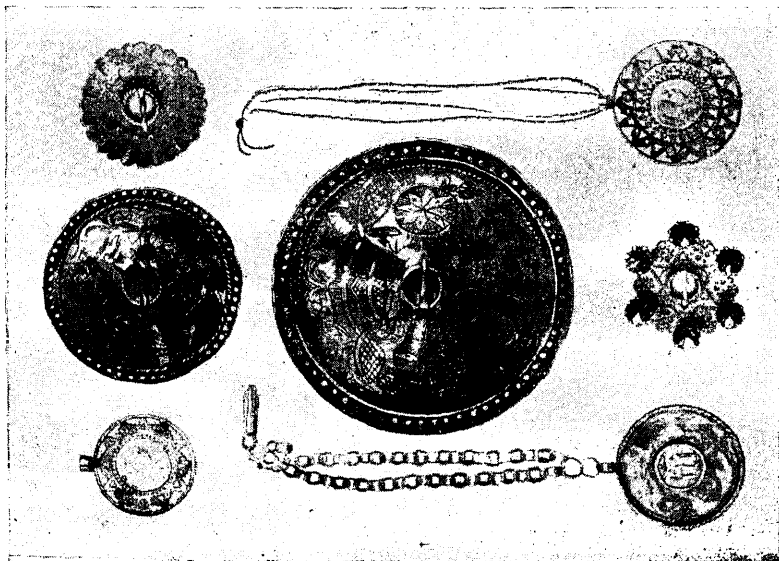
Lugusid olnud kaugelt üle saja, praegu aga — kaebab — ei tulevat enam kuidagi meelde.

Peeter tegi kaasa mitmeid Tallinna Rahvamuuseumi, Eesti Vabaõhu Muuseumi ja Muusikamuuseumi ringreise, olles nii rahvapillimeheks kui tantsijaks. Noores põlves Peetri tantsuoskus olnud eriti suur. Ta mäletab veel hästi oma koduümbruse tolleaegseid tantse. Temalt on kirjutatud üles „Kükitamistants“, „Kouka-polka“, „Karütants“ ja hulk teisi.

Tänapäeval Peeter on üheks viimastest vana traditsiooni edasikandjaist. Kuigi teatakse Eestis olevat veel 2—3 torupillimeest, on neid raske kätte saada. Selle tõttu Peeter on kõrgelt hinnatud Tallinna organisatsioonides.

Piilpärk on olnud üks neist vähestest meestest, kes on ÜENÜ suurtele noortehulkadele võimalusi pakkunud vana ehtsa torupilli ja teiste muusikariistade kuulamiseks. Selle eest talle siinkohal suur tänu! U. T.

Sõled

Riigi Kunsttööstuskool

Varematel aegadel, kui suurte kauguste ja algeliste liiklemisolude tõttu inimesed elasid ja tegutsesid koondatuna väiksemasse mõjuüksustesse, iga maanurk ja rahvas elas enam-vähem iseseisvat vaimset elu ja eri intensiivsusega ning tihtigi eri suunas rakendus kultuuriväärtuste loomisele. Tolleaegsed valmistamisviisid ja -vahendid sundisid üksikisikut tegelema temale vajalikkude varade valmistamisega, sundisid teda arendama oma kätt, silma ning kunstimaitset ja õppima oma rohkem-arenenud naabrit. Tema valmistatud esemed, mida leiame praegusel ajal muuseumides, annavad meile selge pildi nende tootmise aegsetest oludest, meeleoludest, maitsest ja arengust.

Nüüd — trükikunsti, elektri ja tehnika ajastul, on kadumas aja ja ruumi mõiste: täna siin kartlikult ja tagasihoidlikult väljendatud mõte nõuab juba homme teisel oma õigekspidamist, eluõigust. Üksikute isikute ajupingutuste tulemusena loodud vaimsed kui ka materiaalsed kultuurivarad, tänu tehnikale kõrgele arengule, on muutunud kõigile kättesaadavaks nii hinnalt kui hulgal. Mass ei tunne enam oma loomingut, tema ülesandeks on nüüd, teostades üldise valmistamisprotsessi üksikuid ning piiratud ulatusega operatsioone, teenida võimalikult palju selleks, et suuremal arvul suuta omandada teiste poolt loodud kultuurivara. Tarvitame ju se-

da, mis meile on kättesaadav, sageli arvestamata sellega, kas see on ka vastav meie hingelaadile, iseloomule, arengule ja maitsele. Meid võib tihti uus, originaalne, tõmbav ja moekarjeldav vastav.

Me ei taha eraldada üksikisikut tema kaaslasist ega rahvast teistest rahvaist, vaid püüame rakendada tegevusse nende looja vaimu selleks, et nad, lahendades teatud küsimuse nende tööekspidamistele, maitsele ja arengule vastavalt, senisest rohkem suudaksid rikastada üldinimlikku kultuuri. Samuti ei mõtle me kellelegi soovitada loobumist masinaist ja samal ajal tahame teha kõik selleks, et inimene ei muutuks ainult masina üksikuks osaks, tema sulaseks, vaid et ta leiaks võimalusi tegeleda vabal ajal sellega, mis arendaks ta kätt, silma ning kunstimaitset ja ärataks temas looja vaimu.

Mitmesuguste muude tegevusalade kõrval pakub meile selleks häid võimalusi käsitöö, eriti kodutööstus.

Eeltoodust lähtudes on Kodutööstuse Edendamise Keskseits juba aastaid püüdnud aidata kaasa selleks, et käsitöö meie kodudes suuremal määral leiaks rakendamist, kuna see:

— pakub tegevust, mis on meile tarvilik üldkasvatuse mõttes ja mis meid arendab kõlbla kasvatuses suunas;

— ühenduses tootja käe, silma ja kunstimaitse arendamisega tõstab ka terve rahva maitset;

— aitab kaasa meie kodukultuuri arendamisele ja rahvusliku käsitöö taseme tõstmisele;

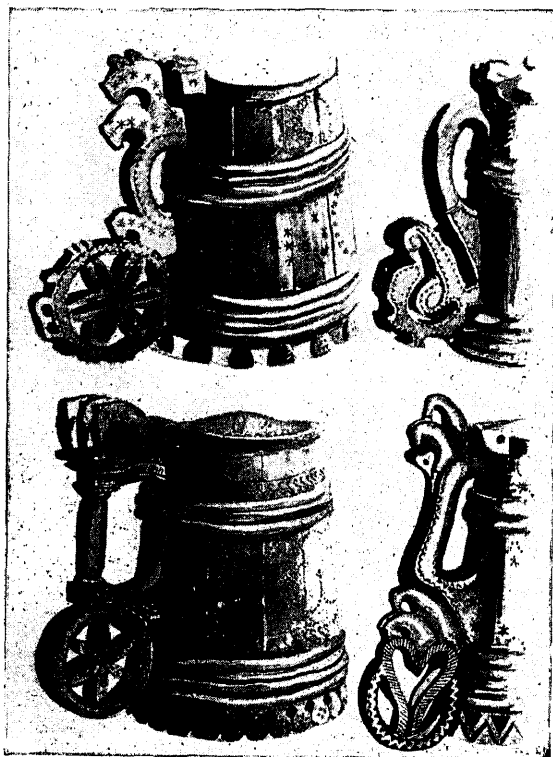
— annab tootjale praktilises elus vajalikke oskusi;

— mõnesugusel määral võimaldab tootjale kõrvalteenistust kodutööstuse alal valmistatud esemete müügist;

— osutub tööpuuduse ajastul kasulikuks inimeste töötahte säilitamisele ja

— on vabaaja veetmise parimaid lahendusi.

Jääb soovida, et kodukäsitöö alal tegevusse asumisel meie senisest suuremal määral kasutaksime ära meie esivanemalt päritud ja Eesti Rahva Muuseumis ja Kodutööstuse Muuseumis säilitatavaid rahvarõivaid ning mitmesuguseid esemeid, millede rahvakunstiline väärtus ja omapära on väljaspool igasugust kahtlust. Olles kaugel nende esemete lihtsast kopeerimisest, me kasutame neid rahvusliku kunsti edasiarendamiseks, nende kaudu ise-teadvuse ammutamiseks ja oma rahvustunde süvendamiseks ning kasvatamiseks.

Kannud

Riigi Kunsttööstuskool

* * *
„Kus on käsi katsumaies,
Selge silma seletamas,
Tarkus asja talitamas,
Osavus on otsustamas:
Seal ei sünni töödel kahju.

Kalevipoeg

* * *
Sõlmeta ei kasva kõrs,
Veeta kuivab ära tõrs,
Soojata ei tärka taim:
Tööta roidub mehe vaim.

A. Pirkivi

Meie laulupidude fassaadi väljaehitamisest

Ühenduses meie rahvusliku mõttesuuna tõusuga on hakatud rohkesti tähelepanu juhtima ka meie rahvuskultuuri elustamisele, mis peaks süvendama meie rahvuslikku kasvatust ja pakkuma lihtsalt ka uut ja huvitavat materjali laiade hulkade vaimuelu sisustamiseks. Kuid selleski küsimuses peaksid valitsema teatavad mõõdukuse piirid, mille ületamine võiks kahjustada meie tänapäevase kultuurelu tasakaalu ja tooks ka rahvakultuurile endale oodatud kasu asemel tüütavuse või koguni naeruvääristamise hädahoitu, sest ka kõige paremat maiustust suudetakse seedida ainult teatavad kvantumid.

Käesolevas sõnavõtus arvustatakse A. Meikopi kirjutist „Üldlaulupidude rongikäigu korraldamisest“, mis ilmus *Lauljate Liidu ametlikus häälekandjas*, „Muusikalehes“ nr. 1 käesoleval aastal. Kuna mõtted on esitatud kindlate ettepanekute laadis ja seni pole nendele keegi vastu vaieldud, siis võib arvata, et need on leidnud laulupeo korraldajate aktiivset pooldamist või vähemalt vaikivat nõusolekut. Kui esitatud mõtete kohta võetakse arvustavalt sõna ÜENU ajakirjas, siis on see heaks tõenduseks, et siinsedki ringkonnad, kellele omakultuuri küsimused on väga südamelähedased, võtavad neid kaalumise ja asjaliku järelekatsumisega.

Meikopi mõttekäik on lihtne: meie mineviku laulupeod pole olnud ainult ülemaalsed kontserdid, vaid ka suured rahvuspeod, mis süvendanud rahva eneseväärtuse tunnet ja kinnitanud püüet vabaduse poole. Ka nüüdsed laulupeod ei tarvitseks esindada ainult meie lauljaid ja muusikakoore, vaid kogu rahvast oma töös ja eluvaldustes. Selleks olevat vaja senist lihtsat tegelaste rongikäiku teha meie elu, eriti meie minevikulise rahvakultuuri läbilõikeliseks paraadiks, mille eesmärgiks — tõsi küll — M. ei aseta palju muud kui suurema efektsuse, välise kirivuse ja huvitavuse. Selleks soovitatakse lauljaid panna võimalikult täies ulatuses rahvariideisse, peale selle osalistele kaasa anda nende iseloomustavamad tööriistad ja käsitöö produktid (rehad, korvid, kapad ja kindad), sõidukitele kombineerida liikuvad muinaslinnad, muistsed rahvanemad, rahvalaulikud ja pillimehed, ärkamisaja juhtivad isikud, mineviku ja oleviku muusikamehed, ajaloolised laulu- ja mängukoovid, isegi paberlik laulujumal Vanemuine. Rongikäigu liikumisel või vähemalt auküllaliste ees defileerimisel võivat rahvapillimehed mängida viiuleid ja kandleid, lauluemad leelutada, tegijad demonstreerida oma tööoskust, rahvatantsijad esitada mõnda tantsunumbrit, ajaloolised koorid ette kanda oma hiiļepalasisid jne. jne. Pole kahtlust, et sääraseid motiive võiks lõpmatuseni välja otsida meie pikast minevikust, kui ei tekiks küsimust — kas see kõik sobib laulupeole, on see üldse vajalik?

Ettepanekute autori endagi arvates see „mõjuks ehk veidi karnevalilikult, kuid siiski

väga veenmapanevalt.“ Kas ainult nähtavad esemed veenavad meie meelsust ja tundesuundi või oleme juba üle sellest ürginimese naiivsest kaemuslikkusest? Kas siis laulupeo võimas rahvahulk, paljud peokõned ning harukordne massikontsert ise jätavad meid täiesti külmaks? Need on minevikuski külvanud nii palju rahvuslikku mõtteseemet, et meil ei tarvitseks hakata oma laulupidusid just rahvakasvatustlikust seisukohast alla hindama. Ja mida suudaks selles suhtes rohkem teha soovitatud karneval? Selle ideeestik on ju enamasti üle võetud Hamburgis peetud rahvusvahelise puhke- ja vabaaja veetmise kongressi rongikäikudest ja karnevalidest, mida tõendavad ka juurdeldisatud pildid. Kuid kas sama kergesti laenama ka saksa propagandaliste massipidustuste „veenvuse“, see on iseküsimus. On juba seegi vastuoluline, et tahame oma tööpoolest algupäraste traditsioonidega laulupeo senise laadi kõrvale heita ja selle „omapäraseks tegemise“ jaoks minna ideid laenama võõrastelt! Pealegi Kesk-Euroopa karnevalidest, mis pole minevikuski kodunenud põhjamaadel oma naiivse ja tihti ainult poseeriva „lõbususega“, mis jätab meiesuguse tavaliselt jahedaks või mõjub hoopis koomiliselt. Sakslastele endile võivad need ju paljugi pakkuda, eriti kui sinna on tugevasti lisandatud poliitilist propagandat, oma rassi ülekiitmist ja isegi välispoliitilist sümpaatiate ja antipaatiate allakriipsutamist. Meil aga nii kaugeid eesmäärke pole vaja taotleda, pealegi saaks seda kõige vähem laulupeost, millel on välja kujunenud oma kindel siht ja tähendus.

Laulupeo korraldajad ja muusikajuhid on niigi mures tehniliste küsimuste ja muusikalise kordamineku pärast, küllap tegelasedki pingutavad veel viimastel tundidel ülemääraselt, et mitte läbi pudeneda kontrollisõelast ja suuta suurkontserdidele kaasa teha täienevisekindlusega. Kust siis võtta aega ja võimalusi lisa-ülesannetele, mis kuuluvad pealegi hoopis teisele alale? Ja oleks minevikuski hakatud laulupidusid killustama mitmeks erialaks, kes teab kas need siis kontsertidena oleks suutnud seda pakkuda, mis nad tõeliselt on pakkunud. Parem on siingi jääda ühe hea kui kahe nigelga juurde.

On üldse vaieldav, kas meie laulupeo rongikäikudel polegi kõige meeldivamaks jooneks nende soliidne tõsidus ja pidulik lihtsus, millele annavad mõõdukalt elavust värviküllased lipud ja rahvariides lauljategrupid. Mäletan, millist tähelepanu on rongikäikudes leidnud näit. Tarvatu meeste mustad mulgikued just oma harulduse tõttu. Kui neid aga kannaksid kõik meeslauljad, siis vaatleksime neid varsti kui tavalist vormiriietust. Üldse rahvariit näha paarikümnes tuhandes eksemplaris, see mõjub meisse juba ülepakkuvalt, väsitavalt, mille juures ei suuda enam nautida vormide erinevust, harulduste tavalist efektiivõimet. Kui jääda

Riigi Kunsttööstuskool

ka rahvariide regionaalsuse nõude juurde, siis kannaks pealegi suur enamus lauljaid võrdlemisi ühetoonilist Põhja- ja Lõuna-Eesti mandririidetust kuna just värvikül-lasemad ja huvitavamad Lääne-Eesti ja saarte riided kaoksid tähelepanematult nende varju.

Küllap peaks aegsasti mõtlema ka rahva-riiete kandmise kulukusele, sest laulupeo jooksvad väljaminekud kallid pealinnas nõua-vad isegi ainelist jõupingutust. Pole vähe neidki, kes ei suuda kanda sõidukulusid ja peavad kahjutundega koju jääma. Igaüks või-malust mööda — olgu siingi valitsevaks põhi-mõtteks, ametlike ettekirjutuste ja teoreeti-liste kavatsuste asemel. Rahvas tunneb küll-lalt aktiivset huvi rahvariide kui piduliku esindusvormi vastu ja lahendab küsimuse te-gelike võimaluste kohaselt. Eks tee isegi mitme ülikonna kaasaskandmine, vahetamine ja korrashoid raskusi, kui ühiskorterid on täis kiilutud ja magamisel jätkub ainult põhku küljaluseks. Hea, kui osavõtjad ei nurise oma pidurõõmus, kuid ülemäära nõuda ka ei tohiks.

Problemaatiline on ka meeste rahvariiete küsimus. Kas need kintspüksid ja torukübarad ongi nii rahvalik-talupeogliku laadiga või meenutavad kergemini biedermeierlikku lin-nakodanlast? Kas mõnesugustes olukordades ja erinevate figuuride juures need ei mõju isegi veidi koomiliselt? Kui teostuks veel ühe Virumaa koori naiivne soov, et ka lau-lupeo korraldajad ja juhid tõmbaksid selga rahvuslikud kostüümid, siis me ei suudaks seda kõike vaadata ainult harda rahvustun-dega. Kas see kõik ei oleks liiga suureks üllatuseks meie senisele maitsele, mis on ka laiaades hulkades küllalt arenenud ja kriitika-võimeline.

Veel enam tekitavad kahtlusi Meikopi muud ettepanekud rongikäigu reformeerimiseks. Se-nisel kujul on rongikäigud meeldinud kõi-gile, pannud kõiki pealtvaatajaid kaasa elama rahvuslikule suursündmusele. Kas aga nii suured muudatused ei tekitaks pealtvaatajate

hulka liiga palju arvustajaid, rahuldamatuid. Kahtlen üldse, kas meie rahvale meeldivad väga kirevad karnevalid. Kaljakappade, anu-mate ja sepaalasite paraade on seni suuremas ulatuses korraldatud näit. Tartus majandus-liku „Eesti nädala“ reklaamiks, mida vaadatakse enamasti sõbraliku muigamisega. Kuid oma laulupidu ei tohiks me siiski viia ainult rahva lõbustamise või koguni kaasa-naermise tasemele! Selleks on on ta liiga tõsiste ülesannetega. „Rahvuslik kar-neval“ oleks ju efektnel, kuid mitte küllalt tõsiselt-võetav. On isegi tehnilisi raskusi panna sajatuhandete hulgest välja kostma tasaseid rahvapille ja leelotajaid või kitsastel, rahvast ülekujutatud ja ebatasase sillutusega tänavatel sundida truppe tantsima liikuvast rongikäigus. Ka senisel kujul on rongikäik tehniliselt küllalt raske korraldada, sest kümned tuhanded mahuvad vaevalt kuhugi paigutada ja liikumisel juhtida. Kuhu panna veel karnevali koormad? Need ainult pikendaksid rongikäiku ja aitaksid ummistada niigi kitsast liikumist. Ja tegelaste vaeva need ka aina suurendaksid, sest selgi kujul nõuab küll-lalt suuri pingutusi seista tundide kaupa kohal ja liikuda kilomeetreid kuuma ilmaga kõval kivisillutusel. Pole ime, kui juhtub rongikäigus nõrkemisi ja laulupeo platsile minnes on paljud seevõrra väsinud, et ei jaksa enam lavale minna ega seal uuesti tundide kaupa seista ja veel korralikult laulda. Nõnda peak-sime enamalt mõtlema rongikäigu osa vähen-damisele kui suurendamisele, et säästa lauljate jõudu suuremal määral kontsertide jaoks, mis on ise ometi laulupeo tuumosaks. Rongi-käik on ainult abivahendiks, mis toimetab lauljad kohale, taotledes seejuures ainult vä-hesel määral massi-demonstratsiooni ja pa-raadi ülesandeid.

Muidugi ei taha käesolevad read Meikopi ettepanekuid täielikult eitada, vaid näidata ainult nende rakendamise ebakohasust laulu-peo rongikäigus. Meie ehtne rahvakultuur ja lähema mineviku kultuuriloo avaldused si-

saldavad tõepoolest rohkesti huvitavaid elemente, mille demonstreerimine mõjub rahvale vägagi haaravalt ja kasvatavalt. Olen näinud Eesti Rahva Muuseumi vaatekogude juures seismas lihtsaid taluinimesi suures hingelises liigutuses, peaaegu pisarate harduses. Seal see rikkalik materjal mõjub ehtsalt ja teraviklikult. Kui samad esemed tuua aga ümber jalutama tänavaile keset moodsat tänapäevakultuuri ja askeldust, siis mõjub kontrastsus tahes-tahtmata häirivalt. Kas pole laulupeo ajalgi rahvakultuuri demonstreerimiseks teisi võimalusi? Oleksid ju mõeldavad iseisvad omakultuuri-pidustused, mis ei kipuks segama laulupeo ülesannete teostamist ja mõjaks eraldi serveeritult hoopis paremini. Soomlased näiteks on korraldanud säärastel puhkudel väiksemaid rahvakultuuri pidustusi vabas looduses, kus on suure eduga demonstreeritud rahvamuusikat ja kunstmuusika mineviku-avaldusi. Sinna tulevad kokku ainult tõelised huvitudjad ega ole karta laia hulga teisisuhtumist või koguni kraadepoiste mätasõda, mida on lavastatudki meie vabaõhuetendustel nende liigselt „massilise“ osavõtu pärast. Kas ei peaks organiseerima selleks puhuks isegi suuremaid kultuuriloolisi ja etnograafilisi näitusi, mida laulupeolasedki külastaks kahtlemata väga suure huviga kont-

sertide vaheaegadel. Pealegi puudub Tallinnas ikka veel alaline etnograafiline ja ajalooline vabaõhu muuseum, mille asutamisest on küllalt räägitud, kuid sõnadest mitte kaugemale jõutud. Ja kas ei toodaks kord ka Muusika Muuseum välja kopitanud keldrist, kuhu ei mahu üle paarikümne inimese. Sealgi leidub materjali meie rahvamuusika ja eriti ka laulupidude kohta, millega üldsusel pole suuremat tutvust. Neis küsimustes peaks tehtama tõsiseid algatusi, sest ka ühekordse karnevali vaimsete ja aineliste kuludega võidakse soliidne alus panna püsivamatele väärtustele. Mitte pealiskaudset ja juhuslikku, vaid püsivaimelist ja järelekaalutud tööd nõuab meie rahvakultuuri uurimine, aga samuti ka elustamine, sest liialdav ja huupitehtud pealepakkumine võib teha heale asjale rohkem kahju kui kasu. Ka ei maksaks rahvakultuurist teha kõigkõikmast puuslikku, mille ette peaksid kummarduma tänapäevase elujõulised kultuurialad. Laulupidugi on oma senises süsteemis küllalt sisukas ja laiaulatuslik, mille laadi ei maksaks nii kergesti muuta, sest püsivate aluste paigaltnihkumine võiks kahju tuua tervele ehitusele, mis on ometi väärtuslik tegur meie noore kultuuri arengus.

Varp.

Aäremärkusi eelseisva puhul

Kuigi eelseisvad „Varp“i read meie laulupeo fassaadi väljaehitamisest on peamiselt pühendatud minu „Muusikalehes“ ilmunud kirjutuse arvustamisele, ei saa ma aja ja ruumi puudusel laskuda pikematele vastumärkustele. Märgin vaid mõned momendid.

Artiklit laulupeo rongikäigu asjus oli mind „Muusikalehele“ palutud kirjutada just seoses Hamburgi pidustuste tähelepanekutega. Ma ei cita, et artiklisse vastuvaidluste väljameelitamiseks mõndagi kohta oli jäänud värvi liiga paksult. Olin annud toimetusele õiguse neid kohti lahjendada oma äranägemisel. Seda siiski ei tehtud ja artikkel sellisena näib „Muusikalehe“ toimetusele meeldinud. Kui aga „Varp“ nüüd artiklit arvustab „Eesti Nooruse“ veergudel ja siin juures just neid värvikaid kohti esile toob, siis võib „Eesti Nooruse“ lugejatel, kes artiklit pole lugenud „Muusikalehes“, tekkida siiski veidi ühekülgne mulje minu artiklist. Arvustus „Eesti Nooruses“ ei toimu sellega õigel kohal. Toimetus avaldab aga „Varp“i kirjutise, et tulla vastu kirjutaja soovile ning uskudes, et EN. lugejaid küsimus huvitab.

Jättes kõrvale autori arvamused rahvariiete osa kohta rongikäigus, mis nõuab pikemaid eriarтикуleid asjatundjailt, mainin veel järgmist:

1. Mitte ainult Lõuna-Euroopas, vaid ka põhjamaadel vaadatakse ka kodukäsitööle kui rahvakunsti ühele osale. Ma ei usu, et see meie laulupeo rongikäigu karnevaliks muudaks, kui saartē naised siin demonst-

reerivad oma sukakudumist või kui mõni mees siin esitab eestipärast käsitööd (vaata ka Lydia Koidula pilti samas „EN“ numbris!).

2. Ei maksaks liigselt karta ka teatri-liku tooni toomist rongikäiku. Lavakunst on kunst samuti kui muusikagi. Oleme ju oma ajaloolisi isikuid küllaldaselt esitanud meie teatri- ja vabaõhu lavateostes. Ja igas rongikäigus sellisena on kindlasti elemente, mis teda lähendavad vabaõhu lavastusile. Ka pole see ainult temperamentlik lõunamaalaste mõte ega võte. Olen ka meist külmemate soomlaste juures (Jyväskylä laulu- ja noorsoopidustused!) näinud ajalooliste isikute ja väeosade toomist rongikäikudesse. Ning kui Goethe oma ajaloolises weimari tõllas, weimarlaste esitatusena Hamburgi pidustusil sõitis oma kuulsale Alpi reisule, siis ei tundunud see küll kellelegi labasena, vaid ühena rongikäigu huvipaluvana osana. Ei usu, et sellisena tunduks ka meie ajalooliste kooride, orkestrite ja isikute kaasatulek laulupeol. Lavastatakse ju isegi Kristust ning šveitsi kannatusmängud on saanud maailmakuulsaks ilma, et nad kellegi usutundeid labastaks. Tartu ma ja n d u s l i k „Eesti Nädal“ kehva reklaamiga ei tarvitseks sugugi olla eeskujuks laulupeo rongikäigule. Laulupeo rongikäigu ajaloolikkusega ei lasku me veel sugugi lõbustamise ja kaasaanermise tasemele.

3. Asjata on küll ka otsida minu artiklist kaldumist tahtele laenata või kopeerida saksa ideestikku. On hoopis iseasi laenata ideid

Järg 121 leheküljel

Joon. 1

Karutants

Kirjeldanud ULLO TOOMI

Tants ja viis on kirjutatud üles Peeter Piilpürgilt märtsis 1938. a. Peetri mälestusel tehtud selle tantsu juures ka vigureid. Nii ajanud mõni tantsijaist endale selga pahupidi kasuka ja sidunud ümber õlgedest vöö. See olnud siis emakaru. Emakaru läinud tantsupõrandale ja heitnud küljeli. Nüüd tulnud üks tantsijaist — isakaru —, käinud ümber ning astunud üle emakaru ise kangesti urisedes ja mõmisedes. Selle järgi kiskunud isakaru ema üles, hakanud siis kahekesi ringi käima. Kohe tulnud pojadki (teised tantsijad) juure ja tants võinud alata.

Joon. 2

Osavõtjad: vaba arv poisse.

Algasend: tantsijad seisavad ringis, nägudega vastupäeva, rusikas käed käsivartest kõverdatult rinna kohal.

A: Tantsijad käivad „marsitaktis“ 16 sammu vastupäeva. Käiku alustatakse vasaku jalaga. Aste on takti I ja III osal, seega 2 sammu taktis. Igal sammul viiakse rusikas käsi vahelduvalt sirgema ette (pilt 1). Nii asted kui käte ettelöögid on jõulised. Keha hoiak sirge. Jalg asetatakse käigul täiele tallale. Osa lõppedes tantsijad jäävad seisma, moodustavad äraspidise ringi ja asetavad käed puusa.

B: Takti esimesel poolel tehakse painutus ette ja tõustakse sirgeks. Takti teisel poolel tehakse painutus taha ja tõustakse sirgeks. Järgmisel taktil tehakse painutus paremale ja vasakule. Kõik eelmine kordub 3 korda (kokku 16 painutust). Osa lõppedes tantsijad pöörduvad vasakule, moodustades vastupäeva ringi.

C: „Marsikäik“. Tantsijad käivad 32 sammu vastupäeva. Käik on poole kiirem kui osas A, seega 4 sammu taktis. Käigul on kõigil käed puusas.

D: „Venetants“. Astudes takti I osal vasakuga rõhulise sammu, tuuakse selle järgi parem jalg kohe ette ja asetatakse risti üle vasaku jala, kusjuures parema jala vasakule juhitud varvastega takti II osal puudutatakse korraks põrandat. Järgmine samm algab takti III osal parema jalaga, ja takti IV osal teeb ristaste vasak jalg. Seega 2 sammu taktis, üldse liigutakse 16 sammu. Osa lõppedes jäädakse seisma ja pöörduatakse äraspidisesse sõõri.

E: Kallutades ette, viiakse rusikas paremkäsi vastu otsaesist ja vasak käsi selja taha vastu istmikku (vt. pilt 2) ning taotakse nimetatud kohti seni, kui pillimees lõpetab mängu.

K I R J A N D U S

Elizabeth Eastlake

Käesolevas „Eesti Nooruse“ numbris lk. 75, 77, 79 ja 81 toodud piltide autor Elizabeth Rigby, lady Eastlake, on meil vähe tuntud inglise kunstnik ja kirjanik möödunud sajandist. Olgu siin sellepärast esitatud temast mõningad selgitavad andmed.

Elizabeth Rigby sündis Norwichis 1809. a. 1838—41 viibis ta Venemaal külastamas üht oma siin elavat õde ja peatudes ligi 3 aastat Tallinnas, Harju ning Läänemaa mõisasisid külastades. Teistkordselt viibis ta Eestis 1844, siis aga lühemat aega.

Vabalt Inglismaalt tulnud kunsti- ja kirjandusenaine leidis meie toleaeegses teoorjuse provintsis palju võõrastavat. Terava tähelepanekuga on ta nii sõnas kui värvis kirjeldanud siinset toleaeegset olukorda. Meie pildil toodud Valtu mõisa lambalauda kõrvutab ta talupoja toleaeegse eluasemega, leides vahe kohutavana, nagu see oligi. Tema pildid ning kirjeldused eesti talupojast ja -tütrest on sümpatiseerivad ning tuntavalt erinevad sakslaste vastavaist kirjeldustest.

Meile avastas selle huvitava naise Bernhard Linde, kes on ühtlasi tõlkinud eesti keelde tema 3 novelli („Liivimaa jutud“, ilmunud 1930). Lähemalt E. Eastlake'i kohta vaadatagu nimetatud „Liivimaa juttude“ eestikeelse väljaande eessõnast ja Bernhard Linde kirjutusest ajakirjas „Taie“ nr. 3 — 1928 (lk. 148—154).

Juhiseid omakultuuri nädala korraldamiseks

26. III—3. IV 1938. a. ÜENÜ Keskjuhatuse väljaanne.

Omakultuuri päevade puhul kerkib niivõrd rohkesti ülesandeid ja üksiküritusi, et kohalikel teostajail raske on nädala kogu ulatusest ülevaadetki saada. Praktiliste näpunäidetega ja põhimõteteliste seisukohtade esitamisega on mainitud juhis tegelasi neist raskustest üle aidata püüdnud. Rakendusliku osa kõrval leidub juhises aga olulisema osana 3 artiklit

omakultuuri mõttest ja mõistest. A. H. Tammisaare „Töö ja iseteadvus“ näitab omakultuuri väärtust, A. Meikopi artikkel selgitab omakultuuri mõistet ja annab ülevaate selle eri väljendustest, kuna E. Laid eriliselt tõstab esile meie omakultuuri ülesandeid. Brošüüri väärtus artiklite tõttu on püsiv.

Uus ajakiri

Veebruari lõpul ilmus esimene number ajakirjast „Eesti Võimleja“, mille väljaandjaks on Eesti Võimlejate Liit.

Esimese numbriga järgi on ajakirja kohta muidugi raske võtta hindavat seisukohta. Ometigi on see küllaldane, et esimest muljet saada. Kui veel arvestada toimetuse saatesõnas antud lubadusi ja ajakirja sihitaoitluse puhul väljendatud mõtteid, siis võime „Eesti Võimlejat“ julgesti soovitada. Ja mitte ainult võimlejaile, vaid üldse kõigile kehakasvatuse alal tegelejaile ja kehalisest kasvatusesest huvitatuile.

1. numbriga kohta pole põhjust lausuda muud kui aina kiitvat. Artiklid on huvitavad, elavalt ja asjatundlikult kirjutatud ning kõigiti häast klassist. Loodame, et toimetuse edaspidi suudab säilitada esimese numbriga taseme. Trükitehniliselt ja illustratsiooni poolest on esimene „Eesti Võimleja“ kõigiti kaunis ning värske. Nihasti sisult kui väliselt vormilt ei kannata mõni muu meie kehakasvatuse alal kauemat aega ilmunud ajakiri selle uuega mingit võrdlust.

Puhtalt võimlemisele pühendatud osa kõrval, mis enese alla võtab määrava osa ruumist, tahab ajakiri rohkesti tähelepanu pühendada ka rahvakultuuri kehakasvatustele avaldusvormidele. See omakultuuri osa on esimeses numbris vähem tähelepanu leidnud.

Igatähes õigustab „Eesti Võimleja“ esimene number ise selle ajakirja väljaandmist paremini kui iga muu põhjendus.

Loodetavasti kujuneb sellele ajakirjale peale hää sisu ja välimuse ka laialdane lugejaskond, misjuhul tal kahtlemata on täita oma osa meie kehakultuuri arendamise töös.

H. T.

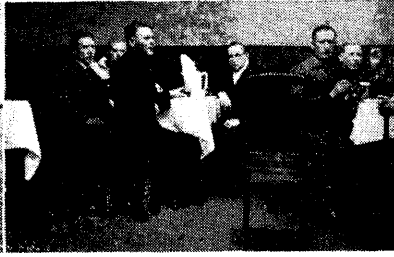
* * *

Seltskondlikud kohtud alkoholi üle. Juhtnõore nende korraldajale. Koostanud adv. F. Huik ja Otu Ibius. E. Karskusliit Tartus 1938. Hind 10 senti.

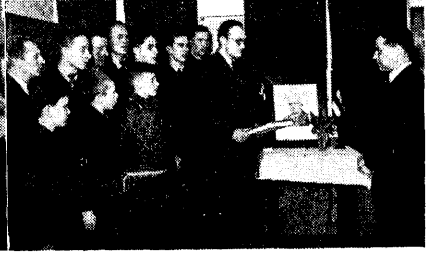
Seltskondlikud alkoholi kohtud on meil karskustöö vahendina väga moodi läinud, seepärast tekis vajadus üksikasjalike juhiste järele. Käesolev vihik püüab seda tarvet rahuldada sisaldades üldisi näpunäiteid seltskondl.alkoholikohtude korraldamiseks, süüdistusaktid, lühikesed tunnistajate ja eksperdi seletused jne. Nende juhiste abil saab igaüks kohtu korraldada.

Vägeva osak. meeskond
alustab sõitu

Kestla, Kohtla ja Virudi suusatajad
Kiviõlis

Tervitusteate üleandmine
esimees A. Kellerile

Ed. Hõbe

Kilde täheteesuusatamisest

ÜENU Keskjuhatusel korraldusel toimus täheteesuusatamine 9.—23. veebruarini ja viidi läbi koostatud kava kohaselt.

Esmalt toon mõningad arvud, mis aitavad mõista ürituse laiaulatuslikkust. Täheteesuusatamisest võtsid osa 138 osakonda, milline arv on tähelepanuvääriv sellepärast, et esmakordselt suudeti rakendada nii palju osakondi ühise ürituse läbiviimisele. Teate edasiviimiseks asusid 679 üenülalt suuskadele. Liites suusatamisel kaetud osakondade vahelised vahemaad, saame ümarguselt 1800 km-lise teekonna.

Petseri—Tallinn	850 km	75	371	5
Narva—Tallinn	350 „	35	192	4
Pärnu—Tallinn	600 „	28	116	4
Kokku	1800 „	138	679	5

(Arvude tähendus järjekorras: tee pikkus, osakondade arv, suusatajate arv, igast osakonnast keskmiselt.)

Igast osakonnast suusatas teate edasiviimiseks keskmiselt 5 suusatajat. Arvuka meeskonna organiseeris Tamsalu osakond, kes viis teate edasi 26-liikmelise meeskonnaga. Üritusele tuli elavalt kaasa ka ÜENU naispere 50 liikmega.

Teatesuusatamise õnnestumisele aitasid kaasa eriliselt Valga, Petseri, Iisaku, Pärnu-Papiniidu, Massiaru, Mõisaküla ja Saulepi osakonnad. Nimetatud osakonnad suusatasid pikemaid teosasid kui teised. Sellega pole öeldud, et teised osakonnad poleks tarbekorral tulnud sama pikkade vahemaadega toime. Keskjuhatusel saabus osakondadelt sooviavaldusi pikemate teosade suusatamiseks, kuid et puudus selleks eriline vajadus, siis pidid nad leppima ainult suusatamisega naaberosakonda.

ÜENU osakondades leidis teatesuusatamine elavat vastukaja, kuigi igalpool valitses ärev meeleolu eelseisva Vabariigi aastapäeva pühitsemise ja valimiste puhul. Üksikasjalist kirjel-

dust teate edasi toimetamisest leiata käesolevas „E. N.“ numbris mujalt, millest peegeldub meeleolu, mis valitses kõikjal. Iga osakond püüdis teate vastuvõtmist korraldada võimete kohaselt. Kohati juhtus ka tõsisid viperusi, kuid ma ei soovi süüdlasi siinkohas „häbiposti“ naelutada, lootes, et tulevikus just need osakonnad on eeskujulikumad ning püüavad olla kohusetruumad.

Viperusi esines loodetust hoopis vähem ning osakond, kellel tuli „kahjukannataja“ osas olla, trööstigu end sellega, et ta oli üks neist vähestest osakondadest, kellel tekkis seoses täheteesuusatamisega ebameeldivusi.

Üldiselt täitis teatesuusatamine temale pandud lootused täiel määral, kuigi väljaspool ÜENU-d oleks üritus võinud leida suuremat kõlapinda. Takistusena, nagu juba varem nimetatud, esines erakornd aeg, juhtides üldisuse tähelepanu poliitilistele sündmustele. Si-

H. Viikmaa, Inglise

semiselt on ürituse kordaminek määratult tähtis, mis julgustab edaspidigi laialdasemaid üritusi alustama.

* * *

Teatesuusatamisel valitses kõikjal suure sula järele lume puudus ning keskkohas kardeti selle tõttu ürituse nurjumist. Üks keskjuhatus poolt Võrru läkitatud inimene saatis järgneva lumeolusid kirjeldava soneti!

Sonett lumest.

Lai päike paistab Lauuluisa linnas
Ja kevad tõstab nina õrnas õhus.
Kaks Valga jaamas sõõnud saia kõhus
Ma istun ma a s, üks lustlik tundmus rinnas.
Mul läks küll omnibussis katki kinnas,
Kuid kurbuseks see põhjus pole tõhus:
Sest raasukese lund ma leidsin ühes
mõhus!
Ja must ning mätlik on kõik ülejäänud
pinnas.

Sa tead mu plehveter ei poolda pettust:
Ka kuhu iganes ma ümber vaatan
Kõik lume pannud nahka Valge Saatan!

O, Höbe, kui Su suusamehed Setust,
Nüüd selle viimse lumetera leiaks,
Siis võiksid enda rõõmustada laiaks!

* * *

Ühest põhjaranniku lähedal asuvast osakonnast saabus Keskjuhatusese kaart, millega teatati, et naaberosakonna suusatajad on saanud ja oma osakonna suusatajad väljunud. Vist polnud kaardi saatjad kumbki juhatusliikmed, küll aga nalja mehed, sest ametinimedena olid märgitud ühele allakirjutajale naisemees ja teisele poisimees.

* * *

Ürituse „ristsetel“ oli lahendada probleem, sest tuli valida „teate-lähesuusatamise“ ja „tähe-teatesuusatamise“ vahel. Võitis õigekeelsuslikel kaalutlustel siiski viimane.

* * *

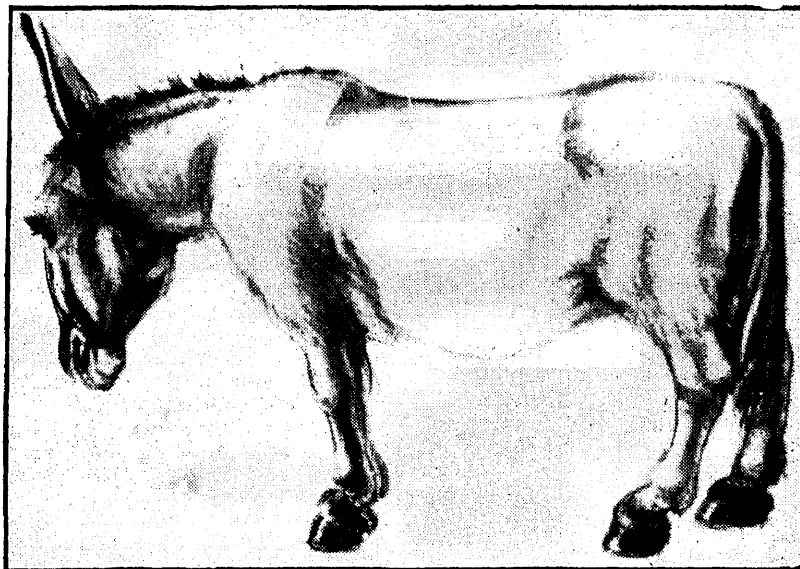
Kohkumine oli suur, kui teate Tallinnasse saabumise päeval Nõmme osakonnast helistati Keskjuhatusse, et on juhtunud midagi hirmsat. Ainult neli osakonda on täitnud tervitusteated, kuna teiste lehed on täiesti puhtad! Suusatajate nimekirjad on, kuid tervitused puuduvad! Lahendus selgus hiljem ja oli väga lihtne. Kuna kõik üksikud lehed koideti Tallinnas ühiseks albumiks, siis saatis Riisipere osakond täidetud tervituslehed postiga päev varem Tallinna, hõlbustades sellega köitmist. Järgmistel osakondadele oli olukord teadmata ja sellepärast tuli selline ootamata üllatus.

* * *

Teatesuusatamise mõtte tekkimisel üks ÜENÜ tegevsporlastest lausus naljatades, et ärge hirmutage talvet ära, sest tema tähelepanekute järgi polevat veel ükski suurem teatesuusatamine ilma sulata möödunud. Kahju, et hiromantide tegevus Eestis on keelatud, muidu oleks see ütelus pannud aluse ühe karjäärile.

* * *

Teatesuusatamise ettevalmistamisel valitses arvamine, et takistava tegurina võib kõne alla tulla ainult osakondade passiivsus ürituse vastu — iialgi mitte lumeolud. Kuid viimase ringkirja välja saatmise õhtul sadas Tallinnas vihma ja 135 osakonda soovisid teatesuusatamisest osa võtta.

„Eesel“

Riigi Kunstõõstuskool

Tähe-teate-suusatamine Pärnumaal

Vähe lund ja palju raskusi, nende pahe-
dega pidid võitlema Pärnumaa üenülased tä-
he-teatesuusatamisel aga kõigist raskustest
hoollimata jäävad kauaks püsima kenad mul-
jed.

Laseme jutustada tähesuusatajail endil:

Suusaretk Mudakuru—Vana-Kariste—Mõis-
aküla vahel läks hästi korda. Sellest võt-
sid osa: Mudakurust A. Allik, H. Uint ja
H. Kaelas, Vana-Karistest Joh. Kärner, A.
Aavik, Alf. Kuusik ja Peeter Oissar ning
Mõisakülalt A. Grünverk, H. Märk, O. Song
ja J. Kaljas.

Vana-Kariste suusatajaile oli Mõisakülas
kõetud saun ja hiljem teelauas vesteldi seltsi-
sielu muredest-rõmudest. Mõisaküla suusa-
tajad aga kõnelevad järgmist: „Suusatamist
algasime Pärnu viivat raudtee äärt mööda.
Aeg oli talve kohta varajane ja pime. Et oli
tööpäeva hommik, siis polnud suuremat saat-
jaskonda, ainult kolm juhatusliiget olid tul-
nud meid „stardist“ lahti laskma. Sõit oli
„väga vaheldusrikas“. Ees oli palju ülesõit-
duteid ja rohkesti vesiseid heinamaid. Kahju,
et meie kõiki neid takistusi ära ei lugenud,
nende rohke arv oleks kõiki huvitanud. Mõ-
nes kohas tuli ligi 50 m mööda raudteed
ronida mis polnud kuigi „tervislik“ suusa-
tajaile ega suuskadele. Liiv ja lumi sõid üks-
teise võidu määret suuskadelt ja lõpuks need
aina narmendasid. Riisselja jaamas pidime
lõunat sööma, sest polnud õieti hommikustki
söödud. Õnnetuseks polnud aga lähedal ühtki
kauplust ega talu. Jaama ametnikud toovad
kõik ülespidamiseks tarvismineva Kilingi-
Nõmmest või Pärnust. Kiitus jaama korrapi-
dajale, kes meid hädast välja aitas ning an-
tud toidu eest isegi tasu ei võtnud. Soovitas
ainult „pressida“. Lootsime kell 14 jõuda Pa-
piniitu, kuid see jäi lootuseks. Mida lähemale
sihtkohale seda väevalisemaks muutus sõit.
Maa läks päris paljaks. Paaris kohas naersid
meid palgivedajad, neile vastamiseks me oma
energiat ei kulutanud. Ühest kraavist üle
ronimisel murdus ühel suusk, kuid see veel
sõitu ei takistanud. Poolteist tundi hiljem
jõudsim Papiniitu, kus meid ka oodati. Ei
saanud veel suuski alt ära võtta kui juba
hõikas härra Sirk oma kaupluse ükselt. Osa-
konna omas kodus serveeriti meile kuuma
teed ja võileibu. Pakutud saunast siiski loo-
busime, sest meil polnud kuivi riideid kaasas.
Enne ärasõitu veetsime jälle mugavad tunnid
hra Sirk juures. Jäi mulje, et Papiniidus
on lühikese ajaga palju tehtud, kuid linna-
olude kohta peaks liikmeid olema rohkem.“

Pärnu-Papiniidu juhatusliige ütleb: „Iga-
tahes väga ilus algatus see tähe-teatesuusa-
tamine. Meie liikmeskonnas tekitas see teatud
elevust ja ühistunnet. Meie osakonna suusa-
seltskond koosnes järgmistest suusatajatest:
Juhan Reinhold, Jakob Bauer, Juhan Loo-
rents, Aug. Saar, Osk. Mäepealt, Metha Saar,
Herta Raadik ja Ella Laide. Teekond läks
Papiniidu kohalt Ülejõe, Tammiste mõisast
ja Kiisa külast Tammiste jaama, sealt edasi

Tori kaudu Tootsi jaamani.“ Oma muljetest
jutustavad suusatajad: „Kõige lumevaesem oli
Tammiste ja Papiniidu vaheline maa, kuna
sealt edasi erilist lumepuudust tunda ei olnud.
Maa oli väga kõvaks külmanud ja nõudis
suusatajail suurt pingutust. Tootsi jaama
jõudes olime kõik üleni märjad. Mõni päev
varem palusime Sikana-Aluste osakonnalt, et
meie saabumisel oleks käepärast soojad
ruumid, kus saaks veefta aja rongi saa-
bumiseni. Jõudsim varem Tootsi jaama. Hil-
jem ilmusid kolm Sikana-Aluste suusatajat
ja võtsid teate vastu, tegid aga kohe minekut
ja meie jäime jaama omapead. Kõlistasime
siis Pärnu ja küsisime nõu mida seal metsas
peale hakata. Soovitati omal käel mõnd lä-
hemat talu otsida. Parajasti juhtusid jaama
tulema 2 venelast, kellelt järele pärides sel-
gus, et Tilga talus, kus nad korteris, lei-
duks ka neile ruumi. Pooljoostes jõudsim
ühe talu juure. Üks meist läks „maad kuula-
ma“, sai aga järsu vastuse, et meil pole ker-
justega midagi tegemist. See polnud Tilga
talu. Viimasesse sisse astudes oli tuba vene-
lasi täis. Perenaine oli toidu muretsemisega
kohe lahkesti nõus, ainult kahetses, et mi-
dagi paremat käepärast pole. Lõi kohe vorsti-
kamakad pannile. Ka meie tütarlapsed lõid
käed külge ja aitasid perenaisel kartulaid
koorida. Varsti töid venelased harmooniku
välja ja panid hääled peale. Seal siis sõidi
korralikult ja aeti venelastega juttu, kuulati
lõõtsa lõbusaid helisid ja lõõdi tantsu kuni
saabus rong. Lõpuks olid muljed hääd. Kahju
ainult, et Sikana-Alustes kogu 86-st kaas-
üenülasest ei leidunud ühtegi vaba inimest,
kes oleks aidanud meie ootamise aega lühen-
dada. Selle eest korraldasid meile Pööravere
rabatöölised venelased ja emalikul hoolitsev
Tilga talu lahke perenaine lõbusa vastuvõtu.“

Sikana-Alustelt töid tervitused Väandra osa-
konda järgmised suusatajad: E. Riimand,
R. Vaino, A. Õunapuu, H. Rungi, K. Rungi,
E. Jürss, E. Ringsalu, L. Kull, A. Tiitus ja
A. Sargava ja Väandra osakonnast sõitsid
edasi Kõnnu: A. Tekko, O. Juhansoo, E.
Tiitus, A. Torm, A. Jürisson, P. Järve ja
A. Lumiste. Väandra osakond oli tervitusle-
tede toojaile katnud teelaua osakonna ruumi.

Eriti muljeterohke oli suusasõit Väandrast
Kõnnu, milline vahemaa on umbes 25 km.
„Sõitsime kogu aeg mööda raudtee äärt, es-
malt Väandrast Viluverre ja sealt Kõnnu. Kui
lõpul juba raudteeroopad kõrvale jätsime ja
läbi paksu metsa suusaninad Mihkli-Hansu
Marandi talu poole suunasime, siis Harju
talu juures meile selgus, et oleme kättejõudva
pimeduse tõttu päris asjatuid keerdkäike tei-
nud. Pugesime läbi talu õunapuuaia ning
üsnalagedal põllunõlvakul silmasime kaugelt
õöpimedusest säravat tuld ja haistsime kor-
raga meeldivat koogilõhna. Nüüd meie oma
eesmärgi saavutamises ei kahelnud, sest vä-
hemalt mina teadsin, et „Vanal Sergeil“ on
särav gaasilamp ja kord ta ütles: „Kui tulete,
küll me siis koogid ja kohvid valmis teeme.“

Pärnakad ühes Sikana Aluste
suusatajatega Tootsi jaamas

Nüüd enam ükski maha ei jäänud ja traataiad ega püstaiad meid enam ei pidanud. Aga äpardus juhtus ikka — mine tea kust see vänge koogilõhn tuli, kuid hele tuli ei paistnud mitte Sergei talust, vaid lepikuservalt aknast mööda sõites nägime, et talupere maitseb hoopis kapsasuppi. Õige talu ei olnud siit kaugel, ja kui me hetk hiljem kõva laluga „Vändra metsas Pärnumaal“ maja ümber piirasime, siis voolas meile uksest noorperet vastu. Tundsime neile tõsiselt kaasa, sest kuulsime, et nad juba kella 16 saadik meid kannatlikult oodanud. Jõudsime kohale alles kella 19 paigu. Ja Kõnnu neidude ja noormeeste külalislahkust meie ei saa vist unu-

tada kunagi. Esiteks juba oli meie tühjade köhtude suureks õnneks eht talupojalikult priskete roogadega laud. Ja siis õhtueine lõpul „vana Sergei“ võttis viuli ja mängis toredaid tantsutükke, nagu tilut-tilut, kiigadi-kaagadi, labajalalõss — kõiki neid mis meie sügisel Kopli rahvamajas õppisime. Meil nüüd polnud enam väsimusest juttugi, haarasime Kõnnu neid ja tantsisime keskööni. Osa meist lahkus alles järgmisel hommikul, kõndides mööda raudteed suusad seljas ja vaadeldes ning „jahtid pidades“ (ainult fotoaparaadiga) ilusatele ja uhkelt jalutavatele kitsedele.

A. T.

N O O R S O O T Õ Õ

O. Uudeküll

Asjaajamine ja sidepidamine osakondades

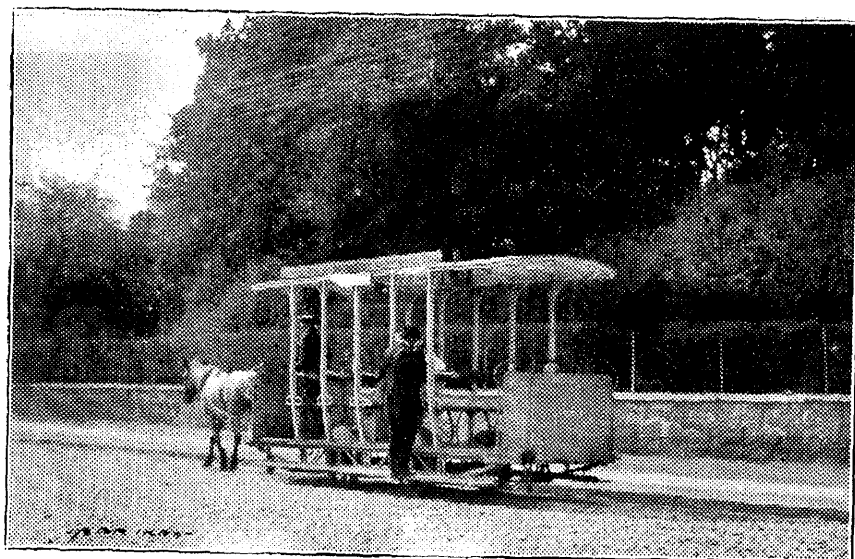
Ei ole nende ridade ülesanne hakata otsima osakondade tegevuses vigu ja väärnähteid, pigemini puudutaksin mõningaid seisukohti, mis praktiliselt rakendades annaks osakonnale võimaluse muuta oma tegevust mitmekülgsemaks ja ehule lähedasemaks.

Missuguse osakonna noored ei tahaks olla tublid ja täita eeskujulikult neid suuri ülesandeid, mis langevad noorusajale, ega ka omandada neid suuri väärtusi elamuste, oskuste, õpingute ja kogemuste varal, mida rikkalikult pakuvad hästitõttavad noorte organisatsioonid.

Võtan vaatluse alla need ligi 120 osakonda, kelle tegevusega mul on olnud juhus aasta jooksul oma ringsõitudel lähemalt tutvuda. Juhul, kui nende tegevuse hinnangul tarvitada 12 numbrü süsteemi, siis peab küll avameelselt ütleva, et paljudegi osakondade tegevust tuleks hinnata õige väikese numbriga. Aga nende hulgas on ka terve rida osakondi, kus tegevuse hindamisel nagu kipuks number 12 jääma vähesekski.

Olen ikka ja jälle kõrvutanud neid osakondi ja keskusi, kus ühel tegevus tõhus, teisel aga paigalseisev või koguni tagasiminev. Selle vaatluse juures olen ma püüdnud kõrvutada osakondi, kus eeldused tegevuseks on enam-vähem võrdsed. Olgu need siis tingitud hariduslikust tasemest, majanduslikust olukorrast või noorte arvust. Teiste sõnadega: väliselt kuuluvad need keskused ühte liiki. Tähendab vahe peab peituma sisetegevuses. Suunas, enda ülesande õieti tundmises, teadlikkus asjaajamises, tugevas sidepidamises ja armastuses enda töö vastu.

Kuna katsed nende osakondadega, millised oma tegevuses olid suikunud või ei seisnud oma ülesande kõrgusel, on andnud väga rõõmustavaid tulemusi sellega, et peale olukorra selgitamist ja vastavate juhiste saamist ning nende rakendamist on tegevus üha arenenud ja nagu uus vaim, huvi ja tahe on vallutanud noori, vanu. Neid suuri väärtusi on aga alati vaja noorte organisatsioonis, milleta meie ei pääse edasi.

Tallinna „konka“
Vene ajal

Ühiskondlik areng nõuab eelkõige rahulikke ja kaaineid teinimesi, seepärast tuleb eriti noorte organisatsioonist lõplikult lülitada välja näaklemised ja isiklikud asjad ja anda noortele võimalus kasvada üksteistmõistvas ja tunnustavas õhkkonnas. Tänapäevaste kahekümneaastane poiss-tüdruk on juba aasta paariümne pärast vanemat tegelaskonda asendamas nii perekondlikus, ühiskondlikus kui ka riiklikus aparatuuris.

Noorte süsteemikindel ja õigesuunaline tegevus, juhtimine, kontrollimine aga ka tunnustamine peab jatkuma kooli lõppedes noorte organisatsioones. — Sealt peaks leidma noored kooli asendava teise kodu, kes neile kutsuvalt ja sõbralikult sirutab kätte ja kes neid juba aegsasti virgutab tegevusele. Siit võrsuvad ja saavad oma esimesed ühiskondlikud kogemused ja oskused kõikide seltside ja ühingute tulevased liikmed ja juhid. Seega ei saa noorte organisatsioon olla ei siin ega seal teiste org-de killustajaks ega ka paralleeltöötajaks, vaid sootuks midagi muud.

Töötagu kohal kümme või kaksikümmend organisatsiooni, kui puudub noorte koondis, siis pole selle keskuse ühiskondlik tegevus rajatud kindlale alusele ja alaliselt on ähvardamas üldine tardumus ja tegelaste kriis.

On need mõisted aga vanematel tegelastel selged, siis ei tohiks küll olla enam noortel ülepeaamatuid raskusi edukaks tegevuseks.

Kuidas arendada tegevust? Osakonnal on viiskümmend liiget ja juhtivaks organiks viieliikmeline juhatus. Sellest on aga vähe! Paratamatult jääb osa liikmeid tegevusest kordkorralt eemale sel lihtsal põhjusel, et nad ei leia organisatsioonist seda, mida nad lootsid ja mida nad vajavad.

Jälgigem korra oma ümbruskonna inimesi ja teie leiate üllatavalt vähe aktiivseid seltskonnategelasi, veel vähem aga häid juhte. Astume aga korra kas või algkooli lõpuklassi ja harva teie leiate noore, kellel pole eeldusi või kes ei tahaks tegeleda ühiskonnas.

Seda tuld ja tahet, mis meile neilt vastu hoovab! Kuhu nad jäävad? Osa jääb juba esimestel aastatel võõraks, kes ühiskondlikku kodu otsides tõmbuvad seda mitte leides pettunult endasse. Selles otsingu ajajärgus nii paljudki andekad noored ekslevad elu väärnähetes, kust ei leita enam tagasipääsu. Osa aga lülituvad tegevusest eemale organisatsioonid ise, kuna nende juhtkond ei tunne oma liikmeskonda. Nii jäävadki teotsevad read liiaks hõredaks!

Et inimesi juhtida ja midagi hästi korraldada, selleks peab juhtkonnal, mitte üksil juhul, olema täpne ülevaade oma liikmeskonnast. Selle võtme annab meile kätte liikme registreerimisekaart. Sealt hakkab hargnema ka mitmekülgne tegevus; toimkonnad, harud, ettevõtted jne — nende kaudu aga võrsuvad ettevalmistatud tulevased erialade tublid ja teadlikud juhid. Erilist rõhku pandagu aga noorteharule!

Juhtimise, korraldamise ja mitmesugused organiseerimistööd viidagu läbi sarnaselt, et laiemad hulgad oleks tõmmatud tegevusse. Töökoorem ei tohiks kunagi olla üksikute, veel liiategi ühe õlul. Miks? Sellepärast, et sellel organisatsioonil pole jõulist tulevikku, väljavaadet, ehituses on lüngad sees. Teie teate isegi nimetada nii mõnegi organisatsiooni, milline töötas aastaid tagasi väga hästi, kuid vaata, juht lahkus ja kõik läks tagurpidi. On jäänud vaid mälestus! Vähe on sellest, kui meie teotseme vaid tänapäevale, eriti veel siis, kui on kõne all ühiskondlik ja riiklik areng.

Ikka ja jälle peame nägema selles noores, kes täna arglikult täidab registreerimiskaarti, et astuda liikmeks, tulevast teadlikku liiget ja juhti. Ainult nii toimides pääseme mööda ummikussejooksust ja sagedasest aktiivliikmete ja juhtide kriisist.

Kassad, raamatupidamised, kirjajahetused, raamatukogud, liikmete nimekirjad, registreerimise-

ÜENU Aluvere-Arkna osakond

Aluvere-Arkna osakonna 1937. a. tegevuse ülevaateks olgu toodud allpool väljavõtteid kroonika raamatust.

Tegevusaasta esimeseks ürituseks oli jõuluõhtu 1. jaan. segaettekannetega ja teelauga. Jõuluõhtu korraldati koos Aluvere Vab. Tulet. Koguga. Et osakonnal on ülalpidada avalik

Grupp näidendi tegelasi enne proovi

kaardid, arhiivid jne. jne. tuleb seada korda. See nõuab küll tükk tööd, aga tasub end tuhandekordselt.

Side üldise tegevusega ja ümbritsevate osakondadega olgu tihe, mida aitab arendada meie ühine ajakiri „Eesti Noorus“. Ringkirjad, brošüürid ja ealv side nii keskjuhatusega kui ka oma ümbruskonnas teotsevate kaasnoortega peab leidma clavama kasutamise.

Näha samahuvilisi noori viie, kümne, saja ja veel rohkemgi kilomeetri kaugusel; näha ja tunda oma läheduses kogu ÜENU suurt peret teotsemas, jälgimas aga ka tunnustamas üksteise tegevust loob kõikumata meeoleolu ja töötahte. Näha Keskjuhatuses oma paremaid noorsoojuhte, abistajaid ja eestkostjaid, kellel on lähedased iga üenülase rõõmud-mured, loob julge ja teadliku enesetunde igas noores.

Lisame siia juurde veel täpsuse oma ettevõtetes, esinemistes aga ka sidepidamises ja kirjavahetuses. Näha ringkirjas igale osakonnale eraldi saadetud kirja, näha üleskutsetes ka oma osakonna üleskutset on kõigi ürituste ja edaspidise arengu edu pandiks.

Kuidas meie neid põhialuseid ühes või teises kohas oskame ja tahame rakendada, sellest oleneb ka meie organisatsioonide edu ja ühiskondlik areng.

Kõiki organiseeritud noori, olgu nad Hiiu-, Viru-, Pärnu- või Petserimaalt, olgu nad linnas või maal, juhtigu võimas esivanemate vabadushüüe, mis kutsub noori oma maa ja rahva teenimisele ja riiklikule ülesehitamisele.

Seda kutset peavad noored aga eelkõige tundma oma organisatsioonide ja koondiste kaudu,

raamatukogu, siis korraldati raha hankimise otstarbel 6. veebr. Vaeküla Tulet. Ühingu seltsimajas peoõhtu, kus esitati Chr. Rutoffi „Väimehed“.

13. veebr. külastas Vinni-Pajusti osakond meie osakonda, kus esitasid õhtusel peol T. Braksi näidendi „Võsavennad“. See oli teine sõpruspidu nende kahe osakonna vahel, kuna Aluvere-Arkna osak. tegi külaskäigu Vinni-Pajusti osakonda juba varem.

24. veebr. korraldati E. V. 19. aastapäeva aktus, kus esines osakonna laulukoor. Aktuse kõne pidas Rahvuskogu liige T. Takjas. Aktusest osavõtt oli elav. Aktusele järgneval peol esitati M. Aitsami näidend „Maa kuld“. 14. märtsil peeti Aluvere koolimaja juures suusavõistlused, millistest võtsid osa ka Aluvere rühma noorkotkad. Võistlejaile anti teed.

19.—25. aprillini toimus Aluvere koolimajas toidustamise kursus Maanaiste Keskseksi instr. prl. L. Kaisla juhatusel. Osavõtjaid oli 15. Kursuse lõpul korraldati pidulik õhtusöök kursuslasile ja kutsutud külalistele. Õhtusöögist võttis osa 50 inimest.

1. mail korraldas spordiharu 3 klm. murdmaajooksu. I tuli K. Tisler. II —Ed. Kivimäe, III — Ed. Mätlik.

9. mail annetas osak. Aluvere algkooli poolt korraldatava emadepäeva teelaua kuld kateks kr 5 ja oli abiks õpilastel teelaua korraldamisel.

30. mail kinkis osakond kohalikul algkoolilõpetajate päeval ühele Aluvere algkooli lõpetajale K. Hamsuni raamatu „Maa õnustus“.

23. juunil võeti osa Sõmeru valla võidupüha pühitsemisest Kohalas, kus osak. võttis osa masslavastusest „Eesti lipp“ ja rongikäigust.

29. augustil võttis spordiharu osa ringkonna spordivõistlustest Essu-Katelas.

17. oktoobril korraldas osakond Aluvere koolimaja juures kodukaunistamise hoogtöö talgud, kus kooliaia- ja ümbruse kaunistamise kava kohaselt istutati hulk ilupuid ja põõsaid. Talgute lõpul anti talgulistele teed ja võileibu. Talgulisi oli 23. Töö toimus Põllutöökooli aedniku juhtimisel.

6. novembril korraldati pidu, kus esitati A. H. Tammsaare — Särevi dramatiseering

Kodukaunistamine Aluveres

„Kõrboja peremees“. Pidu õnnestus sisuliselt kui ka majanduslikult.

29. novembril sai Aluvere-Arkna osakond Hamini Noorsoo osakonna registrisse.

Osakond peab ülal av. raamatukogu, milise sai 1935. a. septembri kuus 100 köitelisena. 1937. a. lõpul oli kogus 250 eksemplari, neist on osakond ise hankinud 67 köidet kr. 172,80 väärtuses. Kassas oli raha 1937. a. lõpul kr. 83,48.

Liikmeid oli 1937. a. 42. Juhatuse liikmed olid: Friedrich Kukkur — esimees, Harald Laaniste — abiesimees, Amanda Saluveer — sekretär, Benita Matiisen — laekur, Bruno Aasa — sekretäri abi.

Vahekord oli hea kohaliku algkooliga, naaberorganisatsioonidega kui ka vallaomavalitsusega. —r.

Kõnnu-Nõmme osakonna

noored kutsusid ellu õpiringi, mille kavas kodukaunistamise ja seltskondliku kasvatuseteemad. Õpiringi tööst osavõtt on elav. Osakonnas töötavad ka alaliselt rahvatantsu ja naisvõimlemise rühmad. Rahvariiete kudumine on käsil kõigile rahvatantsijaile. Haridusministeeriumi Noorteosakond toetas Noorteharu 30 krooniga — ja Kõnnu vallavalitsus võttis

Osakonna rahvatantsijad

elavarvesse valgustuse kulud. Osakonnal on ka lugemislaud ja raadio kuulamise võimalus koolimajas. Kavatsusel on asutada raamatukogu, kasutades ära odavat raamatute müüki 1. III — 20. III s. a. Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemisest võtsid ÜENÜPO noored osa rahvatantsudega ja sõnaliste ettekannetega. Pildil rahvatantsijaid töökoosolekul. Osakond töötab kooli ja õpetajatega täiesti käsikäes ja Noorteharu täidab koolide juurde asutatavate noortehingute ülesandeid. 30. jaanuaril korraldas kirjandusharu A. H. Tammsaare aktuse, millest võttis osa palju rahvast. Aktusele järgnesid valguspildid kirjandusest. 23. jaanuaril peetud korralisel pääkoosolekul valiti juhatusse noorsoolased: Salme Vask, Erna Säälik, Arno Kaldmäe, Nikolai Tui ja Aug. Sakk. Tööd otsustati algaval aastal jätkata senistel sihtidel: luua ikka enam ja enam tihedamat noorsookultuuri, mis sisult oleks meile omane ja rahvapärane.

Kõnnu Kusti.

Koeraverest

Aasta pääkoosolekut pidas Koeravere osakond 20 veebr. Kassa ja tegevusaruandest nähtus, et osakonna töö on olnud möödunud 8. tegevusaastal viljakas. Juhatus on pidanud koosolekuid 17. Pidusid olnud 11. Harudest töötasid osakonnas — muusika, maatulundus, spordi harud, rahvatantsu rühm, meesvõimlemisrühm, raamatukogu. Aasta algul ka laulukoor lõikas loorbereid koorijuhi Arvo Ronne taktikepi all, kui hiljem koorijuhi elukoha muutmise tõttu jäi kooris tegevus soiku. Orkester mängis aasta jooksul 39 peo õhtul tantsule. Muretseti ka aasta jooksul uusi mänguriistu juurde.

Tegevuskava läbiarutusel otsustati jätta alles kõik möödunud aasta tegevusharud, liiks tahetakse ka õpiringi tööle rakendada.

Osakonna rahvatantsu rühma tahetakse näha suuremana selleks võetakse rühma noori juurde ja iga nädal korraldada rahvatantsu harjutusi. Kõigil rahvatantsijatel muretseta rahvarõivad 1. maiks. Uude juhatusse said noorsoolased Eino Männik, Oskar Veskimägi, Elmar Kreek, Elmar Anton, Linda Raidma, Herta Leipalu.

Pärnust

Kuigi Pärnu—Papiniidu osakonnal on selja taga alles pooleaastane tegevus, on ta juba jõudnud tunnustatud seisukohale teiste kultuurorganisatsioonide peres Pärnus. Osakonna ümber on koondunud rohkearvuline noortepere Papiniidust ja selle ümbrusest. Ei puudu noori ka kesklinnast kes innuga aitavad kaasa ÜENÜPO rohketele üritustele.

Soojalt suhtub osakonna tegevusse ka vanempõlv, kes pidevas kontaktis olles nõu- ja jõuga lööb kaasa noorte ettevõtetele. Silmapaistvamaks kujuks vanema generatsiooni keskel, kes heatahtlikku suhtumist on näidanud noortele, on meie sotsiaalministri ema pr. Kask. Osakonna tegevuse algusest seni pr. Kask pole puudunud üheltki ÜENÜPO ürituselt. Selle eest temale siinkohal suurim tänu ja lugupidamine!

Osakonna juures tegutsevad momendil: kirjanduse- ja kunstiklubi, muusika-, näite-, spordi ja noorteharud ning 12. liikmeline rahva-

Pärnu-Papiniidu näiterühm

tantsu rühm. Neist aktiivsemini on töötanud seni näiteharu, muusikaharu ja rahvatantsu rühm. Viimati asutatud noorteharu tegevus näib paisuvat hoogsaks, kuna selle ümber on koondunud rohkesti tulihingelisi noori. Noored avasid oma tegevuse 6. skp. prof. A. Kapi austamisõhtuga, mis kujunes haruldalt rahvarohkeks ja sisuliselt kõigiti õnnestus.

Kevade saabumisega võib loota elavnemist ka osakonna spordiharus. Kavatsusel on rida võistlusi kergejõustikus, jalgpallis jne.

ÜENÜO juhatusse kuuluvad praegu E. Laarman (esimees), E. Sirk, J. Reinhold, M. Saar, J. Leps, J. Oruvee, L. Talimaa ja J. Pukk.
Er-Sa.

Sikana-Alustest

ÜENÜ Sikana-Aluste osakond pidas aasta peakoosoleku 16. jaanuaril. Koosolekut juhatas Erv. Riimand ja protokoleeris Ernst Tammsoo.

Tegevusharude aruanded esitasid harude esimehed ja nagu esitatud aruannetest selgus, tehti 1937. a. osakonnas intensiivset tööd. Tegevusharudel oli 201 liiget ja koosolekuid peeti osakonnas 97. Peale selle korraldati rohkesti võistlusi spordis ja males, kuna koduurimistöö võistlus on alles pooleli.

Uude juhatusse valiti Ervin Riimand, Ernst Tammsoo, Joh. Assafrei (endised), Vold. Tiitus, Elmar Haas, Harald Rungi ja Anton Soolaid (uued).

Koosolekul otsustati muretseda Aluste koolimaja juurde oma krunt, mida kasutataks siis ühiselt Tuletõrje Aluste salgaga. Samuti algatati koosolekul rahvamaja ehitamise mõte, mis leidis üldist heakskiitmist. Otsustati avada Alustesse lugemislaua, korraldada referaatõhtuid, maleturniire ja pöörata tähelepanu noorte rahvatülikoolidesse juhtimisele.

Peale koosolekut toimus samas referaatõhtu, kus refereeris õp. M. Nõmtak teemal „Mis on rahvustunne ja kas on meil seda tarvis?“

6. veebruaril toimus karskuspidu, kus kõneles Kesk-Eesti karskusinstruktor A. Oksa teemal „Karskuskohustusi noorsoo suhtes.“

Vägevalt

ÜENÜ Vägeva osakonna

noor malering korraldas pühapäeval, 27. veebruaril 1938. a. Vägeva rahvamajas esimesed malevõistlused Rakke osakonna ja Villakvere K.L. üksikrühma vahel. Iga üksuse poolt võttis osa 4 maletajat, kus igal osavõtjal tuli mängida kaks partiid loosi järgi.

ÜENÜ Saduküla osakonna juhatus

Parimaks osutus Rakke osakonna meeskond, kes sai 8 punkti, järgmiseks tuli Villakvere 3 punkti, ja viimasele kohale Vägeva 1 punktiga.

Samal ajal korraldasid Vägeva ja Rakke võrkpalli meeskonnad võistlused võrkpallis. Võistlus lõppes 10:15 ja 11:15 Vägeva kasuks.

Järva maak. teatesuusatamisest võttis osa 3-meheline suusameeskond, kes viisid teate 26. II 1938. a. edasi Lahu-Nõmmküla osakonnale.
R. R.

Ääremärkusi...

Algus 111 lehek.

või kasutada tehnilisi oskusi ja meetodeid. Kõik meie koolid, kirikud ja küllap ka teadus-asutuskki, kus töötab „Varp“, kasutavad rahvusvahelisi meetodeid ja rahvusvahelisi kogemusi.

Ning kui minna laenutamisele, siis on samuti laulupöe mõte ja võib olla rongikäigu ideedki laenatud võõrastelt ega polnud meie esimeste laulupidude eeskavas ühtegi ehtsasti laulu. See kõik pole ometi takistanud meie laulupidusid saama meile omapärasteks ning seda omapära veelgi ainult lisada oli minugi artikli peamine mõte.

Tundub, et „Varp“ liiga kergelt vaidleb vastu ka kõige „nähtava“ mõjule. Ja raske olekski anda rongikäigule sisemist sügavust. Ning kas on vaja liigset tõsidustki otsida tänapäeva massipidude rongikäikudelt. Olgu selleks eeskava osa. Meie esivanemate kogunemised muistsetel killamägedel ja taevakodades polnud kindlasti vist mitte nii väga raskemeelsed ega tõsised!

A. Meikop.

TEGEVTOIMETAJA H. TARAND. VASTUTAV TOIMETAJA A. MEIKOP
Toimetuse: V. Vent, E. Viirsalu, A. Moor, H. Lepik, H. Viires, E. Hõbe.
Väljaandja: ÜENÜ Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse AADRESS: Lembitu 20,
Tallinn

TELLIMISE HIND: Aastas Kr. 2,50, poolaastas Kr. 1,50, 3 kuud Kr. —,75
Välismaale (v. a. Läti ja Leedu) aastas Kr. 4.—, pool-
aastas Kr. 2.—. Üksiknumber 30 snt.

Trükkikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1938.

Rõõmuks

igale perele on

**vorstid, sekserid,
singid, konservid
ja võileivad ●**

Müügil „LIHATSENTRAALIDES“
ja paremates toiduainete- ja
delikatesskauplustes ●

Ü H I N G

„EESTI LIHAEKSPORT“

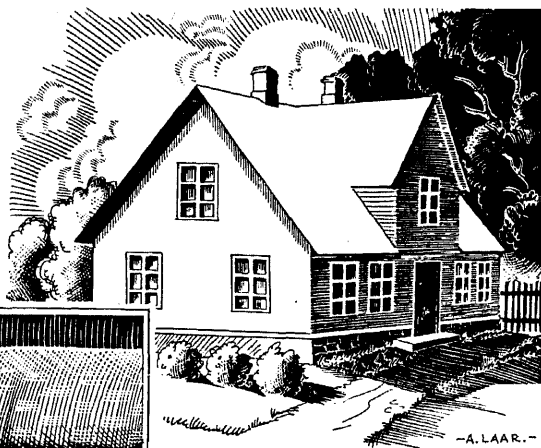
TALLINNAS ● TARTU JA VÕHMA
EKSPORTTAPAMAJAD

Lõbus meeleolu

AHTO • TURIST • IDAMAA KULD

**Kodu
kaunimaks !**

Kodu ja koduümbruse korraldamiseks ja kaunistamiseks on teil kevadel abiks ETK ja Orto puhastusvahendid, ETK riidevärvid, ETK muldvärvid (22 toonis), ETK Põltsamaa puukooli vilja- ja ilupuude istikud.

Müügil ühiskaupluis.

Hind 30 senti

**Täis nooruse jõudu,
vaimult värsked ja
sisult uus on igapäev**

UUS EESTI

Estotrikk Tallinn

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR